P. II. 129

Nu se împrumută acasă.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTA SFÂNTULUI SINOD

BIBLIOTECA DOCUMENTARA ORAȘUL PIATRA NEAMȚ

Anul LIX. Nr. 7—8

Iulie-August 1941

BUCUREȘTI

S. 468

939768

5:281

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTA SFÂNTULUI SINOD

Î. P. S. PATRIARH Dr. NICODIM

Președintele ambelor comitete

Comitetul de colaborare: Membrii Sfântului Sinod; Profesorii Facultăților de Teologie; Profesorii Academiilor Teologice; Profesorii de Religie și Membrii Clerului.

Comitetul de redacție: I. P. S. IRINEU, Mitropolitul Moldovei, Director; Arhim. IULIU SCRIBAN, NICHIFOR CRAINIC, IOAN G. SAVIN, TEODOR M. POPESCU, Preotul GH. VINTILESCU, Preotul AL. NICOREANU, Preotul Dr. GH. CIUHANDU, Preotul Dr. D. FECIORU, Membrii; Diaconul GHEORGHE I. MOISESCU, Redactor.

CUPRINSUL

I. ARTICOLE

Pagina

† NICODIM Patriarhul României, *Cuvântul Bisericii pentru războiul sfânt* . . . . . 377—382

Arhim. IULIU SCRIBAN, *Pastorala războiului* . . . . . 383—400

ȘTEFAN CÂRSTOIU, *Theologia militans* . . . . . 401—413

Preotul D. FECIORU, *Un catalog vechi de manuscrise și cărți al bibliotecii mânăstirii Neamțului* . . . . 414—443

II. RECENZII

ANTONIADIS SOPHIE, *Place de la liturgie dans la tradition des lettres grecques*, Leiden 1939, XVII + 367 pp. (Preotul Petre Vintilescu) . . . . . 444—454

OLGIATI FRANCESCO, Mons., *Schemi di conferenze*, ed. V, Milano 1940 (Arhim. Iuliu Scriban) . . . . 454—457

† TIT Mitropolitul Bucovinei, *Ectenii și rugăciuni pentru timpuri de război*, București 1941, 64 pp. (Arhim. Iuliu Scriban) 458

III. NOTE BIBLIOGRAFICE

Diac. GHEORGHE I. MOISESCU, D. ȘT. POPESCU.

Lucrări cu caracter general . . . . . 459—461

Teologia istorică . . . . . 461—463

Teologia practică . . . . . 463—465

Teologia sistematică . . . . . 465—468

P.II.129

CUVÂNTUL BISERICII PENTRU RĂZBOIUL SFÂNT

PASTORALĂ CĂTRE CLERUL ŞI POPORUL DREPTCREDINCIOS

Iubiţi mei fii sufleteşti,

După ce un an de zile, împreună cu voi cu toţi, „am stătut şi am plâns" durerea şi ruşinea adusă Neamului şi Ţării noastre, durerile şi suferinţele la care dulcea Bucovină şi scumpa Basarabie smulse din trupul ţării au fost supuse de neamul celor fără de Dumnezeu; după ce un an de zile am plâns pe copiii rămaşi pe drumuri, pe femeile batjocorite, pe preoţii chinuiţi şi izgoniţi, ogoarele înţelenite şi nimicite, casele părăsite şi neîngrijite, bisericile devastate şi pângărite, iată, „Domnul Puterilor" pe care necontenit — zi şi noapte — L-am rugat ca „să nu-şi tindă până în sfârşit certarea Sa", ne-a învrednicit să trăim zilele în care, răsuflând uşuraţi de nădejdea marei bucurii ce se apropie, să ne simţim din nou Români, urmaşii lui Ştefan şi Mihaiu, din coapsa Daciei şi-a Romei — sentinela răsăriteană a creştinătăţii şi a civilizaţiei.

Iubiţi mei fii Români şi Romînce,

Ţara noastră e în război cu neamul celor fără de Dumnezeu. Cu drept cuvânt Conducătorul Ţării a numit acest război — războiul sfânt —; căci în el se urmăreşte nu numai cauza naţională a refacerii unor hotare, ci mai ales doborîrea balaurului apocaliptic al bolşevismului, care a prefăcut pravoslavnica Rusie în cuibul tuturor fără de legilor, în cuibul tuturor acelora care au declarat război chiar lui Dumnezeu, a tuturor acelor cari urmăreau să împrăştie în toată lumea, groaznica lor otravă sufletească.

Alături de glorioasa armată germană şi de toate naţiunile ce şi-au dat acum mâna, naţiunea şi ţara noastră trăiesc marea bucurie de a se număra printre cei ce alcătuiesc oştirea cea sfântă a lui Dumnezeu, în fruntea căreia luptă în chip nevăzut El însuşi, pentru nimicirea uriciosului duşman. De aceea, în ceasul acesta de grea, dar şi de frumoasă, măreaţă

17678

BIBLIOTE
JUDEŢEA
NEAMŢ
Fond „G.T

și sfântă cumpănă, cuvântul meu de părinte duhovnicesc al vostru al tuturora, se îndreaptă cu grijă către fiecare dintre voi, care locuiți pământul binecuvântatei noastre patrii, pământ plămădit cu sângele părinților și strămoșilor noștri, pământ din care nici un bulgăre nu este neamestecat cu sânge de eroi; către voi toți, care simțiți curgând în vinele voastre același sânge, care vorbiți aceeași limbă și vă închinați la același altar. Și de mi-ar fi cu putință, aș împărți inima mea în mii de bucățele ca să pun în inima fiecăruia dintre voi câte o fărâmă și astfel să mă simțiți tot atât de aproape pe cât vă simt eu, cu grija și cu iubirea mea.

Cuvântul meu se îndreaptă către voi toți, ca să vă strig din toată inima: luptați-vă cu vitejie, luptați-vă cu credință, căci voi faceți parte de oștirea lui Dumnezeu și luptați lupta cea sfântă.

Prin glasul Conducătorului Țării, Dumnezeu însuși ne cheamă și ne trimite la luptă. Luptați-vă deci toți, Români și Românce, căci „cu noi este Dumnezeu". Lupta voastră va aduce nu numai desrobirea fraților noștri, ci, odată cu asta, desrobirea milioanelor de ruși, cari de douăzeci de ani duc cu cea mai mare greutate, jugul bolșevic. Lupta voastră va aduce biruința crucii.

De aceea cei ce vă aflați la hotarele Țării, pe uscat, pe apă sau în văzduh, puneți acum pieptul vostru pavăză și făcându-vă vrednici de moștenirea strămoșilor, duceți cu bărbăție lupta, înfruntând toate greutățile ei, oricare ar fi jertfa ce vi s'ar cere pentru aceasta.

Cei ce vă aflați la vatră: soții, copii, părinți, luptați și voi! Căci cu toții suntem în război. Nu numai cei de pe front, ci și cei de la vatră. După cum cei de pe front trebuie să fie pururea treji și gata de orice luptă oricât de grea, tot astfel cei de la vatră trebuie să fie pururea în luptă.

Împliniți-vă cu mai multă sârguință fiecare, la locul vostru datoria, munciți mai mult, mai cinstit, mai cu tragere de inimă. Postiți și vă rugați lui Dumnezeu pentru neîntârziata biruință a armatelor noastre! Păstrați-vă liniștea și toată nădejdea în strălucita biruință a dreptății.

După cum cei de pe fronturile de luptă îndură atâtea suferințe, tot astfel și noi cei de la vatră să primim toate greutățile care însoțesc războiul, fără cârtiri și fără supărări.

Cei de pe front își varsă sângele. Cei de la vatră să-și dea munca lor neostoită și dragostea lor întreagă în felul în care fiecăruia îi va fi cerut.

Pâinea să nu pară deci nimănui prea mică sau prea amestecată, ordinele autorităților să nu pară prea aspre sau prea grele, alimentele să nu pară prea scumpe sau prea puține, impozitele să nu pară prea mari sau prea multe, îndatoririle ce ni se cer să nu pară nimănui prea apăsătoare, bombardamentele vrăjmașe să nu pară prea înspăimântătoare, jertfele ce se vor cere să nu pară nimănui prea mari.

Căci, iubiții mei fii sufletești, chiar un lucru mic de ar avea cineva de făcut și tot trebuie oarecare suferință, oarecare jertfă.

Se coase un nasture și se consumă ață, timp, stăruință; dar mai întotdeauna cel ce coasă, primește și o împunsătură de ac. Dar când e vorba de refăcut o țară și mai vârtos de refăcut credința creștină în milioane de oameni? Ce jertfă va fi atunci prea mare? Și ar fi cu putință oare fără jertfe sau fără suferințe?

Nici să cugetăm așa ceva! Ci, toți să fim gata a jertfi nu numai timpul, munca, avutul, dar chiar viața noastră pentru a ne putea număra printre luptătorii crucii, printre ostașii lui Dumnezeu.

Iubit cler drept credincios,

În războiul, în care din mila lui Dumnezeu ne aflăm, Biserica își are, ca întotdeauna, rolul ei covârșitor. Pe amândouă fronturile, pe care se duce lupta – la hotarele țării sau la vatră – Biserica trebuie să-și împlinească acest sfânt rol prin străduința fără odihnire și până la jertfă, a Prea Cucerniciilor Voastre.

Deci, la hotare, în luptele încleștate ce se dau pentru biruința crucii, pentru desrobirea fraților și a brazdei strămoșești, voi țineți mereu aprinsă în sufletele luptătorilor candela nădejdii în desăvârșita biruință a dreptății lui Dumnezeu! Aflându-vă pururea

„cu crucea'n fruntea" armatelor, înflăcărați pe toți cu pilda voastră de curaj, de avânt și de credință, fiind în același timp părintele la care tot luptătorul să-și găsească înțelegerea și mângâerea.

Puneți în lucrare tot harul preoției voastre, prefăcându-vă prin el, în stâlpi de foc care să lumineze tuturor! Învățați pe luptători ca disprețuind moartea cu tot sângele rece, să se avânte împotriva dușmanului de lege și de neam și, sub steagul crucii, să ducă peste tot pacea Evangheliei Domnului Hristos.

Arătați-le că cei ce își vor da astfel viața, vor fi nu numai eroi naționali, dar și eroii credinței celei adevărate, și că prin aceasta păcatele lor vor fi iertate de bunul Dumnezeu și sufletele lor așezate în împărăția cea plină de lumină neînserată.

Dar, cuvântul meu se îndreaptă tot cu atâta stăruință, și către cei ce sunteți pe frontul de la vatră.

Cinstiți Părinți, vă îndemn cu Apostolul Neamurilor: „Luați seama la turma în care Duhul Sfânt v'a așezat". Nu părăsiți din ochi nici o clipă turma ce vi s'a încredințat spre păstorire, căci să știți că în orice clipă pot intra într'însa „lupii răpitori".

Voi sunteți ofițerii armatei de la vatră. Fiți pururea în mijlocul ei. Nu încetați a învăța, a întări, a mângâia, a pildui, a lupta. Țineți bisericile deschise și chemați poporul la rugăciune pentruca, pe aripi nevăzute, să trimiteți armatei de la hotare întărire sfântă. Puneți la inima poporului în tot mai mare lumină încredințarea „Că cu noi este Dumnezeu". Amintiți-i tot mai des „că de n'ar păzi Domnul cetatea, în zadar se ostenesc cei ce păzesc" și că „ajutorul nostru cel mare e la Domnul, Cel ce a făcut cerul și pământul", că prin acest ajutor orice necaz se ușurează, orice întristare se mângâie, orice temere se împrăștie, căci „Domnul este ajutorul meu, de cine mă voiu teme; Domnul este păzitorul vieții mele, de cine mă voiu înfricoșa".

Îngrijiți mai de aproape ca până acum de toate familiile celor mobilizați și faceți așa fel ca să nu ducă lipsă soțiile și copiii lor. Alcătuiți cete de ajutorarea acestor familii, cete care să le muncească ogoarele și să le strângă roadele. Faceți să circule

tot mai neîmpiedecat și tot mai regulat ajutorul celor mai cu stare către cei mai lipsiți. Ștergeți „toată lacrima de la toată fața", descrețiți fruntile și mângâiați inimile cele întristate sau prea îngrijorate.

Îndemnați poporul la liniște, la ascultare și la muncă. Cultivați încrederea în strălucita victorie a armatelor aliate și țineți aprinsă flacăra iubirii de Patrie.

Urmăriți și descoperiți pe vrăjmașii Țării, cari umblă în ascuns să strecoare știri mincinoase, producătoare de îngrijorări și chiar de turburări sufletești.

Conducând sufletește armata de la fronturi sau pe cea dela vatră, dovediți-vă preoții lui Hristos, cari mângâie, ceartă, îndeamnă, sfințesc și care — oriunde s'ar afla — aduc lumină, destindere, curaj, încredere.

Conducând sufletește pe poporul românesc în războiul cel sfânt al desrobirii fraților și a credinței, voi veți putea să vă socotiți pururea liturghisind Domnului, și astfel binemeritând răsplata „slugii bune și credincioase" ceace eu v'o doresc tuturor.

Iubiții mei fii sufletești: cler și norod binecredincios,

În fruntea războaelor celor drepte stă însuși Dumnezeu. Nu vă temeți dar de altă ceva decât de păcat și spuneți dușmanilor, prin armele, prin răbdarea, prin munca și prin credința voastră: „Murim mai bine în luptă cu gloria străbună, decât să fim sclavi iarăși în vechiu-ne pământ"; spuneți-le și arătați-le că „pentru cel ce ne iubește, tot ce avem noi dăm cu drag, dar când neamul ni-l hulește și dușman ne vine'n prag, mii de oști cu el s'aducă, noi suntem români destui, când de piept cu noi s'apucă, aibă-l ceru'n mila lui"; spuneți-le că dreptatea nu poate zace'n lanțuri", că nu s'a văzut încă „cel drept părăsit de Dumnezeu sau copiii lui cerșind pâinea" că noi „ne apărăm sărăcia și nevoile și neamul", dar că din pământul strămoșesc și din credința creștinească, noi nu dăm nimica.

Îmbărbătați-vă în luptă și întăriți-vă în suferință, și fiți siguri că foarte curând vom sărbători într'o țară mărită, întărită și înfrumusețată, biruința cea mare. Recunoscători bunului Dumnezeu, „Care ne-a fost din veci părinte și stăpân", să-l rugăm pentru

sănătatea Führerului Adolf Hitler și a glorioasei sale armate, pentru sănătatea Conducătorului Țării, Generalul Ion Antonescu, suflet călit în suferință și întărit în credința cea curată și pentru sănătatea și fericita domnie a Majestății Sale Regelui Mihai I.

Eu binecuvintez lupta voastră, suferința, munca și răbdarea voastră a tuturora. Eu îngenunchez ziua și noaptea și mă rog Stăpânului celui din ceruri, să vă întărească brațul, să vă lumineze mintea, să vă sporească nădejdea și puterea de răbdare, să vă înputineze suferințele, să vă țină întreagă sănătatea trupească și sufletească și să vă înmulțească puterea. Voi fiți vrednici de chemarea unică ce aveți de a vă dovedi adevărații și singurii stăpânitori ai meleagurilor pe care ne-a găsit istoria, pentrucă aici ne-a așezat Dumnezeu.

Și cu toții, cu pace și cu smerenie plecând genunchile noastre, să ne rugăm Domnului zicând:

Doamne Iisuse Hristoase — Fiul lui Dumnezeu celui viu și Mântuitorul sufletelor noastre, primește „în sfântul și cel mai presus de ceruri și înțelegătorul tău jertfelnic" truda noastră, suferința, credința și lupta noastră, pe care noi le așezăm smeriți la picioarele tale ca pe o neînsemnată jertfă.

Izbăvește Doamne, Țara aceasta, întru care se proslăvește numele Tău, izbăvește-o Doamne de foc, de sabie și de venirea asupră-i a altor neamuri".

Întărește Doamne cu puterea Ta pe prea înălțatul nostru Rege Mihai I, pe Conducătorul Statului și a armatelor luptătoare și pe vitejii noștri aliați, pe care i-ai ales să facă dreptate între popoare. Umbrește-i Doamne cu harul tău la zi de război și întărește vârtutea lor.

Pomenește Doamne, sfânta ta sobornicească și apostolească Biserică, cea dela margeni până la margenile lumii, pe care ai răscumpărat-o cu scump sângele Tău și curățește sfintele tale altare de pângărirea ce li s'a făcut de către cei fără de lege.

Mântuește Doamne poporul Tău și binecuvintează moștenirea Ta, biruință binecredincioșilor asupra celor protivnici dăruiește și cu crucea Ta păzește pe poporul Tău. Amin.

† NICODIM
Patriarhul României

PASTORALA RĂZBOIULUI

I

CHEMAREA PREOTULUI LA VREME DE RĂZBOIU.

Războiul schimbă dintr'odată viața unei țări. Din potolită și pașnică, în care tot omul își vedea nestingherit de treburile lui și în care rosturile țării sunt urmărite și împlinite fără împiedecare, — tot insul se vede dintr'odată supus unei strâmtorări, unei griji și răspunderi de care nimenea nu e scutit. De și fiecare totdeauna suntem legați unul lângă altul, în vremea războiului însă, primejdia care ne paște pas cu pas, oricât de departe ar fi câmpul de luptă, — ne silește să ne strângem mult mai aproape unul de altul, să ne simțim umăr la umăr și datori a ocroti fiecare pas al țării, prin care ea își sprijină drepturile ei.

In aceste împrejurări, oamenii sunt mai neliniștiți, tresar mai ușor, se așteaptă la vești turburătoare și sunt cu urechile mult mai ciulite, pentru a prinde șoapte, zvonuri și felurite vestiri. Dacă în altă vreme n'au nevoie numaidecât să știe ce-a mai fost și să întrebe ce mai este, în vremea războiului însă, iute se ridică să audă o veste nouă, să-și facă socoteli și să-și chibzuiască rosturile viitoare.

Prin acestea, omul e mai nervos, mai puțin stăpân pe sine, mai ușor cade pradă feluritelor știri care-l năpădesc și astfel e mai împrăștiat, cu mintea mai împărțită și mai nehotărât asupra celor ce ar fi de făcut. De unde, în alte împrejurări, el se simte bine înrădăcinat într'o anumită temelie a vieții, care-i dă statornicie și neclintire, acum e mai șovăitor. Nu știe încotro se poate hotărî o stare sau alta de lucruri. De aceia e mai întrebător și mai nehotărât.

Se înțelege, e foarte firesc să fie așa. Starea războiului e starea ciocnirilor, starea în care rosturile țării se pot pleca spre o parte sau alta. Multe se pot schimba

spre bine sau spre rău. Aceasta privește pe tot locuitorul țării și deci nu este cu putință ca omul să stea nepăsător și să încheie numai cu „ce-o vrea Dumnezeu". Nu, fiindcă Dumnezeu a dat omului minte și putere. Lucrurile își pot lua un drum sau altul, după felul cum oamenii au știut să lucreze și după puterea pe care au desfășurat-o.

Oricâte căi deschise cuprinde războiul, oricât nu poți ști de mai nainte ce se va alege, totuși lucrurile atârnă mult de starea sufletească a locuitorilor, de felul cum ei poartă sarcinile lui, de statornicia sau șovăirea lor. Multe războaie s'au pierdut din pricina clătinării duhurilor. Dacă știrile bătăliilor nu sunt însoțite cu inimă tare de cei de acasă, dacă ei, dela o vreme, încep a cârti ori a se îndoi ori a se amări și a slăbi cu duhul, — asta se simte până departe și slăbește puterea de a duce războiul. De aceia s'a spus cu dreptate că războiul îl câștigă celce poate răbda mai mult, celce ține un sfert de ceas mai mult decât cellalt.

Aici sunt două voințe care se ciocnesc. Izbirea are să hotărască într'un fel. Toată ciocnirea armelor are un răsunet asupra sufletelor.

Dacă unele din ele slăbesc, dacă unele din ele încep a se clătina și a se îndoi, ruptura are să se întâmple în partea aceia.

Deci războiul este o singură închegare între popor și oștire. Nu te poți liniști cu gândul că războiul se duce departe, pe câmpul lui de luptă, și că nu-l simți acasă. Nu, fiindcă el se simte și acasă și poate avea răsunete care, la rândul lor, să se simtă și pe câmpul de bătaie.

În adevăr, războiul se poartă nu numai cu armele, ci și cu sufletele. Cei de pe câmpul de luptă sunt mai tari sau mai slabi, după veștile pe care le află și ei despre treburile de acasă.

Dacă ei aud că toți cei dela vatră se țin bine și sunt dârji în hotărârea de a duce războiul, atunci și sufletele lor sunt mai hotărâte și luptă mai cu avânt și bărbăție. Dacă, dimpotrivă, ei aud că ai lor de acasă sufăr, că sunt sătui de războiu, că nu mai au hotărârea vie dela început, sufletele lor se moaie și luptă mai slab. Atunci nu ajută să ai arme bune, dacă la mijloc nu sunt și sufletele oțelite care să le mânuiască cu bărbăție.

Deci, la urma urmei, războiul nu este numai o cioc-nire de arme, ci și o zvâcnire a sufletelor. Le ai pe a-cestea vii și înfierbântate, atunci și armele au să fie mâ-nuite mai voinicește și mai hotărât.

De aceia, în curgerea unui război, trebuie să ne gân-dim că este de lucru nu numai pe câmpul de luptă, pen-tru a sprijini toate încordările oștenilor, ci și acasă, pen-truca toți cei dela vatră să stea la o inimă și la un gând, cu cei de pe câmpul de sânge. Dacă în războiul trecut, dela o vreme în Rusia gândul lucrăturii pe dedesupt a tot străbătut și a slăbit sufletele, dacă odată a izbucnit revoluția, — mai putut-a oastea de pe câmp duce răz-boiul? S'a isprăvit.

De fapt, războiul de atunci al Rusiei s'a încheiat dela izbucnirea revoluției. N'a mai stăpânit un gând între țară și oaste, și atunci n'a mai domnit o singură voință prin care o țară își duce încordarea ei. Oricât au venit apoi guverne revoluționare, guvernul lui Kerenski, care făgă-duia să ducă războiul cu hotărâre, odată ruptura făcută, unirea gândurilor și a inimilor nu s'a mai putut înfăptui și Rusia și-a urmat soarta înfrângerii care a ajuns-o. A-ceasta e soarta tuturor celor ce nu stau cu un gând și cu o inimă în clipele cele mari ale încordării unui neam.

De aici urmează o mare sarcină pentru preoțime, care este și o însemnată chemare pastorală. Preoțimea trebuie să ia asupra ei întreaga încordare a neamului, s'o sprijine din toată inima, prin neîncetată stăruire și îndru-mare a credincioșilor de a se simți una cu oștirea, de a o sprijini cu gândul și cu inima, a se simți alături de ea și a face neîncetate rugăciuni pentru ea.

Deci cea dintâi datorie a grosului preoțimii este de *a hrăni duhul celor de acasă cu gândul dreptății spre care neamul se încordează* și a-l face să rămâie statornic în credința dreptății și în hotărârea de a spri-jini cu toată inima silința fiilor de pe câmpiile de luptă. Când neamul se înfățișează astfel, ca un singur trunchi, fără ramuri care se pleacă la pământ și se ofilesc, a-tunci el are mult mai mulți sorți de izbândă.

Iată cum lupta o duce țara întreagă, unii cu suflе-tele și cu armele, alții numai cu sufletele, dar toți făcând un trup mânat de hotărârea de a dobândi dreptatea. Se

prea poate întâmpla însă ca gânduri răzlețe să se furișeze între oameni, care să știrbească hotărârile de temelie. Pentruca unele ca acestea însă să nu se întâmple, preoții trebuie să privegheze ca gândirea cea sănătoasă să nu pornească pe drumuri care să o abată din pornirea ei de la început. În popor trebuie să se păstreze unirea gândurilor în neștirbirea hotărârii.

Cum s'a putut întâmpla în sânul poporului rusesc că odată gândurile au luat alt drum? Numai că inși răzleți au ros din vreme la rădăcina hotărârilor ocârmuirii, și duhurile s'au văzut hâite din hotărârea lor dela început.

Tocmai când este nevoie însă ca toți să fie cu un gând și cu o inimă, tocmai atunci să se întâmple astfel de abateri? Dar dacă ele se întâmplă, poporul nu mai poate duce hotărârile luate, precum s'a și întâmplat.

În sânul poporului nostru, care a dus totdeauna războaie drepte și cinstite, de așa ceva nu s'a pomenit niciodată. Poporul a mers totdeauna una cu stăpânirea și nu s'a sculat niciodată decât pentru a-și apăra dreptățile lui.

Nici acum nu ne aflăm în alt fel de război. Simțirea românească e una și nesovăitoare în gândul că trebuie să-l ducem pentru scoaterea fraților noștri din Basarabia de sub jugul bolșevic. Suntem mânați de același gând, ca și în războiul pentru neatârnare, ca și în cel pentru desrobire și întregire de acum 25 de ani. Așa acum, așa și în toate războaiele trecute.

Dar aici nu stăm de vorbă numai despre lucrurile noastre. Este vorba despre ce are de făcut preotul în deobște, în sânul oricărui popor. Învățătura noastră este că el trebuie să sprijine simțirea obștească să nu șovăiască.

Dacă datoria lui totdeauna este de a învăța și îndruma, pentruca credincioșii lui să fie bine înrădăcinați în ogorul sfintelor învățături creștinești; în vremea războiului această datorie sporește. Mai cu seamă acum el trebue să fie neîncetat cu cuvântul învățăturii în mijlocul poporului, pentru a ține în picioare duhul lui și a-l împiedeca să cadă. De sunt vești bune, să-i îmboldească inima ca s'o ție cu hotărârea lui temeinică până la capăt; să se simtă una cu oștirea în gândul neabătut de a-și dobândi toată dreptatea, de a sprijini, cu toate mijloacele sale, silințele care se desfășoară pe câmpiile de luptă.

II

CUM SLĂBEȘTE UN POPOR.

Este o mare lipsă în sânul unui popor, când duhul lui slăbește. În sânul poporului rusesc puterile lui nu ei erau secătuite ca să zici că nu mai putea, că, oricât a fi voit duhul, dar puterile lui erau sleite. Nu; poporul rusesc, cu mijloacele lui nemăsurate, putea duce lupta înainte în 1917. Dar în sânul lui a lucrat duhul stricător al revoluției, care n'a mai lăsat pornirea dela început să fie statornică în hotărârea ei. Unele pături din popor, tocmai cele hotărâtoare, s'au găsit deodată sub alte îmboldiri, iar la mijloc nu s'a găsit puterea care să ție în loc șivoiul și să ferească inimile de molipsire și șovăire.

Judecate lucrurile acestea din punctul de vedere al Pastoralei, se înțelege că la mijloc a fost o mare lipsă. Rugăciuni se făceau pentru izbânda oștilor, dar nu se făceau celelalte lucrări prin care duhul obștii este întărit ca să nu șovăiască.

Din pățania unora, învață alții. Popoarele, oricât de mari, cad și iau drumul pierzării, dacă nu este cine să le sfătuiască drept și să le îndrumeze. Poporul rusesc este o pildă din cele mai nenorocite. Păstorii lui au lăsat gândurile nemernice și nenorocite să se furișeze în sânul lui, și ele au ros de jur împrejur, până ce au cuprins mari pături de popor.

Cine va ceti romanele din urmă ale răposatului C. G. Stere despre mișcările din Rusia, va vedea cum gândul revoluționar se răspândea. Cuprindea și lumea școlarilor.

Unde erau însă păstorii care să privegheze ?

Iată că ei lipseau. Lupii furau duhurile și ei nu vedeau.

Când au venit vremurile cele grele ale încercărilor, aceste duhuri nu erau întărite. Ele au ascultat șoaptele care rupeau legătura sufletească și odată a izbucnit revoluția, care a pus poporul în neputința de a mai duce înainte încordarea războiului.

Păstorul însă neîncetat trebuie să fie cu privegherea neadormită, pentruca gândurile destrămării să nu pătrundă în sânul lui. Aceasta trebuie urmărită din vremea păcii.

Cu atât mai mult el trebuie să fie cu ochii în patru în vremea războiului.

Basarabia a avut episcop pe Serafim cu puțini ani înaintea marelui război. Oh! cu ce nimicuri își pierdea vremea acesta! Nu era cioplit ca păstor, fiindcă fusese mai nainte colonel și păstra obiceiurile ostășești.

La hirotonia tinerilor, în loc de a-i învăța să fie cu totul copleșiți de măreția faptei că Duhul Sfânt îi întărea pentru viitoarea slujire ca preoți, deci să fie umiliți de covârșitoarea faptă care se împlinea asupra lor, — el îi îndemna să stea cu capul sus, cu trufie, fără niciun gând duhovnicesc, ci par'că ar fi fost să ducă o partidă de bal.

Pentru acestea avea aplecare și înțelegere. Se ducea la balurile dela seminar și le ocrotea cu mantia lui de episcop. Până într'atâta era de înecată în duhul lumii creșterea care se da sub el viitorilor preoți!

Cu așa apucături însă, ce stăpânire era să mai ai asupra duhurilor de care nu purtai nicio grijă! Ba nici nu-și dădeau seama de răul care se săvârșea, de cârmuirea cu totul necreștinească a unui asemenea episcop.

Când eu am criticat în Chișinău asemenea apucături pastorale, înfierându-le ca necreștinești, preoții către care vorbeam luau în apărare apucăturile lui Serafim. Aveau și ei duhul hâit de a nu mai înțelege ce e creștinesc și ce nu. Gândeau într'un chip lumesc. Luau slujirea duhovnicească numai dintr'o latură formală, adică să faci rugăciuni, să săvârșești slujbe strălucite, să ai toată podoaba liturgică, dar cu mult mai puțin munca de priveghere asupra duhurilor.

Episcopul Serafim prigonea pe Români și nu-i lăsa să aibă slujbă în limba lor. Prigonea pe bieții oameni care se duceau să asculte slujbă moldovenească la Balta, unde slujea moldovenește călugărul moldovan Inochentie; dar nu se ostenea să urmărească gândirea revoluționară care rodea și măcina eparhia sa. Numai câțiva ani, și ea a izbucnit. Nu-și vedea chemarea lui în buna propoveduire a gândirii creștinești, care trebuia săvârșită fără încetare. Trăia în formalismul împlinirii unor programe de slujbe, ca și cum ar fi îndeplinit niște regulamente de oaste, dar nu urmărea propoveduirea curat duhovnicească. Pe aceasta n'o pricepea și era cu totul nepregătit.

Atunci, cu asemenea îndeplinire numai formală a sarcinii de episcop, ca a preoților evrei la templul din Ierusalim, cum nu era să se răspândească gânduri care rup pe oameni dela închegarea sufletească prin care inșii stau unul lângă altul în sânul unui neam? În propoveduirea revoluționară de care scria C. G. Stere, este pomenit și un școlar seminarist. Va să zică până și în seminar pătrundeau furișările gândurilor împrăștiate de revoluționari! Eh! aici ar fi fost chemarea păstorilor să muncească, pentru a păstra unirea gândurilor în nedezlipirea duhurilor.

Asta e chemarea păstorilor. Prin aceasta ei păstrează temeinicia în sânul unui neam, ca să nu tragă unii hăisa și alții ceala.

Nu că Rusia n'ar fi avut mari păstori și gândiri limpezi. Cartea călugărului catolic Aurelio Palmieri, *La Chiesa Russa,* cuprinde mărturisiri de păstori ai Bisericii rusești care-și dădeau seama de aceste lipsuri. Dar ei erau puțini. După unul care-și înțelege rostul lui, cum a fost la Chișinău episcopul Vladimir, care a sprijinit pe Români și i-a ajutat, chiar și cu banii lui, ca să-și poată scoate pe românește revista *Luminătorul*, a venit un Serafim, care a stricat.

Deci răul cel mare a fost că gândul cel sănătos n'a străbătut mulțimea. Biserica rusească a fost mâncată de formalism. Preotul se ținea obișnuit ca un fonograf în sânul poporului și atât.

În felul acesta însă, nu poți ținea unirea cugetelor. Ușor răzbate gândul străin care molipsește și strică.

Lucrarea aceasta, îndeplinită în vreme de pace, pregătește calea bunei cârmuiri la vreme de război. Se vede însă că aceasta nu s'a făcut. Rusia a lucrat numai cu mijloace polițienești, iar acestea nu puteau aduce închegarea duhurilor pe care numai o lucrare sufletească lungă și înceată o poate aduce.

Cine se gândește din vreme la aceste trebuințe își dă seama că ele nu se pot împlini decât prin urmărirea neîncetată a cârmuirii sufletești. De se va sili din vreme în această privință, va putea nădăjdui roade viitoare. Atunci sarcinile războiului vor fi purtate mai ușor. De oarece războiul se poartă nu numai cu armele, cum am

arătat, ci și cu armătura duhurilor, după vorba de care și păgânii își dădeau seama: *mens agitat molem* (mintea mișcă materia), pe care a spus-o poetul roman Virgiliu (*Eneida,* 6,727), — urmează că cioplirea duhului trebuie urmărită cu cea mai mare grijă. De acolo te poți sili să oțelești voința și așa omul să stea temeinic în fața încercărilor care pot veni asupra lui.

Ca să încheiem această parte din datoriile preotului la vreme de războiu, trebuie să spunem că aceasta e faptă de paznic al sufletelor. Ea e arătată verde în Sf. Scriptură, prin cuvintele spuse de Dumnezeu proorocului Amos: *Du-te și proorocește poporului meu* (Amos, 7,15).

A păstra deci gândirea cea dreaptă și sănătoasă este chemarea preotului și prin ea el apără poporul de destrămări și împedecă pe vrăjmași de a-i fura sufletul. Pentru aceia el trebuie să fie tare la cuvânt și gata totdeauna a sfătui poporul și a-i deschide ochii. Mai cu seamă în vremurile turburi și amenințate, chemarea lui este mai apăsătoare, ca să nu slăbească a păstra gândirea dreaptă și curată, în mijlocul încercărilor prin care un neam poate trece.

Așa au făcut proorocii de care ne vorbește Sf. Scriptură. Ei din vreme au înștiințat norodul și l-au învățat calea dreptei credințe. Numai să cetim pe Ieremia și vom vedea că el n'a așteptat ca Nabucodonosor să vie cu războiu asupra poporului său. Își dădea seama că lucrurile merg într'acolo și rostea sfaturile și înștiințările de trebuință, pentruca primejdia să nu cuprindă neamul său.

Lucrurile acestea sunt atât de limpezi, că nu este nevoie să fii preot ca să le vezi și să le înțelegi. Era vremea anilor 1916-17, când Nemții sa aflau la București. Un cârciumar, în poarta prăvăliei lui în Piața Bibescu Vodă, vorbea c'un cumpărător al său și-i spunea că cele ce se petrec au fost povestite întocmai așa cum se văd în Sf. Scriptură. Atunci m'am oprit și l-am întrebat:

— Ei, cum așa? Unde ai văzut asta?

Și mi-a răspuns:

— Da, Părinte, chiar așa am cetit, cum le vedem astăzi petrecându-se între noi.

Cârciumar cum era, dar cetise pe proorocul Ieremia și vedea de acolo cum anumite pagube sufletești cuprind

pe poporul care se abate dela albia învățăturilor care i s'au dat. Deci este prea usor de înțeles că poporul trebuie învățat. Aceasta făceau proorocii, și Sf. Scriptură ne stă mărturie despre această lucrare și ne slujește ca pildă de a face și noi la fel.

De aceia, dacă poporul este deprins din vreme de a asculta învățăturile păstorilor săi, cu atât mai mult oogorul va fi pregătit pentruca să-i asculte la vremuri grele și turburi, cum sunt războaiele.

Dacă aceasta nu se face și pagubele ies la iveală mai târziu, omul se plânge de ele. Eu am cunoscut multă lume din păturile înalte ale Rușilor. Trăind ani de zile în străinătate, unde veneau și ei, am stat deseori de vorbă cu bărbați și cocoane din boierimea Petersburgului, despre stările dinăuntru ale țării lor. Asta era înainte de războiul cel mare. Dar m'am întâlnit cu ei și după aceia. Vorbind despre revoluție și despre cele pățite cu fuga lor din țară, se jăluiau spunând: „Eh! n'a avut cine să învețe poporul și el a căzut pe mâni rele!"

Se plângeau, dar era prea târziu. Nu vedeau aceasta din vreme și-și dădeau seama de lipsuri abea după ce răul se săvârșise. Preoții lor nu învățau, ci se mărgineau a face Sf. Slujbă și atât.

Dacă am spus unuia despre predică, mi-a răspuns că „dacă predici, iese lumea din biserică". Auziți comedie? să iasă fiindcă o înveți? Dar asta dovedește o mare lipsă: că în Biserica Rusiei nu se îndeplinea o lucrare de învățare a poporului. Nu e de mirare atunci că el s'a văzut fără o cârmuire sufletească și a ascultat șoapte de unde se nemerea.

Dacă seminariștii se puteau duce la adunările revoluționare unde se ducea C. G. Stere, e o dovadă de lipsa cârmei sufletești care stăpânea acolo. Și urmările s'au arătat. Unirea cugetelor a fost știrbită și poporul n'a mai fost în stare să ducă războiul. Cei de acasă n'au mai fost una cu cei de pe câmpurile de luptă.

Aspră pildă aceasta, și popoarele trebuie să tragă din ea toate învățăturile. Iată de ce preoții trebuie să fie totdeauna gata cu toate învățăturile în sânul neamului lor, iar apoi cu atât mai mult în vremurile cele grele.

Să nu se pară cuiva că acestea sunt ținte cu nepu-

tință de ajuns, fiindcă sunt popoare unde cugetele sunt în mâna preoților. Ei învață neîncetat, și mulțimile ascultă glasurile bunelor învățături. Astfel noi ne aducem aminte de un preot american, care a vorbit în 1931 la un congres creștinesc în Cambridge. El a spus hotărât că preoțimea americană nu mai îngăduie poporului să să plece într'un nou război. O vorbă ca aceasta însă te pune pe gânduri. In adevăr, puteau avea ei atâta putere? Se vede însă că da, dacă a spus-o.

Apoi dacă, de pe 30.000 de amvoane ale republicii răsună într'o zi 30.000 de glasuri de învățătură într'un singur înțeles, ele nu pot trece fără a avea urmări sufletești. Acesta era înțelesul celor spuse de Cambridge în 1931 de preotul Merrill.

Va să zică este o preoțime care învață și e ascultată. Deci preotul poate cârmui gândurile în chip sănătos, și el trebuie s'o facă și să nu le lase a orbăcăi, mai cu seamă în vremuri când poporul se află la mari încercări sau în clipe hotărâtoare ale vieții lui.

Cu aceasta am încheiat câte erau de spus despre chemarea preotului la vreme de război dintr'un anumit punct de privire a lucrurilor și putem trece acum la altele.

III.

CHEMAREA PREOTULUI LA VREME DE RĂZBOIU ÎN ÎNȚELES STRÂNS

Cele înșirate până aci pot privi datoria preotului la vreme de război în înțeles larg. Se înțelege că preotul, având sarcina de învățător în orice vreme, cu atât mai mult se cuvine ca el s'o îndeplinească la vremuri de mari încercări.

Dar datoria preotului nu se poate mărgini la atâta. Când ne apucăm să privim câte sunt de orânduit în viața de acasă pe când oștenii sunt plecați la luptă, descoperim că ele sunt cu mult mai multe decât cele din vremurile obișnuite.

1. In adevăr, ia să ne gândim că în multe familii stăpânește o vie îngrijorare, din pricina vlăstarelor lor plecate pe câmpiile de bătălie. Fii, frați, gineri, părinți lipsesc de acasă. Ce stare sufletească rămâne în urma lor? La fiecare veste, familiile trebuie să tresară și să

fie cu inima strânsă. E o stare sufletească nouă. E ceva cu totul deosebit de ce poate întâmpina preotul în vremea păcii.

Ce are el de făcut? Dela sine se înțelege că preotul trebuie să păsească drept mângâietorul firesc. Așa cum Domnul Hristos a păsit în fața Martei și Mariei, la fel și preotul trebuie să păsească la familiile din păstoria sa. Tocmai el trebue să le caute spre a le mângâia. De cumva veștile sunt triste, să aibă destulă tărie în cuvânt pentru a le spune cuvinte de îmbărbătare. De! un război nu se face fără jertfe, și atunci preotul trebuie să aibă în cămara lui graiuri cu care să poată alina ceva din durerile de neînlăturat care vor veni peste unele familii.

Aceasta e o slujbă, fără îndoială, grea și dureroasă. Cum să îndulcești inima unei familii din care stâlpul ei a pierit? Cum să mângâi pe biata văduvă? Cum ai să privești pe îndureraţii orfani?

Dar tocmai fiindcă apăsarea e atât de mare, preotul este cu atât mai trebuincios. Tocmai acum el nu trebuie să lipsească din sânul unor astfel de familii. Să îmbrățișeze pe cei îndureraţi, să plângă cu ei, dar să găsească și cuvinte de înălţare a duhurilor, prin care să hrănească nădejdi de ușurare pe viitor.

Da, în multe familii este jale nu numai pentru pierderea stâlpului ei, ci și pentru grija viitorului. Copiii rămân fără sprijin. Trebuie să vii la ei și să le dai încredințări că nu vor fi lăsaţi așa. Ei trebuie să vadă că este cineva, un părinte sufletesc, care nu-i lasă să se macine singuri în durere. Să știe că este cineva la care pot alerga.

O! este o măreață chemare aceasta, ca preotul să fie știut drept limanul la care păstoriții lui pot alerga la vreme de nevoie. De și țara, fără îndoială, are orânduieli pentru a sprijini pe cei păgubiți de război, dar aceasta se va face cu atât mai dulce și cu mai mare încredere, cu cât se va ști că în sânul parohiei se află slujitorul Domnului, care sare îndată pentru fiii săi cei amărâți.

Deci preotul, la vreme de aceasta, trebuie să fie mai neadormit, mai sprinten a se afla în mijlocul credincioșilor săi și a se mișca pentru familiile lor în clipele cele grele care le-ar putea izbi. Făcând aceasta, el cu adevărat va fi în chemarea sa cea mai înaltă.

2. Mai este însă și altă latură din care se poate privi chemarea preotului în înțeles strâns. Plecând din casă capul unei familii, se prea poate că unele familii să rămâie în lipsă. Unele căsnicii o pot duce greu, dacă în mijlocul lor nu mai este bărbatul care purta grijă de agonisita casei. Tocmai acestea sunt stări care vatămă buna închegare a gândurilor de a nu se clătina la vreme de război. Suferința de acasă este o slăbire a puterilor cu care țările luptă.

Unde se pot afla astfel de lipsuri, preotul trebuie să fie alături pentru a ajuta. El trebuie să puie la cale strângerea de mijloace pentru cei nevoiași. Se poate ajuta cu oamenii mai simțitori din păstoria sa și să facă mai puțin simțită lipsa familiilor rămase fără propteaua lor.

A lucra în felul acesta, înseamnă a ajuta nespus de mult pentru a păstra o inimă voioasă în sânul neamului, așa ca încordarea hotărârii să nu sufere cu nimic și toate voințele neamului să meargă înainte fără nicio șovăire. Nu trebuie să se vadă că, din pricina războiului, unele familii sunt prea lipsite de sprijinul lor. Unde însă aceasta se petrece, preotul trebuie să fie acolo, cu ajutorul lui sau cu ale altora, pentru a face mai ușoare de răbdat clipele grele prin care fără doar și poate o țară trece în asemenea împrejurări.

Deci grija milosteniei trebuie să fie cu mult mai vie și mai largă la asemenea vreme. Nu vor fi de ajutat numai săracii obișnuiți ai parohiei, ci și familiile care-și puteau duce traiul lor, dar se găsesc deodată în lipsuri pe care obișnuit nu le încercau.

Fără îndoială, la asemenea vreme, preotul nu se va găsi singur. Din pricina împrejurărilor deosebite, se vor găsi mai mulți care să sară la glasul său. Astfel, cu puteri unite, el va găsi mai mult răsunet și nu va rămânea singur la împlinirea grelelor sarcini care-l așteaptă.

Și când va vedea că sunt mulți ceice ascultă de glasul său și-i vin în ajutor, cu atât mai mult va fi în stare a face față nevoilor. Atunci el va vedea o însuflețire care câștigă tot mai multe suflete și deci va gusta clipe de mai mult avânt, care-i vor înlesni peste măsură munca obișnuită.

3. Este cu putință ca parohia sa să nu fie cea mai în-

cercată, dar altele să fie mai greu încercate și fără mijloace de a face față nevoilor. Atunci, dacă cumva se află într'o parohie cu oameni înstăriți și mai la adăpost de nevoile zilei, el tot nu trebuie să stea în nelucrare, ci să vie cu mijloacele înstăriților săi în ajutorul parohiilor care nu pot face prea mult. Va fi prea frumos când preoții vor fi văzuți ajutându-se unul pe altul în lucrul Evangheliei și mișcându-se unul pentru altul la sarcinile care pot trece peste puterile unuia singur.

Încă se poate întâmpla ca unele parohii să aibă prilejuri mai multe ca altele de a se munci cu nevoile războiului. Se poate întâmpla ca în unele din ele să se afle spitale cu răniți de pe câmpurile de luptă sau cu bolnavi din tabere. De asemenea, se poate ca, în unele din ele, să se afle tabere de prizonieri. Preotul locului nu poate trece cu vederea că în parohia lui au venit oaspeți atât de rari. El numai decât trebuie să caute a păși în mijlocul lor, pentru a le spune cuvinte de mângâiere și înveselire creștinească, cum și a le duce daruri pe care le va fi putut dobândi de la credincioșii săi. Și la lucrări de felul acesta va fi bine să se ajute cu credincioșii săi.

Tot așa, în taberele de prizonieri, de și se va întâlni cu luptători vrăjmași, totuși rânduiala creștinească cere ca să facem parte oricui de mângâierea credinței. Prizonierul este un om îndurerat. Este o ființă omenească în suferință. Nu este o vină personală a lui că se află în starea unde se găsește.

Întru cât este o ființă care sufere, preotul trebuie să-i facă parte și lui de îngrijire creștinească. Prin aceasta, el poate lăsa o urmă aleasă în sufletul unui locuitor de departe, prin care acesta să-și aducă aminte cu drag mai târziu de țara în care a fost prizonier și unde s'a găsit un preot care să aibă milă de el. În chipul acesta, preotul duce până departe numele bun al țării și face să fie lăudat numele Domnului care este slujit de astfel de preoți.

Și preoții care nu au în parohiile lor astfel de prilejuri, dar văd pe frații lor muncindu-se cu ele, fac foarte bine dacă se ostenesc și ei a ajuta pe frații lor preoți și vor pătrunde și ei nu mai puțin între răniți, bolnavi și prizonieri. Prin acesta puterile Bisericii vor spori, oastea credinței se va dovedi temeinică, iar Pastorala războiului

se va arăta o vrednică întocmire, care aduce roade bine simțite și încarcă de cinste Biserica. Ea se va înfățișa atunci ca așezământ la toată înălțimea și va închide multe guri din acele care n'au destulă evlavie către înfăptuirile Bisericii.

Iată datorii cari privesc pe preoții rămași cu poporul de acasă. Dar nu este aceasta toată Pastorala războiului. Încercările cele mai grele sunt pe câmpul de luptă. Acolo se află sufletele care și mai mult trebuiesc sprijinite. Cuvintele bunelor învățături și îndeplinirea rugăciunilor și a slujbelor cu Sfintele Taine trebuie să fie uneltele cu care preoții țin sufletele în neîncetată înarmare și gata spre împlinirea datoriilor lor. Aceasta înseamnă însă a împlini Pastorala războiului în altă latură a ei și anume pe câmpiile de luptă sau în preajma lor.

Se înțelege, aceasta nu mai cade în sarcina preotului de parohie. Cade în sarcina preoților oștirii, a celor care sunt statornic în slujba oștirii sau numai sunt chemați cu prilejul acesta.

Ei au însărcinări deosebite și prilejuri cu totul de altfel. În adevăr, ei se pot afla cu fiii lor chiar în clipele cele mai sângeroase, cum s'au aflat unii preoți în trecut. Unul din acestia a fost de curând răposatul Arhimandrit Iustin de la Mânăstirea Cernica, despre care s'au povestit lucruri atât de vrednice la moartea lui.

Acestea pot aduce împrejurări cu totul nouă și ele ne dau înfățișări de alt soi al Pastoralei războiului. Despre acestea se cuvine să se vorbească drept o mare noutate în sânul slujirilor noastre. Deci trebuie să vorbim și despre ele.

IV.

CU OȘTENII PE DRUMUL LUPTELOR

O seamă de preoți însoțesc oștirea în mersul ei spre câmpiile de bătaie. Până să ajungă însă la clipele ciocnirilor, trec multe zile și săptămâni. Oștenii sunt adăpostiți pe unde se poate. Dacă nu stau în case, atunci în corturi, așa cum îi vedem noi acum pe Nemți în jurul Bucureștiului și în țară.

Se înțelege, aceasta e o viață nouă. Nu mai este viața de acasă. E un trai mai neobișnuit. Acest chip al

vieții însă aduce împrejurări care prefac ceva în viața omului. Ele îl scot din rânduiala lui de toate zilele și-l fac să trăiască într'o rânduială de alt soi.

Nu este ca acea dela cazarmă, fiindcă acolo te aștepți că are să fie și mâne ce a fost azi. De data aceasta, te aștepți la schimbări mari. Toate treburile sunt întocmite în vederea ciocnirilor care se așteaptă.

Faptul acesta însă aduce un freamăt în suflete. Fără îndoială, trăiești într'o așteptare care este cu totul altceva decât viața de mai nainte.

Această stare sufletească deschide preotului prilejuri de lucru pe care nu le avea în vremea păcii. Omul stă înaintea morții și, când zici moarte, fiecare muritor stă mai adâncit în gânduri, nu mai ia lucrurile cu glume și ușurătate. E așa cum scria Alexandri al nostru: „Părea tot omul mai înalt față de moartea crudă".

Ce să facă preotul în aceste împrejurări?

Să ia aminte la starea de adâncă seriozitate a clipelor și să aibă întâlniri cu oștenii. Acestea pot fi ori Slujbe Sfinte, ori întâlniri întâmplătoare.

Până să se ajungă la însești ciocnirile, oștenii pot petrece multă vreme în tabere. Dacă cumva se întâmplă că n'au de lucru, vremea aceasta supune pe om la ispite. E adevărat, comandanții își dau seama de aceasta și nu lasă zilele să se piardă în nelucrare. Dacă nu altceva, dar pun pe oșteni la instrucția obișnuită, pentruca ei să nu-și piardă sprinteneala și să nu se îngreuieze.

Dar oricum, una este a fi pus la treabă ca să nu stai degeaba, și alta este a munci de zor pentru a întocmi tabără sau a face lucrări de întărire. In împrejurarea dintâi, când pui pe om la treabă numai ca să nu-l lași în zăcere, oșteanului i se lasă multă vreme slobodă. Acestea sunt clipele când preotul poate găsi pe oșteni pâlcuri-pâlcuri, împrăștiați ici și colo. Atunci poate sta de vorbă cu ei. Dacă cei din jur văd că s'a alcătuit un pâlc în jurul preotului, vin și ei să asculte. Iată deci un chip de a le vorbi.

Aceste împrejurări trebuie să le caute preotul, fiindcă sunt acele în care poate vorbi mai slobod, mai prietenește, în care poate schimba vorbe cu oștenii. El poate atinge subiectele cele mai felurite, dar toate țintind spre

întărirea sufletească a luptătorilor. Povestiri din feluritele cetiri ale preotului, despre războaiele trecute, despre pățănii și vitejii, — vor fi materii care nu se poate să nu fie ascultate cu drag. De va pomeni de chipurile de ostași care au avut o trăsătură religioasă mai răsărită, iată că are prin ce-și umplea vorbirile cu oștenii.

De acestea se găsesc multe. Dar pentru aceasta preotul trebuie să fie cetit în astfel de materii. In această privință, foarte mișcătoare sunt povestirile despre mulțămirile aduse lui Dumnezeu în urma unei biruințe. Au fost mari comandanți care nu s'au îngâmfat în ei înșiși pentru biruințele câștigate, ci au căutat, mai nainte de toate, să mulțămească lui Dumnezeu. Așa au făcut Mareșalii Hindenburg și Foch. Când lumea venea să le mulțămească pentru biruințe, ei îi spuneau că se cuvine mai întâi să mergem la biserică să ne închinăm lui Dumnezeu.

In ce-l privește pe Mareșalul Hindenburg, povestiri puternice se găsesc în cartea *Deutsche um Christus* (Nemți pentru Hristos) de *Hermann Waldenmaier* (Stuttgart, 1937). Nu mai puțin găsim și despre alți bărbați de seamă ai Germaniei.

Imprejurările de a sta de vorbă astfel preotul le poate avea în fiecare zi și de mai multe ori pe zi. Ele vor hrăni frumos sufletește pâlcul de ostași unde preotul se va afla și vor clădi o stare sufletească înălțată, pe care oștenii o vor gusta cu drag și va curăți sufletul lor. Ei vor fi prin acestea mai pregătiți pentru încercările care îi așteaptă și se vor simți mai bine în tovărășia preotului. Li se va părea că au propteaua lui Dumnezeu cu ei și-i vor purta sarcinile mai vitejește.

Dar partea cea mai de temei vor fi Sfintele Slujbe, pe care preotul va trebui să le facă pentru oșteni. In înțelegere cu comandantul, el va trebui să le facă pe acestea mai des decât numai din săptămână în săptămână. Multe după amezi va trebui să le folosească pentru slujiri de paraclise, cu rugăciuni vii către Maica Domnului și către feluriții sfinți. Slujba paraclisului fiind mai scurtă decât o întreagă liturghie, el va avea vreme să vorbească ceva mai amănunțit despre datoriile oșteanului, despre pregătirea lui sufletească.

Va trebui să vorbească mult despre *jertfă,* luând

ca pildă pe Domnul Hristos, pe mucenici și pe toți sfinții. In această privință, va avea multe de spus din viața lor. Va arăta că jertfa este fapta cea mai culminantă în viața omului, fiindcă în ea el își pune toată însufleţirea și toată puterea ca să facă ceva pentru frații săi. In aceasta, călcăm pe urmele cele mai sfinte ale Domnului Hristos, care a spus că el *n'a venit în lume ca să-i slujească alții, ci să slujească el altora și să-și dea sufletul său rescumpărare pentru mulți* (Matei 20,28).

In această vreme de război, s'au scris multe cărți de folos, care ne dau aluat de gândire pentru astfel de împrejurări. Acum 2 ani, a ieșit în Franța o carte, nu mare, cu titlul „Moartea stăpâna vieții" *(la Mort maîtresse de vie)* de Edward Montet și cuprinzând „30 de meditațiuni pentru vremea războiului". In cele 112 pagini ale ei, dă preotului destul aluat ca să gândească la astfel de materii și să aibă ce vesti oștenilor.

Afară de acestea, preotul trebuie să se muncească a face pe toți oștenii să se spovedească și apoi să-i împărtășească, pentruca să fie curați în marea jertfă spre care păşesc. Aici poate sta de vorbă în chipul cel mai duios cu războinicii.

Slujba Sfintei Liturghii, când îi va împărtăși, va fi încununarea tuturor acestor clipe pline de înduioșare. Preotul va cunoaște singur, din ținuta oștenilor, că ei sunt cuprinși de măreția faptelor care se săvârșesc și va fi fericit să vadă cum firele nevăzute ale credinței leagă pe viteji și-i pregătesc în chipul cel mai înalt spre marile clipe care îi așteaptă.

Ce am spus noi aici este încă puțin din ce este de scris. Ar fi fost de dat ceva din cărțile pomenite ; ar fi fost de povestit multe despre ispitele din viața petrecută în tabără. In adevăr, viața cu multe ceasuri slobode lasă gândurile omului să hoinărească și îi vin în minte nu numai gânduri bune, ci și destule rele. In unele privințe, viața este atunci mai slobodă, mai puțin supravegheată. Aflându-se în vecinătăți de gospodării, starea aceasta ispitește pe unii să râvnească spre bunul altuia. Știindu-se fără casa lui proprie, cu anevoie de urmărit, omul se ispitește a face fapte de apăsare, de silnicie, crezând că nu i

se va întâmpla nimic. Viața de oștean însă trebuie să fie o viață curată și cinstită, fără pată prin fapte de scădere sufletească. Preotul trebue să sfătuiască față de toate ispitele, care se pot ivi înaintea omului pofticios.

In războiul trecut, în Seminariul Central dela București era spital. Ca director al școalei, eram acolo în fiecare zi. Odată aud de peste gard niște țipete. Ce era? Un rănit vindecat, rus de neam, a sărit gardul și a furat dela o gospodărie vecină. De aici țipetele.

Vedeți, cum s'a simțit ceva în putere, l-a și cuprins ispita, după apucăturile din timp de pace de acasă. Ispitele acestea cuprind pe mulți, într'un fel sau altul.

Una, pe care nu mai avem loc s'o povestim aici, este scrisă în cartea „Cu Napoleon în Rusia", care se găsește uneori și pela anticarii noștri.

Iată lucruri despre care încă este de scris și de pus înaintea preoților noștri.

Arhim. IULIU SCRIBAN

THEOLOGIA MILITANS

O teologie este militantă, sau nu există? Iată sensul celor două cuvinte împreunate aci.

Este în natura însăși a religiei de a *milita,* de a lupta, de a propovădui. „Și mergând, propovăduiți Evanghelia la toată lumea", a zis Iisus Apostolilor. Dar mai mult chiar decât în porunca aceasta misionară, este în atitudinea oricărui creștin adevărat o înfățișare cenzorială, o poziție permanent protestatară. Creștinul nu poate avea pace. „N'am venit s'aduc pace, ci sabie", a spus Mântuitorul, văzând inerția și comoditatea inimii omenești. Într'o lume a păcatului, creștinul nu poate fi decât „piatră de scandal". Numai o slăbire a conștiinței specific creștine poate explica „uitarea" sau „confuzia", pe care lumea modernă o face între ceea ce fericitul Augustin a numit „Civitas Dei" și „Civitas mundi". „Dați Cezarului, ce este al Cezarului și lui Dumnezeu, ce este al lui Dumnezeu", este porunca și principiul pe care se poate întemeia și ordinea divină și ordinea umană a lumii; orice imixtiune însă a uneia asupra alteia, sau confusiune a amândorora este în fond o trădare a spiritului și naturii religiei creștine. Căci nu se poate amesteca Împărăția lui Dumnezeu — „Împărăția mea nu este din lumea aceasta" — cu istoria și destinul istoric al omenirii. Desigur că istoria merge spre împărăția lui Dumnezeu; dar aceasta nu va veni *în istorie,* care este inextricabil amestec de bine și de rău, ci preparată de istorie, ea va veni la *sfârșitul istoriei,* la sfârșitul lumii. Orice *monism,* care pune sensul și idealul vieții umane și sociale numai în lumea aceasta, este în fond un *mesianism utopic* și un preludiu la pesimism și disperare. Că este așa, martoră este *disperarea* contimporanilor. Căci ce altceva este, decât disperare, faptul aproape general și caracteristic lumii de azi, că omul renunță de bună voie la prerogativele personalității umane și le abandonează în mâna unei persoane sau a câtorva? Ce altceva, faptul că lumea se vrea biciuită, umilită?

Este azi în lume o mare sete de suferință; sufletul omenesc este pus la grea încercare.

Ci, de unde vine aceasta? Dacă privim mai bine caracterul acestei suferințe, motivele care o determină, cum și valoarea ei etică, repede ne vom da seama de caracterul ciudat, de motivele îndoelnice și de valoarea etică contestabilă și specioasă a acestei suferințe.

Intr'adevăr, lumea suferă. Suferă, cum poate de la începutul ei, încă n'a suferit. Suferă în integralitatea componenței ei. De la un cap la altul, planeta e îmbrăcată în suferință. S'ar părea că în stihiile nevăzute ale lumii s'a produs o adâncă turburare.

Ci, de unde vine aceasta? Din *lipsa de speranță.* Iar lipsa de speranță din concepția monistă a lumii, pe care omul modern o mărturisește sub diferite forme.

Este, de altfel, un fapt evident că de patru sute de ani, omul nu face altceva decât să schimbe un monism cu altul. Schimbare care și ea este numai în aparență, fiindcă, în fond, subjacent tuturor schimbărilor de la suprafață, stă neturburat unul și același monism: *Omul.* Căci este indiferent dacă descoperind o oarecare ordine în natură, eu îmi leg destinul de puterea *instinctului* sau de cea a *rațiunii,* sau de-a amândorora la un loc. Esențial rămâne faptul că problema ultimă a sufletului omenesc — problema mântuirii, adică visiunea în eternitate a destinului uman, este așezată pe puterile exclusive ale ființei umane. Că esența lumii este *materia* sau *spiritul* — în vremea noastră problema *spirit și materie,* care de la Descartes încoace a chinuit mințile tuturor protagoniștilor științei și culturii, pare numai părăsită, nu și rezolvată — este aproape indiferent. Căci accentul în problema mântuirii nu stă pe puterile imanente ale omului, cât pe sensul transcendent al acestora. Nu pe eficiența mântuitoare a acestora, cât pe *vrednicia,* care face posibilă coborîrea harului asupra omului. Omului nu-i este dat decât să *năzuiască, să tindă, să aspire.* Împlinirea mântuirii însă se face numai prin har. Oricât de dreaptă, oricât de curată ar fi viața unui om, dacă într'un singur moment din durata ei nu s'a deschis primitoare spre cer și nu a invocat coborîrea Duhului Sfânt, este ca și cum ar fi agonisit valori de preț într'o monedă lipsită de cir-

culație. Trebue să accepte, până la urmă, un schimb de valută. Ceeace înseamnă să adere la un anumit punct de vedere, care, în cazul de față, este *credința în Dumnezeu.* Totul e chestie de orientare. Și din acest punct de vedere, lumea de acum patru sute de ani s'a orientat spre om. Inchizându-și toate ferestrele care dădeau spre cer, spre Dumnezeu, făcând, la început, din El o „forță" care, după ce a creat lumea, se odihnește undeva în univers, retras și indiferent la ce se întâmplă pe pământ, pentru ca mai apoi să-l tăgăduiască integral, omul, zis modern, s'a închis în carapacea propriilor lui forțe și captiv sie-și, se rostogolește în neant neprotejat de nici o speranță, nesprijinit de nici o credință. Legat de propriul lui *determinism,* purtat de sentimentul propriei sale efemerități, țintuit ca Procust pe patul singurelor sale puteri, care, și acestea sunt disperant de limitate și neputincioase, omul auto-idolatrizat a căzut vertiginos spre limitele de jos ale umanității sale, stimulând instinctele și forțele telurice, redeșteptând animalitatea ce zace în adâncul ființei sale. Pentrucă, dacă admitem că ipoteza originei din maimuță a omului epuizează complet si definitiv tot fondul naturii umane și, închis în legile naturale ale propriei sale ființe psiho-fisice, omul își reneagă orice destin transcendent, logic și rațional devine impulsul, care ridică animalitatea în centrul cultului său. Și dacă admitem că între om și animal nu este o deosebire de natură, ci numai una de grad, se înțelege că este o utopie a căuta destinul și natura ființei umane în afara propriei sale animalități...

Că într'adevăr, sensul culturei și civilizației europene merge, de la Renaștere încoace, înspre salvarea și cultivarea animalității, nu rămâne nici o îndoială. Luați toate curentele de gândire, în filosofie ca și în știință, în literatură ca și în morală, în științele spiritului ca și în ale naturii, și veți vedea, peste tot, *triumful omului* — al omului în plinătatea datelor lui concrete — împotriva omului creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. *Legile mistice* ale ființei umane au fost treptat-treptat anulate, legăturile sale cu transcendentul au fost rând pe rând rupte, până la completa izolare a omului de orice mister.

Iluzionist și îngust, omul modern, punând călușul în

gură oricărui mister, descoperind că lucrurile au o ordine a lor, crede că a descoperit și armele pe care să le ridice împotriva autorului lor.

Rezultatul real al acestei orientări este *sporirea animalității,* desfrâul instinctelor, războiul fratricid. Este un paradox al culturii moderne de a fi pus pe om în situația irațională de *autodistrugere.* Ceeace este încă un argument în plus despre limita și incapacitatea rațiunii umane de a se salva prin propriile sale puteri din întunerecul neștiinței și iraționalitatea voinței. Pentrucă, este, credem, un fapt evident pentru orice om luminat și de bună credință, că lumea actuală merge spre autodistrugere, dacă nu vor interveni alte forțe de alt ordin, care să o salveze de la o totală nimicire. Altfel, cu izgonirea lui Dumnezeu din lume și cu zidirea unei ordini în care totul este cantitate și număr, raport și corelație, calcul și corespondență, nimic nu mai este de așteptat. Războiul celor tari împotriva celor slabi este iminent, și în curând vom avea o lume în care vor domni cele mai frumoase și puternice animale, rasa cea mai bine dotată în forțele distrugerii, *supra-omul* lui Nietzsche, Anti-christul.

Astfel că situația actuală a culturii și lumii moderne este opoziția: *Christ și Antichrist.* Nu este vorba numai de unii atei, de acei *„libres penseurs"* și nici de spiritul voltairian și ușuratic al omului fără adâncime metafisică și religioasă, ci de două poziții oficiale antagoniste, declarate în luptă și având în obiectivul lor biruința finală și definitivă: *schimbarea totală a omului, nimicirea integrală a omului creștin.*

Se vorbește, prin urmare, de un *om nou:* unul totalmente nou, croindu-și o cultură și o civilizație desfăcute de orice legătură cu tradiția și istoria Europei creștine; altul reînviind tocmai tradiția și istoria, desgropând din ruinele timpurilor apuse, credința și virtuțile strămoșilor, tezaurul sacru de energie și avânt ce zace sub pietre funerare. Oricum va fi acest om nou, ceeace este caracteristic este faptul că realizarea lui se caută, fie prin religie ca în poziția ultimă, fie împotriva religiei.

Ceeace este important pentru cercul de idei care ne preocupă în momentul de față, este faptul că se pune necesitatea unei *Teologii militante.*

Problema centrală a acestei teologii va fi desigur *problema omului și a culturii;* iar, în înțeles precis, va fi problema refacerii totale a structurilor culturale și temporale formate sub climatul spiritual al dualismului și raționalismului antropocentric. Ea va pune problemele și principiile unei noi vârste creștine, ale unui nou ev creștin.

Tipul psihologic al acestei vârste va fi *„sfântul"* spre deosebire de „eroul" Renașterei [1].

Mijloacele ei vor fi: *crucea lăuntrică,* iar ca atitudine: *conștiința de sine evanghelică,* în opoziție cu conștiința de sine naturalistă.

Pentru a creea însă climatul prielnic unei lupte pentru refacerea creștină a omului, pentru a reda inimii omenești toată rezonanța sa prin fire teistă, este nevoie în prealabil de o acțiune de identificare a elementelor anticreștine din modalitățile de gândire ale omului de cultură, din procedeele acestuia de investigare a adevărului și chiar de o nouă teorie a adevărului. Vom descoperi astfel la primul pas, ceeace vom numi *Elemente marxiste în gândirea curentă.* Marxiste mai mult prin natură și poziție, decât prin autorul de tristă celebritate care le-a împrumutat doar numele său. Căci vom găsi elemente marxiste în gândirea curentă a Europei, chiar mai înainte ca Marx să fi apărut.

Astfel, importanța pe care Marx o dădu factorului economic în explicarea fenomenelor sociale și politice, ba chiar a celor ideale și religioase, a fost presimțită înainte de Marx, iar după el și prin el a devenit o metodă de cercetare și un mod de gândire curent. Materialismul istoric este o mentalitate existentă chiar înainte de Marx; prin el însă devine nu numai o formulă politică, un stindard de luptă, ci și o metodă de gândire științifică. In adevăr, când operele de artă se explică prin mediu, rasă și moment (Taine); când cultura este asemeni unei plante strâns legată de condițiile materiale în care crește (Spengler); când științele sufletului, devenind experimentale, leagă destinul omului exclusiv de aptitudinile sale fisice, biologice și psihice (Freud); când puterile omului își au originea numai în datele ființii psihologice (naturalismul);

1. Jacques Maritain, *Humanisme integral,* Paris, Fernand Aubier, Editions Montaigne, p. 83.

iar istoria este o înseriere a actelor voluntare a indivizilor; când, în sfârșit, centrul vieții și universului este omul și nici o forță transcedentă nu există și nu intervine în procesul istoric al lumii, suntem în cea mai autentică mentalitate marxistă. Comunismul, ca mentalitate, este, am zice, un aspect inerent sufletului omenesc; inerent, nu însă și esențial. Căci el apare endemic, în orice societate omenească, într'un anumit moment din evoluția sa. Și dacă totuși se poate teoretiza și idealiza ca în viziunea Statului ideal al lui Plato, în fond el nu este decât o soluție precară la o problemă, care aparține zonei de animalitate a omului. Comunismul este o încercare de satisfacere a egoismului brutal al individului în conflict cu forțele colective. Lipsa de metafisică, repudierea oricărei idei religioase ca primejdioasă ordinei sale esențiale, abandonarea cultului și vieții în seama dialecticii materiei și ruperea omului de la orice mister, pentru a ancora totuși în mitul unei înfrățiri generale a oamenilor prin conceptul unei egalități juridice, sunt semnele unei mentalități, în care ideea de om este coborîtă la valoarea sa pur animalică. Căci ceeace este paradoxal în întreaga gândire revoluționară a secolului trecut, care a culminat în comunismul rus, este faptul că de și problema centrală era omul și fericirea lui, totuși nu omul real, concret, se avea în vedere când se imagina societatea viitoare, ci omul colectiv, omul anonim, omul desbrăcat de propria lui personalitate. Intr'adevăr, e paradoxal ca pornind de la starea de robie a insului și postulând o eliberare a lui din lanțurile unor servituți nedrepte să-i răpești până și libertatea gândului, reducându-l la o infimă parte din ființa socială. Ca și cum pentru a putea fi fericiți, trebue să fim cu toții nenorociți; iar pentru a putea gusta un strop de fericire, trebue să sorbim, până la fund, paharul tuturor nenorocirilor inerente condiției noastre umane. Este ceva maniheic aici, ceva din ereziile și gnozele Orientului, cu care sufletul rus a fost din plin adăpat încă cu mult înainte de izbucnirea revoluției din Octomvrie 1917. A crea însă o ordine colectivă din a cărei normală funcționare să se răsfrângă în chip automat asupra individului o undă de fericire, înseamnă a reduce pe om la proporțiile lui pur animalice și a-l pune în situația de a se încăera cu semenul lui pe bucata de fericire ce le este

aruncată de stăpâni. Plato a crezut că, dacă va suprima în statul ideal proprietatea și căsătoria, va curma isvorul oricărui egoism. Uita însă că egoismul este inerent ființei umane; că fără egoism omul ar fi inferior animalului; că egoist fiind, se adevereşte a cuprinde în el structura animalică întreagă; că, totuși, animal superior fiind, dotat cu rațiune, el poate depăși condiția animalică în sensul altruismului. Că prin urmare, nu distrugând fondul de animalitate al omului, egoismul, ființa umană poate fi înălțată, ci desvoltând sâmburele de umanitate sădit în el, altruismul, omul poate fi sporit în condiția, care depășește animalitatea. Plato însă era aici, un rău psiholog. Urmașii săi aplicându-i teoria, au dovedit slăbiciunea ei, prin falimentul obținut.

Dar, elemente marxiste în gândirea curentă, găsim în unele poziții spirituale de pe care gândirea se desfășură automat. Astfel, atunci când constrânși de antinomiile gândirii noastre, sau de nepotrivirile dintre gând și realitate, recunoaștem o zonă de incertitudine în care lucrurile ne putând fi „explicate" pe calea rațiunii, rămân oarecum în suspensie, și punem aceasta pe seama imperfecțiunii științei noastre, sperând într'un viitor în care toate problemele și misterele vor fi elucidate de știință, suntem marxiști, fiindcă suntem *progresiști.* Credem adică, într'un *progres continuu* al cunoștinței și într'un *meliorism* ascendent al ființei umane. Suntem progresiști, fiindcă suntem, în fond *pozitiviști.* Nu ne-a învățat Auguste Compte legea progresului îndefinit al Umanității? Cele trei faze ale civilizației umane nu încep cu faza *teologică,* se continuă cu cea *metafisică* și culminează în cea *pozitivistă?* Dar pozitivism, înseamnă deja *materialism* deghizat sau inconștient, cel puțin ca metodă; iar fără Auguste Comte, Marx nu era posibil; poate nici Hegel, de la care purcede. Toți nu sunt de altfel, decât membrii unei aceleași familii spirituale, ale cărei baze le-a pus filosofia modernă, începând cu Bacon, Galilei, Descartes, Hobbes și continuând cu Rouseau, Kant și întreaga cultură scientistă a sec. XIX-lea.

Astfel că mentalitatea descrisă mai sus nu este în fond, decât strănepoata târzie, poate ultima, a acelui mare curent de gândire, care a fost numit *Renaștere.*

Suntem încă pe poziţiile câştigate de Renaştere. Câştigate însă de cine? Şi împotriva cui? *De om împotriva lui Dumnezeu.* Căci Renaşterea asta însemnează: *deslipirea omului de Dumnezeu* şi ridicarea lui trufaşe în faţa Divinităţii, mergând spre negarea Acesteia. *Anthropocentrism* contra *theocentrism,* culminând în *atheism.*

Lumea actuală, chiar dacă nu este atee convinsă, trăeşte însă într'o confusie religioasă şi morală, care o apropie de animalitate mai mult decât orice poziţie tranşantă.

Ca şi Prometheu odinioară, omul modern i-a furat lui Dumnezeu atâtea secrete, încât, înlănţuit de propriile sale incertitudini şi îndoeli, e devorat de vulturii propriului său orgoliu.

Ceeace este grav şi complet lipsit de logică este poziţia contradictorie a omului de azi – şi poate a ireligiosului de totdeauna – care, sub cuvânt că nu vrea să fie *superstitios* – pentru el religia e o superstiţie – înlătură orice forţă transcendentă în explicarea lumii şi crede în atotputernicia ştiinţei, fără să bage de seamă că explicaţia pe care i-o dă ştiinţa, la oricare din necesităţile şi problemele spiritului său, se sprijină în fond pe o *credinţă.* O credinţă care se verifică în manifestările ei aparente, dar care în fond acoperă o realitate, pe care ştiinţa nici nu o poate bănui, necum cunoaşte. Fondul adevărului ştiinţific este *credinţa în armonia universului,* iar legile ştiinţifice, dovedite în timpul din urmă destul de probabile şi aproximative – „dans ce monde il n'y a que des à peu près", zicea Renan – nu sunt decât aproximaţii practice şi adaptări la o ordine, care ne cuprinde şi ne depăşeste. *Credinţa este inima lumii; ea este adevăratul ethos al omului, din care universul creşte, aşa cum creşte lujerul din pământ.* Nu e vorba aici de solipsism, ci de acel adevăr simplu, că lumea are înfăţişarea pe care i-o dăm noi ca o specificitate a structurii noastre morale şi fisice. Vorbind despre concepţiile moderne asupra determinismului, *E. Mayerson* spune: „Mais croire scientifiquemment établi le régne absolu de la légalité, ne serait-ce pas en outre oublier que nous y avions cru *avant* la science proproment dite, que celle-ci n'a pu être édifiée, que parce que nous y avions cru?" *(Réel et Déterminisme dans la physique quantique.* Ed. Hermann).

Credința este condiția umanității noastre, rațiunea, cea a animalității noastre superioare. Rațiunea este în ordinea naturii, credința în cea supranaturală. Prin rațiune ne deosebim gradual de animal și năzuim dialectic spre un ideal de perfecțiune, care este înscris în însăși arhitectonica ierarhică a scării zoologice — evoluționismul cosmic este aici suveran —; prin credință depășim ordinea naturii și ancorăm în mister, în ordinea supranaturală. D-l Lucian Blaga numește aceasta „existența întru mister", și consideră că aceasta constitue o „mutație ontologică" a speciei „om" față de ordinea naturală.

Ceeace vrem să demonstrăm este aceasta: realitatea esențială, aceea care zace în adânc, adevărul către care năzuim cu toată ființa noastră este inaccesibil minții noastre — rațiunii. Ea este *mister.* Și ca orice mister, el nu se comunică omului decât pe două căi: una, *metafisică* și nedesăvârșită; alta, *revelația,* care este divină.

Urmează deci că *adevărul esențial* nu este de domeniul științei, ci de cel al metafisicei și religiei. Există totuși un adevăr, pe care l-am numi *secundar*, care este propriu științei: este cunoștința relativă și parțială a fenomenelor naturii. Sunt legile și principiile, desigur raționale, după care natura și lumea *durează.* Exprimat altfel, am spune că omul cunoaște o parte din cauzalitatea tempo-spațială sub care existența ne apare nouă. A cunoaște însă adevărul care ne devine accesibil numai sub forma spațiului și timpului, este deja a cunoaște „ca'n oglindă", cum zice Sf. Ap. Pavel, și nu deplin. Este mai mult o autocunoaștere. Căci, închiși în formele apriorice ale sensibilității noastre, dacă e să-i dăm dreptate lui Kant, *numenul* ne va rămâne deapururi inaccesibil, și vom concede, până la urmă, că *agnosticismul* este poziția ultimă a cunoștinței omenești pe cale rațională. Cel mult dacă, trecând de la „rațiunea pură", astfel eșuată, la „rațiunea practică", vom fi nevoiți să admitem că, limitat prin natură în domeniul cunoașterii teoretice, omul își recâștigă libertatea și puterea de creație în domeniul practic. Aci rațiunea devine suverana acțiunii omenești, prin aderența pe care o are cu Binele suprem, devenindu-i normă. In acest caz însă, temele pe care rațiunea le descoperă ca înnăscute ființei omenești sunt cele ale *adevă-*

rului revelat, ale *harului* și ale *credinței.* Cu acestea însă ne întoarcem la postularea misterului, a Divinității ca *garant* al *eficienții* și chiar al *esenței* spirituale a omului. Când Descartes afirmă că Dumnezeu există fiindcă omul există, el inaugura un procedeu și o metodă ale cărei incalculabile consecințe n'au fost îndeajuns de cercetate. Nu știm dacă Descrates făcea aici o concesie inchiziției și timpului său afirmând aceasta – ar fi însă să-l bănuim de cea mai grosolană eroare logică, fiindcă întregul său sistem filosofic se reazimă pe această afirmație – dar în această concesie stă toată soarta culturii și salvării omului. Chinuit de problema *esenței* și a *existenței,* el descoperă în însăși faptul *îndoelii* siguranța existenței sale: *„dubito, ergo cogito; cogito, ergo sum".* Odată sigur de existența sa, el se ridică la temeiurile acestei existențe. Astfel ei descoperă că ideia fundamentală a rațiunii este ideea de Divinitate; este singura care nu poate fi dedusă din alta; ea este înnăscută spiritului. Și cum ideea unei Ființe perfecte nu se poate afla într'o ființă imperfectă, nu-și are adică originea în această ființă, urmează că ea este *pecetea* pe care Ființa supremă i-a imprimat-o acesteia. De unde, concluzia că ideea de Divinitate, prezentă în rațiunea umană, probează existența lui Dumnezeu. In realitate Dumnezeu devine *un garant* al rațiunii umane și a ideilor ei *clare și distincte.*

Ceeace Descartes intuia global, Kant separă. El ajunge la postularea Divinității numai prin rațiunea practică. Este evident însă că gândirea lui Descartes a fost sărăcită, că din ideile sale numai acelea au fost luate, care mergeau pe linia generală a vremii. Tot ce venea în atingere cu probleme devenite odioase sau falacioase – cum erau cele religioase –, tot ce păstra un cât de cât aer scolastic și teologic, era abandonat și detestat. Astfel se explică faptul că din gândirea lui Descartes numai acele idei fac carieră în filosofie, care pun bazele umanismului Renașterii, pe când cele ale *misticismului* său sunt abandonate.

Astăzi însă, după 300 de ani Descartes, cunoaște o vie actualitate. Filosofia lui e reluată și adâncită. Azi se vorbește de *misticismul* lui Descartes mai mult decât de *raționalismul* său.

Amintim toate aceste lucruri pentru a ne apropia

încă odată mai mult de criza vremii noastre și de nevoia ei de îndrumare. Este un lucru evident pentru oricine e deprins să-și arunce privirea asupra formelor de viață și de cultură ale lumii actuale, că omenirea străbate o profundă criză. O criză care e totală și definitivă, pentrucă e de fapt o *prăbușire spirituală* în primul rând și o renaștere.

Oricare ar fi aprehensiunile noastre, o lume nouă se naște subt ochii noștri și noi asistăm la actul ei de botez. N'au lipsit de la înfăptuirea acestui act nici profețiile, nici ereziile, nici semnele, nici minunile. Astfel sunt cunoscute tuturor profețiile unor spirite puternice asupra culturii și civilizației europene, ca cele ale lui Oswald Spengler, Kayserling, H. Massis, Berdiaeff, Tagore, ș. a.

Dacă este prezentă conștiința unei civilizații și culturi în declin, nu este mai puțin acută conștiința unui *om nou.* Problema unui om nou s'a desbătut cu atâta pasiune în literatura și filosofia europeană, că s'ar putea spune că aceasta a fost problema centrală a culturii post-belice. Războiul n'a fost numai moartea unor moravuri și sisteme politice și economice pe alocuri, ci și moartea unui anumit om. Războiul trecut a fost în fond eliberarea omului dintr'o anumită rețea de servituți pentru așezarea lui într'o nouă formă de libertate. Și cum oridecâte ori s'a găsit în lume o formă nouă de libertate, de atâtea ori *omul a renăscut,* este firesc ca și de data asta să se nască un om nou. Căci problema libertății este centrul destinului uman. Nici nu s'ar putea vorbi, de altfel, de un destin omenesc, fără problema libertății funciare a omului. *Omul este liber, sau nu e om,* iată adevărata natură a ființei umane. Ce a făcut omul – în istorie – cu libertatea sa? Cum a înțeles-o și cum a trăit-o? Cât a realizat în existența sa din ceeace prin esență i-a fost dat? Aceasta este o altă problemă. Filosofia culturii nu are alt obiect decât acela de a stabili formele și gradele de realizare ale naturii libere a omului în formele vieții culturale. Ceeace este însă esențial în problema omului este că *este de esența omului să fie liber.* Și oridecâte ori – în procesul istoric de ascensiune a omului spre libertatea deplină, spre acea libertate pe care o va resimți în clipa reîntoarcerii sale în marea libertate care este Dumnezeu – oridecâte ori –

zic – în procesul acesta de ascensiune spre forma desăvârşită a libertăţii se câştigă o nouă treaptă şi o nouă formă de libertate – se naşte cu alte cuvinte un nou sentiment de libertate, şi încă, cu alţi termeni, omul îşi găseşte o nouă perspectivă de trăire a libertăţii sale, de realizare liberă în limitele naturii şi destinului său – de atâtea ori – faptul este exact istoriceşte – se naşte un om nou, se întâmplă o *renaştere.*

Dacă orice renaştere a omului înseamnă şi un *nou humanism,* adică un cult al omului esenţial, o potenţare a puterilor de desăvârşire a omului, este o chestiune care merită a fi cercetată. Căci şi aici, ca în orice problemă de orientare asupra esenţei, eroarea este la un pas şi adesea calea, care duce la adevăr, ocolită.

Asupra acestei chestiuni, filosoful J. Maritain, în lucrarea sa *Humanisme intégral*, arată în ce a constat humanismul renaşterei, odată cu ruperea culturii şi civilizaţiei occidentale de valorile şi temeiurile culturii creştine ale Evului mediu.

Problema, care se pune, este aceea a unei acţiuni, pe care am numit-o *theologia militans,* înţelegând prin aceasta lupta pe care atât Biserica şi oamenii săi, cât şi creştinii laici trebue s'o dea pentru reîncreştinarea lumii. Adevărul de la care trebue pornit este următorul: experienţa creştină a primelor 16 veacuri a dat lumii anumite valori pe care s'a întemeiat ordinea politică şi socială a Europei. Peste această ordine s'a aşezat ordinea ultimelor trei veacuri. Indiferent dacă această ordine s'a întemeiat ca o reacţiune împotriva ordinei creştine, sau ca simplă folosire a unor idei fundamentale laice amestecate cu puteri şi reprezentări creştine, adevărul este că ceeace s'a luat din creştinism a fost prea puţin şi a fost deformat şi trădat.

Doctrina creştină trebue să fie reluată. Lumea trebue gândită din nou din punct de vedere creştin. Ea va da lumii din nou o sevă regeneratoare.

Pentru aceasta, teologia trebue să înveţe din nou pe oameni ideile fundamentale ale vieţii. Creştinismul este din nou chemat să refacă tabla de valori a umanităţii şi să arate oamenilor cât de mărunte şi neputincioase sunt adevărurile „naturale“ şi „raţionale“, pe care de atâtea secole încearcă mintea omenească să le fundeze.

Imi imaginez că așa trebue să fi fost lumea la sfârșitul erei antice, când creștinismul fu menit să redea lumii, obosite de povara unei milenare speculații, criteriul adevărului și îndreptarul vieții. Aceeași confuzie totală a valorilor, aceeași incertitudine a adevărului, aceeași infinită textură de păreri și sisteme contradictorii, aceeași exasperare în fața unei vieți fără orizont, același sentiment fundamental că răul este așa de adânc, că lumea este așa de iremediabil pervertită și decăzută, încât nimic nu o mai poate salva, decât un mare pârjol. O conștiință bolnavă a sfârșitului, un tragic sentiment al inutilului și zădărniciei, un surâs amar și sceptic dădea învechitei lumi aerul unei epave și duhoarea unui putregaiu. Când frunți încoronate nu mai găseau spectacol demn de admirat decât incendiul Cetății, când mulțimile nu mai puteau fi săturate decât cu „panem et circenses", iar în forul roman își găsiră azil toate zeitățile popoarelor învinse, este evident că nimic nu mai rămăsese din ceeace odinioară făcuse faima și tăria poporului roman. Intr'o lume sclavă tuturor patimilor și pradă instinctelor celor mai josnice, tot ceeace făcuse mândria Romei – *libertatea de spirit și iubirea de patrie* – acel „civis romanus sum" devenise fără înțeles și fără dinamism. Când ideile fundamentale, pe care s'a înălțat întreaga forță morală a unui popor, s'au golit de dinamismul lor lăuntric, acel popor este mort și nimic nu-l mai ține în viață decât formele exterioare ale vieții, care, și acelea, nu așteaptă decât tăvălugul năpraznic al unei alte forțe, care să prefacă în cenușă vestigiile unei vieți altădată prestigioasă și puternică. Numai așa se poate înțelege cum putură să dispară – aproape fără urmă – o splendită cultură și civilizație, în fața unei forțe infinit inferioare, dacă e să ne gândim la armele cu care luptau fiecare. Și totuși, ce spectacol măreț, demn, parcă, de a fi atribuit unei persoane cu adevărat divine. Atât de puțin explicabilă pare biruința – post mortem – a unui singur Om, împotriva întregei lumi.

„Indrăsniți, Eu am biruit lumea".

ȘTEFAN CÂRSTOIU

UN CATALOG VECHI DE MANUSCRISE ŞI CĂRŢI AL BIBLIOTECII MÂNĂSTIRII NEAMŢULUI [1]

În vara anului 1935 am avut putinţa, prin bunăvoinţa Înalt Prea Sfinţitului Nicodim, pe atunci Mitropolit al Moldovei şi Sucevei, şi a Prea Sfinţitului Valerian Moglan, pe atunci Stareţ al sfintelor Mânăstiri Neamţul şi Secul, să cercetez manuscrisele pe care Biblioteca Sfintei Mânăstiri Neamţu le mai păstrează. Am făcut descoperiri surprinzătoare nu numai pentru literatura noastră românească, dar chiar pentru literatura ortodoxă în genere. Intenţio-

1. D. Iosif E. Naghiu, în revista *Mitropolia Moldovei*, pe Fevruarie-Martie 1941, nr. 2 — 3, pp. 67 — 83, publică un articol : *„Biblioteca Mănăstirii Neamţu"*. La pagina 68 scrie : *„Nu ştim ce era în bibliotecă pe vremea stareţului Paisie Velicicovschi. Bănuim că au fost opere importante"*. Afirmaţie întru totul nepotrivită, deoarece nu numai că „bănuim", dar ştim cu precisiune ce anume lucrări erau în acea vreme. Rostul articolului de mai sus are tocmai scopul de a arăta valoarea acestei biblioteci pe timpul fericitului Paisie. D-l Naghiu, de şi spune că a cercetat biblioteca, de şi a făcut un catalog al manuscriselor aflătoare azi la Neamţu, totuşi afirmă că nu putem şti. De unde provine afirmaţia ? Să-mi fie îngăduit de a o spune : din superficialitatea cercetării şi a studiului. Domnia Sa n'a luat manuscris cu manuscris, nu s'a uitat în fiecare, n'a fost atras de munca migăloasă de caligrafi încercaţi ai manuscriselor de la Neamţu. Dacă ar fi deschis numai manuscrisele, ar fi văzut că chiar în inventarul — cu totul neştiinţific — publicat de Domnia Sa, sub nr. 117 este un manuscris intitulat, greşit de altfel, — greşeli de transcriere se întâlnesc des în acest pseudo-catalog — „Condici pentru cărţile moldoveneşti şi greceşti" (titlul exact al manuscrisului să se vadă mai jos). În acest manuscris este notat deci tot tezaurul bibliotecii Mânăstirii Neamţu pentru vremea când D-l Naghiu numai bănueşte că au fost opere importante. Dacă D-Sa ar fi avut curiositatea unui autentic şi pasionat cercetător al trecutului, atunci poate că toate paginile de faţă nu s'ar mai fi publicat, publicând D-Sa manuscrisul şi făcând prin asta un serviciu cu mult mai mare istoriei literaturii teologice ortodoxe româneşti de cât paginile date la iveală de D-Sa. Pe lângă aceasta, întreg articolul publicat în „Mitropolia Moldovei" este clădit pe munca altora. Întâiu pe munca râvnitorului bibliotecar Ieromonahul Mitrofan Rudow, al cărui inventar D-l Naghiu l-a copiat, ba cu greşeli de transcriere, fără să o mărturisească, şi apoi pe munca fericitului întru pomenire Episcopul Melchisedec, al cărui studiu asupra cărţilor „sârbeşti şi ruseşti" il reproduce prescurtându-l, fără să se întrebe dacă mai sânt acele opere notate de Melchisedec la Neamţu sau dacă, nu cumva, s'au mai adăugat altele în urmă. Dar probabil că pentru D-l Naghiu această preocupare este cu totul secundară. Cu asemenea cercetări deci nu numai că nu aducem contribuţii scrisului teologic, dar il şi vătămăm. În sfârşit ceeace mi se pare semnificativ este faptul că D-l Naghiu nu cunoaşte că Î. P. S. Patriarh Nicodim a hotărit, pe când era

nam să le fac cunoscute teologilor români şi pe unele şi pe altele, dar vitregia vremurilor m'a împiedecat, cu toată dorinţa mea de a pune în valoare o mică parte din trecutul nostru teologic românesc atât de frumos, dar tot atât de ignorat.

Rândurile de faţă au scopul de a publica o parte din materialul adunat atuncea.

* * *

Printre manuscrisele româneşti ale Bibliotecii Sfintei Mânăstiri Neamţu — şi aici mi se va îngădui să afirm că se mai păstrează încă numai grijii cărturăreşti a actualului Patriarh al Ţării, care, încă de pe când era stareţ al sfintei mânăstiri paisiene, a înţeles că o mânăstire şi în general Biserica nu este viabilă decât în măsura în care este culturală — printre manuscrisele româneşti deci ale Bibliotecii — multe din ele necunoscute şi pe care de-mi va sta întru ajutor mila Celui de sus voiu face menţiune de ele în volumul al doilea din: *Bibliografia traducerilor în româneşte din literatura patristică*, şi în *Catalogul de manuscrise al Bibliotecii Mânăstirii Neamţului*, la care tocmai lucrez, am descoperit şi un manuscris, inventariat sub nr. 110, ce cuprinde un catalog de manuscrisele şi cărţile româneşti şi greceşti pe care le avea Biblioteca Mânăstirii Neamţului.

Pentru teologia românească importanţa lui este capitală.

1. Ne dă la iveală numele a multor traducători şi copişti necunoscuţi ai mişcării paisiene.

2. Ne face cunoscută o sumă de opere patristice traduse în româneşte, de existenţa cărora nu ştim decât prin mărturia acestui catalog.

3. Îmbogăţeşte cu încă un dosar puternica şi rodnica mişcare paisiană.

* * *

Nu avem nicio însemnare pe el din care să putem preciza *timpul*, şi *autorul* catalogului.

Despre timp se poate afirma totuşi, pe temeiul datei de tipărire a cărţilor menţionate în acest manuscris, că s'a scris între anii 1800 şi 1825. Autorul trebue să fie un discipol al lui Paisie, un discipol cult, cu cunoştinţe de greacă şi latină, cu spirit ştiinţific

---

stareţ al Neamţului, aranjarea şi conservarea cu sfinţenie a bibliotecii, aşa că dacă astăzi D-Sa constată că „biblioteca de la Mânăstirea Neamţu este un adevărat tezaur", apoi aceasta se datoreşte exclusiv iniţiativei Î. P. S. Patriarh. Altfel, manuscrisele şi cărţile de valoare ar fi apucat calea atât de mult bătătorită de manuscrisele şi cărţile noastre vechi ale anticăriilor evreeşti.

şi metodic, dovadă grija pe care a avut-o la întocmirea catalogului de a da toate referinţele unei bune bibliografii, în sensul modern al cuvântului, adică de a nota: autorul, titlul, numărul paginilor, formatul, traducătorul, copistul. Pot afirma cu toată siguranţa că nu ştia slavoneşte, deoarece nu înglobează în catalogul său sutele de manuscrise slavone, pe care le mai păstrează şi acum biblioteca Mânăstirii Neamţului. Probabil că autorul catalogului făcea parte din ceata ucenicilor stareţului Paisie, cunoscători ai limbii greceşti.

Catalogul este un volum legat în piele, cu clapă. Legătura este stricată la cotor. Dimensiuni: Tartaşii 20,4 × 14,8; corpul manuscrisului 19,8 × 13,8. Are 114 foi; numerotaţia este pusă de mine; foile 1^{v} — 42^{r} cuprind catalogul manuscriselor româneşti şi greceşti; foile 42^{v} — 114, albe; din acestea f. 42^{v} şi f. 43^{r} au liniatură pentru cărţi greceşti, iar pe foaia 44^{r} se află următoarea însemnare, scrisă de o altă mână decât autorul catalogului.

„*Ceeace s'au cheltuit pentru vivliothică:*

5. — *Cărţi Minunile Maicei Domnului*

5. — *Idem Acaftistiere*

5. — *Idem Invăţături creştineşti*".

Ca la orice catalog şi autorul catalogului de care ne ocupăm încadrează cărţile ce notează într'o liniatură adecvată scopului său. Pentru uşurinţa tehnică tipografică nu voiu da, publicând manuscrisul, liniatura, ci mă voiu mărgini să o notez în această introducere.

Pentru cărţile româneşti are următoarea liniatură:

Câte sânt	a	În câte iaste coala	Câte frunze	Numele dascalului sau a[l] preascriitoriului
	Numele cărţii			

sau următoarea numai pe f. 1^{v}

	a			
	Numele cărţii	În câte iaste coala	Câte frunze	Numele dascalului sau a[l] preascriitoriului

În prima coloană orizontală notează totdeauna litera alfabetului sub care însumează cărţile ce cad sub această categorie.

În coloanele verticale notează:

În prima coloană: câte exemplare de acelaşi fel posedă Biblioteca. Titulatura coloanei nu este uniformă: uneori nu notează (f. 1 v, 2 r, 21 v, 22 r, 23 r, 23 v, 24 r, 25 v, 26 r, 26 v, 27 r, 27 v, 28 r), alteori pe lângă titulatura de mai sus *„câte sânt"* (f. 3 v) are: *„câte de un fealiu"* (f. 4 r, 9 r, 13 v, 15 v), *„câte cărţi sânt de un feal"* (f. 5 v), *„câte's de un fealiu"* (f. 7 v), *„câte cărţi de un f[ealiu]"* (f. 8 r), *„câte sânt de un fealiu"* (f. 8 v), *„câte cărţi de un fealiu"* (f. 11 r, 12 v, 14 r, 17 v, 18 r, 19 v, 20 r), şi *„câte cărţi de un feal"* (f. 16 r).

În coloana a doua: numele autorului şi titlul cărţii, sau numai numele autorului, sau numai titlul cărţii sau un titlu ales de autorul catalogului pentru miscelanee. Pe lângă titulatura de mai sus: *„numele cărţii* (f 1 v, 2 r, 3 v, 4 r, 5 v, 7 v, 8 r,) are şi *„numele cărţilor* (f. 8 v, 9 r, 11 r, 12 v, 13 v, 14 r, 15 v, 16 r, 17 v, 18 r, 19 v, 20 r, 23 v, 26 v, 27 r, 27 v, 28 r), sau nicio titulatură (f. 21 v, 22 r, 23 r, 24 r, 25 v, 26 r).

În coloana a treia: formatul cărţii. Şi aici titulatura nu este aceeaşi: *„în câte ieaste coala"* (f. 1 v, 4 r, 5 v, 7 v, 8 r, 8 v, 11 r, 13 v, 14 r, 15 v, 16 r, 17 v, 18 r, 19 v, 20 r); *„în câte e coala"* (f. 2 r, 3 v, 12 v); *„în câte coala"* (f. 9 r, 26 v), sau nu are de loc titulatură (f. 21 v, 22 r, 23 r, 23 v, 24 r, 25 v, 26 r, 27 r, 27 v, 28 r).

În coloana a patra: numărul foilor fiecărei cărţi. Titulatura coloanei este următoarea: *„Câte frunze"* (f. 1 v, 2 r, 3 v), sau: *„numărul frunzelor"* (f. 4 r, 5 v, 7 v, 8 r, 8 v, 9 r, 11 r, 12 v, 13 v, 14 r, 15 v, 16 r, 17 v, 18 r, 19 v, 20 r, 26 v) sau nicio titulatură (f. 21 v, 22 r, 23 r, 23 v, 24 r, 25 v, 26 r, 27 r, 27 v, 28 r).

În coloana a cincia: Numele traducătorului sau al copistului sau cu termenii autorului catalogului: *„Numele dascalului sau al preascriitorului"*. Şi pentru această coloană titulatura este diferită. Pe lângă cea notată (f. 1 v, 2 r), mai avem: *„numele dascalului sau a[l] prescriitoriului"* (f 3 v, 4 r, 5 v, 7 v, 8 r), *„numele tălmăcitoriului sau a[l] prescriitoriului"* (f. 9 r, 11 r, 15 v, 19 v, 20 r), *„numele tălmăcitoriului sau a[l] preascriitoriului"* (f. 13 v, 14 r), *„numele tălmăcitoriului sau a[l] scriitoriului"* (f. 12 v, 17 v, 18 r), *„numele prescriitoriului sau a[l] tălmăcitoriului"* (f. 16 r), sau nu are nicio titulatură (f. 21 v, 22 v, 23 r, 23 v, 24 r, 25 v, 26 r, 26 v, 27 r, 27 v, 28 r). Din aceste diferite titulaturi pentru indicarea aceluiaş lucru, se poate vedea şi sensul pe care îl are cuvântul „dascal" în terminologia bisericească la sfârşitul secolului XVIII şi începutul celui de al XIX, adică de traducător. Tot aici vreau să dau şi sensul altui cuvânt, întâlnit în manuscrisul pe care îl public: cu-

vântul *izvod* înseamnă *traducerea inițială*, așa cum a ieșit din mâna dascalului adică a traducătorului.

Pentru cărțile grecești avem altă liniatură:

Câte cărți	A Numele cărților; moldovenește	În câte coala	Grecește	Greco-Latino

În prima coloană orizontală autorul notează, ca și la cărțile românești, litera alfabetică.

In coloanele verticale notează:

In prima coloană: câte cărți de același fel se află în Bibliotecă. Foaia 41 v și 42 r nu are titulatură în această coloană.

In coloana a doua: numele autorului și titlul cărții, sau numai titlul cărții, sau numai autorul. In această coloană titulatura nu este uniformă. Numai pe foaia 31 v este titulatura dată mai sus: *„numele cărților; moldovenește"*, adică dă titlul cărților fie în traducere românească, fie transcrie titlul grecesc cu litere românești. Pe celelalte foi, afară de f. 39 v, 40 r, 42 r, care nu au nici o titulatură, se găsește următoarea: *„numele cărților* (f. 32 r, 32 v, 33 r, 34 r, 34 v, 35 v, 36 r, 36 v, 37 r, 37 v, 38 r, 38 v, 39 r, 40 v, 41 r, 41 v).

In coloana a treia: formatul cărții. Titulatura are următoarele forme: *„în câte coala"* (f. 31 v, 32 v, 33 r, 34 v, 35 v, 36, r, 36 v, 40 r), *„în câte-i coala"* (f. 32 r, 34 r, 37 r, 37 v, 38 r, 38 v, 39 r, 39 v, 40 v, 41 r), nici o titulatură (f. 41 v, 42 r).

In coloana a patra, prin cifra 1 pusă în dreptul lucrării arată că întreg textul cărții este în limba greacă. Peste tot este aceeași titulatură *„grecește"*, afară de f. 41 v și 42 r, care nu au titulatură.

In coloana a cincia, prin cifra 1 pusă în dreptul cărții arată că lucrarea este cu text paralel: grec și latin. Avem aceeași titulatură: *greco-latino* peste tot, afară de f. 41 v și 42 r, care nu au titulatură.

Textul este scris în chirilică, frumos și citeț, cu aceeași cerneală, de aceeași mână, afară de câteva locuri unde intervine o altă mână; voiu nota aceste locuri. Cifrele sânt scrise cu arabe; totuși întâlnim și chirilice; de acestea voiu face mențiune.

In privința transcrierilor chirilicelor și a prescurtărilor voiu

respecta aceleaşi norme ca cele fixate în lucrarea: *Bibliografia traducerilor în româneşte din literatura patristică* vol. I, fasc. I, Bucureşti 1937, p. 7.

In sfârşit, ţin să mulţumesc şi părintelui arhimandrit Melchisedec Dimitriu, care, în calitatea sa de stareţ al Mânăstirii Neamţu, mi-a dat un nelimitat concurs spre a putea cerceta acest manuscris.

Semne întrebuinţate:

///// ilizibil

[ ] text întregit de editor.

CONDICA

pentru cărţile moldoveneşti întâiu şi pentru ceale greceşti, căte să află la viv[l]iothica sfintei Mănăstirii Neamţului. [1]

f. 1r albă.

CARŢI MOLDOVENEŞTI. f. 1v

fl

1	Apocalipsis tâlcuit. Izvod.	2	148 [2]	Un Stancu oarecarele.	
1	Descoperire pentru venirea lui Antihrist. Izvod.	4	184	Nu să ştie.	
1	Antonie Marele, 170 capete.	4		Ieromonah Macarie.	
1	Apostol de Beligrad.	2	189		
1	Arătare de Scripturile lui Ioan Gură de Aur.	4		Isaac Dascăl.	
2	A sfântului Antonie cel Mare.	4			
1	Pentru Antihrist.	4		Iereu Theodor.	
3	Adunături şi vieţi.	2		Multe condeae.	
25	Adunături fealiu de fealiu, vieţi, cuprinzând şi pentru luarea aminte.	4		Multefealiur[i]decondeae.	
6	Aseamenea adunături feal de fealiu.	8		Multe condeae.	
3	Alfavite.	8	253	Tipărite în Iaşi.	
1	Alexandria.	4			
1	Aprilie luna. Izvod.	2	255	Ierodiacon Stefan Dascal.	f. 2r
1	Aprilie prescrisă.	2	274	De Ieroshimonah Vasile Huş[an].	

1. Titlul este scris pe o hârtie, aplicată pe tartaşul din faţă al volumului.
2. 148 cu chirilice

1	Avgust luna. Izvod.	2		Ierodiacon Stefan Dascal.
1	Arătare a hotarălor a sfântului Vasilie Mare.	4		Stefan Dascal.
1	Apocalipsis tâlcuit scris.	2		Veniamin Ieromonah.
1	Apologhia.	8	32	În Iaşi tipărite.
3	Azbucoavne.	8	47	In Iaşi tipărite.
1	Acathistul Adormirii şi alte adunături şi vieţi.	4	56	Monah Chesarie.
1	Antonie cu Isihie.	4		Stefan Dascal.
1	A fericitului Avgustin 3 cărţi.	2	174	Dosithei Calmoţchii.

f. 2v şi f. 3r albe.

f. 3v

Б

4	Biblii întregi de Bucureşti	2	932	S'au tipărit la Bucureşti.
1	Biblie de Bucureşti s'au îmbucătăţit în doao părţi, din carea o parte mearge din început până la [.....], iar ceaialaltă până în sfârşit.			
3	Biblii de aceaste noao din Blaj, dela care s'au luat Testamentul Nou şi s'au legat deosebite.			
1	Bogorodicina.	4		Simeon, carele s'au tăiat de Turci.
3	Bogosloviia sfântului Athanasie cel Mare.	4		Tipărit.
1	Aseamenea preascrisă.	4		
f. 4r 1	Vasilie cel Mare pentru năravurile oamenilor.	2		Ieromonah Macarie.
1	Vasilie cel Mare, 30[1] de cu[vinte]. Izvod.	2		Ieromonah Macarie.
1	Varsanufie Marele.	2		Isaac Dascalul l'au scos şi s'au îndreptat de Ilarion.
1	Varsanufie prescris.	2		M: Grigorie scriitoriu.
1	Varsanufie prescris.	2	331	De Gherontie cel Mic.
1	Viiaţa sfântului Nifon patriarhu[l] Ţari[gradului].	4		Ruvim [E]clisiarh.
1	Viiaţa sfântului Vasilie cel Nou şi vămile.	4	156	Monah Ioannichie.
1	Vasilie Marele cuv[ânt] către Amfilohie.	4		Izvod ci nu să ştie dascalul.
1	A aceluiaş aseamenea.	4	35	Monah Chesarie.
1	A sfântului Vasilie cel Mare 30 cuv[inte].	4	135	Stefan Dascal.

1. 30 cu chirilice

1	Aseamenea.	4		
1	A acestuiaș, cuvinte alease. Izvod.	4		Părintele nostru Paisie stareț.

f. 4v și f. 5r albe.

I` f. 5v

1	Grigorie Bogoslov, 2[1] cuvinte. Izvod.	2		Ilarion Dascal tălm[ăcitoriu].
1	Grammatecă românească.	2		Facerea lui Ieromonah Macarie Dascal.
2	Grigorie Sinaitul.	4		Macarie Ieromonah.
1	Grammatecă românea[scă].	8	217	In Sibiiu tipăr[ită].
1	Grammatecă theologhiciască.	4	36	Tipăr[ită] în Iași.
2	Gheografii.	4	114	Tipărit[e] în Iași.
1	Grigorie Sinaitul. Izvod. Viiața.	4	59	Ierodiacon Stefan.
1	Grigorie Sinaitul. Izvod.	4	120	Chesarie Monah.
1	Grigorie Sinaitul.	4	126	

f. 6r liniată, cu titulatura căsuțelor, rezervată pentru litera I`
f. 6v și 7r albe.

A f. 7v

1	Duminecescul drum.	2	275	Isaac Dascal tălmă[citoriu].
1	Duminecescul drum, a doa parte. Izvoade.	2	336	Tot de Isaac la leat 1798.
1	Duminecescul drum, I[2] carte prescrisă	2	358	Ieroshimonah Ioan scriito[riu].
1	[A]șij[derea], a 2[3] carte.	2	322	Pafnutie și Gherontie cel Mic scriitorii.
12	Dorothei.	2	70	Tipărite în Râmnic.
1	Dorothei scris.	4		Grigorie Dăscălașul.
1	Dorothei scris.	4	316	Vechiu.
1	Diadoh cu Isihie la un loc.	4		
4	Diadoh.	4		
1	Dorothei scris.	8	247	
1	Dorothei, Tâlcuire la Grigori Bogoslov.	4		Grigorie Dăscălaș.

1. 2 cu chirilice
2. I cu chirilice
3. 2 cu chirilice

f. 8r	1	Dechemvrie luna.	2		Ştefan Dascal.
	1	Dechemvrie 15 zile.	2		Simeon ce l'au tăiat Turcii.
	1	[A]şij[derea], dela 15 până în sfârşit.	2	367	peste tot. Tot acelaş.
	1	Divanul lumii.	2	150	Eustathie Pop[o]vici.
	1	Divanul lumii.	2	138	Tipărit în Iaşi pe 2 limbi: grece[şte] şi moldov[eneşte].
i. 8v			Ѳ		
	1	Exaimeron o bucată. 5 voroave. Izvod.	2		Dascal Ilarion.
	1	Exaimeron şi pentru rai bucata den urmă.	4		Tot Ilarion.
	1	Ervan. Izvod.	4		Isaac Dascalul.
	1	Efrem Sirul. Izvod.	2		Isaac Dascal.
	1	Efrem Sirul.	2		Ieroshimonah Gheorghie.
	1	Efrem Sirul. Vechiu. Nu tot.	2	427	
	1	O parte din Efrem.	4	244	
	1	Exaimeron şi de raiu.	4		Ieroshimonah Gheorghie. şi altul.
	1	Efrem Sirul pentru ocărîrea de s ne. Izvod.	4	76	Ierodiacon Stefan.
	4	Aseamenea.	4		
	1	Ervan cu Grighentie.	4	191	Monah Dorothei.
	1	Efrem Sir[ul]. O parte.	2	155	Irinarh şi Climent Duhovnici şi Isaac.
	1	Efrem Sirul o parte.	2	113	Ieroshimonah Gheorghie.
	1	Exaimeron.	4		Nestor Eclisiarh.
f. 9r	1	Everghetinos. 1 carte.	2		
	1	[A]şij[derea], a 2 carte.	2	228	Aceaste patru cărţi le-au tălmăcit părintele Climent Duhovnic şi aceaste-s izvoadele.
	1	Asemenea, 3 carte.	2		
	1	Tot Everghetinos, 4 carte.	2	255	

f. 9v şi 10r albe.

f. 10v liniată; albă cu liniatură şi indicaţie pentru litera З.

f. 11r			И	У	
	1	Trimiterile purtătoriului de Dumnezeu Ignatie. Izvod.	4		
	1	Isaia Pustnic.	4	179	Evstathie oarecarele.
	2	Isihie.	4		

1	Isihie cu Filothei Sinaitul.	8		
1	Istoriia soborului al 8.	4		Bună slovă, ci nu ştiu a cui iaste.
1	Isaia, Cartea 2. Izvod.	4		Isaac Dascalul.
2	Ilie Mineiat.	2	267	Tipărit in Bucureşti.
1	Isaia Pusnic, în care şi viiaţa sfântului Andrei cel nebun pentru Hristos.	4	185	Slovă bună, ci nu să ştie a cui.
1	Isaia Pustnic. Cartea întâi.	4	242	Porfirie Shimnicul.

f. 11v şi 12r albe.

f. 12v

1	Fisichi a lui Nichifor Vlemidul.	2	536	Ieromonah Macarie.
1	Filothei Sinait[ul]. Izvod.	4	25	Gherontie Dascal.
4	Aseamenea.	4		Multe condeae.
1	Aseamenea.	8	40	
1	Fevruarie luna. Izvod.	2		Ierodiacon Stefan.
1	Fevruarie. Prescrisă.	2	176	Gherontie cel Mic.
1	Filosofiia lucrătoarea, Partea 1.	8	88	Tipărită în Sibiiu.
1	Filosofiia a doua parte	8	104	Tot în Sibiu.
1	Filothei, Isihie, Zosima şi alte adunătur[i].	4		Chesarie şi alţ[ii[.

f. 13r albă cu liniatură şi titulatură pentru căsuţe.

I f. 13v

1	Ioann Gură de Aur, Tâlcuire la Matthei Evanghelist[ul[. Izvod.	2		Isaac Dascal au tălmăcit la an 1795.
1	Isaac Sirul. Izvod vechi.	2	270	Ieromonah Macarie.
1	Isaac, 22[1] cuvinte.	2	81	Ieromonah Macarie.
1	Ioan Carpafiul. Izvod.	4	36	Ieroshimonah Irinarh.
1	Ioann Scărariul. Izvod.	2		Pafnutie Dascal.
1	Isidor Pilusiotul. Izvod.	2		Ierodiacon Iosif.
1	Isidor Pilusiotul.	2	202	Monah Theofan.
8	Ioan Scărariul, 4[2] cuv[inte] pentru ascultare.	4		Multe condeae.
1	Aseamenea.	8		

1. 22 cu chirilice
2. 4 cu chirilice

1	Istoriia Ierusalimului.	4	91	Ieroshimonah Vasile Huș[an].
1	Iosif Vrienie. Tom 2.[1]	2	1001	Ieromonah Macarie.
1	Ioan Scărariul, Cuvinte 4.[2]	4	56	
1	Iustin Filosoful.	2		Isaac Dascal tâlmă[citoriu].
f. 14r 1	Ioann Gură de Aur. Tom 2.[3]	2		Au tălmăcit-o Ierodiacon Iosif.
1	A acestuiaș tâlc[uire] la Psalm 140.[4]	4		Isaac Dascalul.
1	Iosif Indian.	4		Foarte veache slovă.
1	Isaac Sirul. Izvod.	2		Gherontie Dascalul.
1	Isaac Sirul.	4		Părintele Silvestru Duhovnic.
1	Istorie veache. Tomul întâi.	8	218	Tipărită în Buda.
1	Isa			

f. 14v și 15r albe.

f. 15v K

1	Chirill Ierusalimleanul. Izvod.	2	272	Isaac Dascal tâlm[ăcitor].
1	Callist. Cartea 1.[5] Izvod.	4		Ilarion Dascal.
1	Callist Catafigheotul. Izvod.	4		Gherontie Dascal.
1	Crinii țarinii.	4	71	Porfirie Shimnicul.
1	Chiprian, Tâlcuire la Cântarea Cânt[ărilor]. Izvod.	4		Isaac Dascalul.
1	Casian Râmlean[ul]. Pentru dreapta socoteală. Izvod.	4	27	Stefan Ierodiacon Dascal.
1	Chiprian, Tâlcuire la Cântarea Cântări[lor].	2		Ieromonah Veniamin.
1	Aseamenea.	4		
2	Chiriacodromion.	2	248	Tipărite în București.
6[6]	Casian Râmleanul, Pentru ceale 8 gânduri.	4		Multe condeae.
2	A acestuiaș, Pentru dreapta socoteală.	4		

1. 2 cu chirilice
2. 4 cu chirilice
3. 2 cu chirilice
4. 140 cu chirilice
5. 1 cu chirilice
6. A fost 8 și s'a scris peste el 6

1	Carte cu vieți din luna lui Ianuarie și minunile Precestii	4		
1	Crinii țarinii.	4	79	Monah Ioannichie.
1	Carte cu patru cuvinte la tundere. Izvod.	4		Isaac Dascal.
1	Aseamenea prescrisă.	4		Gherasim Diaconul,
1	Carte, o parte pentru ascultare și Isihie cu Filothei.	4		Avdie Tânărul. f. 16r
1	Carte cu 5 [cuvinte] la praznice.	4		
1	Callist.	4		Veniamin ieromonahul.
	Aseamenea.	4		
2	Catafigheot.	4		
1	Cuvinte vro 8 în săptăm[âna] patimilor.	2		
1	Carte cu cuvinte la praznice preste tot anul.	2	604	Isaac Dascalul.
1	Carte cu vieți.	2		Părintele Timothei Duhovnic.
1	Carte pentru ascultare.	4	323	
1	Aseamenea. Izvodul.	4		Ștefan Dascalul.
1	Chiril Ierusalimlean.	2	214	Monah Theofan.
1	Cartea pentru ascultare, O parte.	4		Multe condeae.
1	Carte de ascultare.	4	260	Ieroshimonah Gheorghie Duhovnic.
1	Carte de ascultare.	4	306	
//	Cartea cu cuvinte la praznice.	2		Ieroshimonah Gheorghie.

f. 16v și 17r albe.

A f. 17v

1	Loghichi sau filosofia lui Nichifor Vlemidul. Izvod.	2	445	Ieromonah Macarie au tălmăcit.
5	Cărți adunări pentru luarea aminte ce să numesc luoări aminte.	4		Multe condeae.
1	Limonariu.	4		Ioánnichie Monah.
1	Limonariu.	4	225	Un Gheorghie frate de obște.
1	O parte din Limonar.	4		
1	Litopesiți[i] țării, o parte.	4		Slovă veache.

3	Lavsaicon.	4	fără număr	Tipărite în Bucureşti.

f. 18r Intr'această tăbliţă s'au însemnat cărţile asupra latinilor.

2	Maxim Poloponis.	4		Tipărit în Bucureşti.
1	Tâlc[uire] la piiatra smintealii. Izvod.	4		Isaac Dascalul.
1	Pentru botez a 4 patriarhi[1]. Izvod.	2		Ieromonah Macarie.
1	Aseamenea prescrisă.	4		
1	Marco Efesean. Izvod.	4	40	Ilarion Dascal.
1	Pravoslavnica mărturisire a Dascalului Evghenie.	4		
3	A acestuiaş, cuvinte sfătuitoare.	4		Isaac, Stefan Dascalii, Ieroshimonah Ioann.
2	Lumina să numesc.	4		
2	Filadre pentru botez.	8		
1	Floarea bunei credinţe. 30 capete.	4		
3	Nil Solunean.	4	24	Tipărite în Râmnic.
1	O carte pentru unie.	1	122	Gherontie Dascal.
1	Pentru botez a celor patru patriarhi[2].	2		

f. 18v şi 19r albe.

f 19v

f. 19v **M**

1	Minunile Maicii Domnului. Izvod.	4	189	
1	Maxim Mărturisitoriul, 400 capete. Izvod.	4		Ilarion Dascalul.
1	Macarie Eghiptean. Scris. Izvod.	4	227	Irinarh Duhovnic.
1	Macarie Eghiptean şi din Pateric puţin.	2		Ieromonah Macarie.
13	Macarie Eghiptean.	2	105	Tipărite în Bucureşti.
2	Marco Pustnic.	4	204	
1	Maxim Mărturisitoriul, 400 capete şi Grigorie Sinaitul o parte.	4		Nu să ştie.

1. în ms. *patriarş*
2. în ms. *patriarş*

3	Maxim Mărturisitoriul tot.	4			
1	Marco Pustnic.	4	174	Ştefan Dascal.	
1	Mântuirea sau îndreptarea păcătoşilor.	4	167	Tipărite în Iaşi.	
1	Martie luna.	2	393	Ştefan Dascal.	f. 20r
1	Maii	2		Ştefan Dascal.	
1	Maii	2		Ieromonah Misail.	
1	Mai lipsă 12 zile, veache	2			
1	Maxim Mărtur[isitorul], 1 cuv[ânt] pusnice[sc].	4			
1	Marco Pustnic, 200 capete.	8			
1	Minunile Maicii Domnului.	4	174	Un logofăt de ţară.	
1	Mântuirea păcătoşilor.	2	276	De un logof[ăt] din Iaşi anume Dimitrache	
2	Mărgărituri.	2	257	In Bucureşti tipărite; slovă mare.	
1	Màncare neputredă.	2	240	Tălmăcită de Părintele Dosithei Calmoţchii.	

f. 20v şi 21r albe.

H f. 21v

1	Nil Sinait. Izvod.	4	35	Gherontie Dascalul.	
	Nichifor Theotoc, 4 cuv[inte] la tundere.	4		Isaac Dascalul au tălm[ăcit].	
1	Nichita Stithat [1]. Izvod.	4		Irinarh Ieroshimonahul.	
1	Nil Pustnic, 75 capete. Izvod.	4	76	Gheorghie Ieroshimonah	
1	Nichita Stithat.	4	87	Chesarie Monahul.	
3	Nichita Stithat.	4			
1	Nil Pustnic Sinait, 153 capete	4			
1	A acestuiaş.	8	54		
3	Nil Sorsca.	4			
1	Nil Pustnic, 75 capete.	4			
2	Neofit, Cuv[ântul] 1 [2].	4	29	Pentru sângele ce-l iau jidovii dela creştini.	
1	Nil Sorsca.	4		Porfirie Shimnicul.	
1	Noemvrie luna. Izvod.	2		Ştefan Dascal.	f. 22r
1	[A]şii[derea] Noemvrie	2	270	Simeon ce l-au tăiat Turcii.	

1. în ms. *Stifat.*
2. 1 cu chirilice

f. 22v albă cu liniatură fără denumirea căsuțelor, rezervată pentru litera ȘȘ.

f. 23r			O		
	1	Ohtoih scris.	4	342	
f. 23v			II		
	1	Petru Damaschin, Cartea 2 [1]. Izvod.	4		Ieromonah Macarie.
	1	Pateric mare. Izvod.	2	180	Chesarie Monah scriit[oriu].
	1	Pateric mare.	2		Ieromonah Timothei Duhovnic.
	1	Pateric mare.	2	291	Multe condeae.
	1	Prolog, lun[a] Iul[ie], Av[gust].	2	188	Vasile Huș[an] Ieroshimonah.
	1	Patericul Pecerscăi. Izvod.	4	420	Ierodiacon Stefan.
	3	Prolog vechi dela Septem[vrie] până la Mar[tie].	2		Tipărit în Iași.
	2	Pentru nemâncarea cărnii.	4	22 / 36	Facerea Stareţului Paisie.
	1	Petru Damaschin, Cartea 1 [2], cu Isihie și cu Filothei.	4	170 [2] / 51 [2]	Chesarie la Filothei și altul.
	5	Petru Damaschin, 1 [3] carte.	4		Multe condeae.
	3	A acestuiaș a 2 [4] carte.	4		Chesarie și alții.
	1	Pior.	4		Slovă proastă.
	1	Pior și alte adunăr[i].	8		Aseamenea.
	1	Pateric Pecerscăi	4		Multe condeae.
	1	Pentru adeverirea rugăciunii.	4		Facerea Stareţului Paisie.
	1	Piiatra credinții. Izvod.	4	218	Monah Theofan.
f. 24r	1	Pildele filosofești [5] și alte adunări.	4	74	
	2	Pravoslavnica mărturisire.	4	171	Tipărită în București.
	1	Panihida cu alte adunături.	2	22	Slovă bună.
	1	Pateric pe alfavita mic și alte prea frumoase adunături și 30 cuv[inte pustni-			

1. cu chirilice
2. cu chirilice. În ms. se indică 170 pentru Damaschin cu semnul ∴, iar 51 pentru Isihie cu semnul ⁝
3. cu chirilice
4. cu chirilice
5. în ms. *filofeșt*

	ceşti a[le] Marelui Vasilie.	4		Hârtie sclivisită. Slovă mică veache şi curată.
1	Patimile Domnului.	2		Shimonah Porfirie.
1	Patimile Domnului.	4		Monah Ioannichie.
1	Patericu[l] Pecerscăi.	2	197	Ieroshimonah Gheorghie.
1	Prolog. Dechemvr[ie], Ghenar[ie], Fevru[arie].	2	255	Vasile Huşan Ieroshimonah.
1	Prolog, Sept[emvrie], Oct[omvrie], Noem[vrie].	2	179	Tot Vasile Huş[an].
1	Pateric mare.	4	457	Stefan Dascal.

f. 24v şi 25r albe.

ρ f. 25v

1	Rasa, mantiia şi shima. Izvod.	4		Monah Isaia Dascal.
1	Numai shima.	4	36	Monah Chesarie.
1	Retorică rumăn[ească].	8	148	Tipăr[ită] în Buda.

G f. 26r

	Simeon Noul Bogoslov. Izvod.	2	802[1]	Isaac Dascalul au tălmăcit şi au prescris Gherontie cel Mic.
1	Simeon Noul Bogoslov 52 cuv[inte].	2		Gherontie cel Mic.
1	Simeon Metafrast. Izvod.	4		Nu să ştie.
1	Stihurile lui Sinesie. Izvod.	4.		Ieromonah Climent.
1	Simeon Noul Bogoslov.	4	179	De de mult s'au scris.
1	A acestuiaş.	4		Veache slovă bună.
5	Samuil Ravi.	4	128	Tipărit în Iaşi 1771.
2	Simeon Metafrast.	4		
2	Slujba Sfântului Dimitrie.	4	41	Tipăr[it] în Bucur[eşti].
1	Sinopsis.	8	84	Tipărit în Sibii.
2	Simeon Noul Bogoslov, Capetele.	4		Irinarh Duhovnic şi altul.
4	Simeon Thesalon[iceanul].	2	281	Tipărite în Bucureşti.
//	Sinopsis tipărit.	4	123	In Râmnic.
1	Septemvrie. Izvod.	2		Ierodiacon Stefan Dascal.
1	Septemvrie prescris.	2	234	Gherontie cel Mic.

T f. 26v

2	Tipic pentru sfinţirea bisericii. Izvod.	4		Stefan Dascalul şi monah Gamaliil.

1. 802 cu chirilice

2	Târnosaniia.	4		In Iași tipăr[ite].
1	Tâlcuri, întrebări și răspunsuri.	8		
10	7 taine bisericești tipărite.	2	109	
f. 27r		Θ		
1	Theodorit episcopul Chirului, tâlcuirea la Psalmii lui David 150 [1].	2		Isaac Dascal au tălmăcit-o, pe hârtie trecapelion, la anul 1800.
1	Aceasta s'au prescris.	2		De Gherontie cel Mic.
1	Theodor Studit. Izvod. Scris.	2		Ieromonah Macarie.
1	Thalasie Livianul, 400 capete.	4		Ilarion au tălmăcit.
1	Theognost. Izvod.	4	39	Stefan Ierodiacon Dascal.
1	Theodor Stud[itul]. Scris.	2	198	Chesarie Scriitoriu.
1	O parte din Theodor Stud[itul].	2	52	Chesarie Scriitoriu.
1	Theodor Stud[itul].	2		Chesarie Scriitoriu.
6	Teodor Studit.	2	123	Tipărite în Râmnic.
3	Theolipt.	4		
1	Theognost.	4		
1	Theodor Edesean cu Diadoh.	8	104	
2	Theodor Edes[ean].	4		Nu să știe.
50	Theofilact, Evanghelie tâlcuită.	2	707 [2]	Tipărit în Iași, dat de Părintele Mitropolit Veniamin.
f. 27v		X		
1	Hotărîrile pe larg a[le] marelui Vasilie. Izvod.	2	133	Ieromonah Macarie.
1	Hotărîri a[le] sfântului sobor.	4		Isaac Dascal.
1	Hotărîri pe larg a[le] Marelui Vasilie.	2	61	Theofan și Gherontie.
1	Aseameanea.	4		Ieroshimonah Ioan.
1	Hotărîri în scurt a[le] sfântului Vasilie. Izvod.	4	213	Ștefan Dascal.
1	Aseamenea preascrisă.	4	222	Ieromonah Veniamin.
1	Hronograful sfântului Dimitrie Rostovschii.	2	480	Ștefan Dascalul.
f. 28r		Ψ		
1	Psaltire tâlcuită a lui Theodorit. Izvod.	2		Isaac Dascalul pe trecapelion.

1. 150 cu chirilice
2. 707 cu chirilice

1 Aseamenea prescrisă. 2 448 Gherontie cel Mic.
1 Psaltirea tâlcuită scoasă de pe slovenie, veache. 2

f. 28v şi 29r albe cu liniaturi fără denumirea căsuţelor, rezervate pentru w.
f. 29v—31r complet albe.

CĂRŢILE GRECEŞTI. f. 31v

A

4 Athanasie patriarhul Alexand[riei]. 2 rânduri. 2 1
1 Apostol pe 21 limbi. 2
2 Adam Zornicovici. 1 rând 2 1
3 Apocalipsis, tâlc[uire] a lui Theodorit. 2 1
2 Acathistul crucii. 8 1
3 A încungiurării copiilor. Tom. 1. 8 1
4 Aseamenea. Tom 2. 8 1.
5 Aseamenea. Tom 3. 8 1
5 Aseamenea. Tom 4. 8 1
1 Ahilevs. 8 1
1 Aristofan. 8 1
1 A oarecăruia pravoslav[nic] pentru latini. 8 1
1 Athinagor filosoful Athineul. 8 1
1 Arithimetecă. 4 1
1 Adunături. 8 1
1 Adunare filosofească. 8 1
1 A semeritului Gavriil. 4 1
1 Apologhiia creştinească. 8 1
2 Apostole bisericeşti. 4 1
1 Anastasie. Tom 1. 4 1 f. 32r
1 Andrei Arhiepiscopul Chesarie[i]. Scris. 4 1
1 Albina. 4 1
1 Antonie Marele. Scris. 8 1
1 Aristotelos. 8 1

B f. 32v

9 Vasilie cel Mare. Trei rânduri. 2 1
2 Vasilie Machidon. 4 1
1 Vasilie episcopul Selevchiei. 4 1
2 Vizantida. Tom 2. 4 1
2 [A]şij[derea]. Vizantida, Tom. 3. 4 1
2 Vizantida. Tom 5. 4 1
1 Varsanufie. Scris. 2 1

1 Aseamenea. 8 1
1 Vedeniia oarecăruia bărbat. 4 1
1 Voroave scrise a oarecărora înțelepți. 4 1
8 Vasilie cel Mare. Voroave. 8 1
1 Volter. 4 1
1 Viiața sfintei Siglitichii. 2 1

f. 33r Γ

4 Grigorie Nazianzinul. Doao rânduri. 2 1
1 Grigorie Arhiepiscopul Neochesariei. 2 1
1 Gheorghie Chedrinul. 2 1
4 Grammateci a[le] lui Theodor. 2 1
3 Grammateci. 8 1
2 Grammatică gheograficiască. Tom. 3. 8 1
8 Grammateci ale lui Theodor Gazin. 8 1
1 Grammatecă și loghică. 4 1
2 Grigorie Sinait. Scris. 4 1
1 Grammatică pentru sindaxi. 8 1
1 Grammatecă gheograficească. Tom 2. 8 1
7 Grammateci a[le] lui Lascar. 8 1
1 Grigorie Nisis, Tâlc[uire] la Cânt[area] Cânt[ărilor]. Scris. 2 1
4 Grammate[ci] a[le] lui Catifor. 8 1
2 Grammateca lui Visarion. 8 1
1 Gherman Mărturisitoriul. Scris. 4 1
1 Gramatic[a] lui Theodor Gazin. Tom 4. 8 1
2 Gramateca lui Anania. 4 1
1 Gram[matecă] a lui Vindot. 8 1
1 Gram[mateca] lui Gheorghie. 4 1
1 Gram[mateca] lui Neofit. 8 1

f. 33v albă cu liniaturi rezervată pentru continuarea literii Γ.

f. 34r Δ

2 Dionisie Ariopaghitul. Un rând. 2 1
1 Dosithei patriarhul Ierusalimului. 2 1
3 Dascal de casă. 8 1
1 Dorothei. Scris. 4 1
1 Doftorești sfătuiri. 8 1
4 Dumineacescul drum. 2 rânduri. 4 1
4 Aseamenea ceale veachi. 4 1
2 Dumineccescul drum a[l] lui Agapie. 4 1
1 Dogmaticească întrarmare. 2 1

1	Duhovnicească învățetură.	8	1
1	Damaschin Ipodiaconul.	4	1
1	Dogmaticească întrarmare.	2	1

E f. 34v

1	Evanghelia cu tâlc jos.	2	1
2	Ethafie diaconul. Un rând.	2	1
1	Epifanie episcopul Chiprului. Tom 2.	2	1
4	Epistolarion.	2	1
1	Epistoliile lui Ignatie.	4	1
2	Enhiridion[1] a[l] lui Hrisanth.	4	1.
1	Evstratie Arghentie pentru azime.	4	1
1	Eortologhion sau cântări la praznice.	8	1
1	Evanghelie pe 12 limbi.	2	
1	Evsevie Pamfil.	2	1
1	Efrem Sirul.	2	1
1	Evloghii. O cărticică.	8	1
1	Evsevie. Pentru botez.	8	1
1	Evhologhion.	4	1

f. 35r albă cu liniatură cu indicație pentru litera Z.

H f. 35v

1	Ignatie Antiohianul. Scris.	4	1
4	Izop.	8	1
2	Isaia Pustnic. Scrise.	4	1
1	Isihie și alte adunături. Scrise.	4	1
1	Isaia, a doua carte. Scrisă.	4	1
2	Ilie Miniiat.	4	1
1	Isihie și Simeon Noul Bogoslov. Scris	2	1
1	Icumenie.	2	1

Φ f. 36r

1	Filon Iudeul.	2	1
5	Fealiuri de istorii.	4	1
3	Floarea darului.	8	1
3	Fluer păstoresc.	4	1
4	Filosofie învățătoare de năravuri.	4	1
1	Fotie pentru Theologhie.	4	1
1	Fisichi a[le] lui Theotoc. Tom 1.	8	1
	Fisichi a[le] aceluiaș. Tom 2.	8	1
2	Faptele soboarălor. Un rând. Prahtica ton sinodica.	2	1

1. textual: *Eghiridion*

f. 36v I

13	Ioann Gură de Aur, de rând.	2	1
8	Ioann Gură de Aur, mai vechi.	2 1	
1	A aceluiaș, foarte vechi.	2 1	
1	Tot a acestuiaș, prea vechi.	2	1
2	Ioann Zonora.	2 1	
1	Iustin Filosoful.	2	1
2	Iosif[1] Iudeul, Un rând.	2	1
1	Ioan Stoveul.	2	1
1	Ioann Scărariul.	4 1	
1	Ioan Scărariul. Scris.	2 1	
2	Aseamenea. Scris.	8 1	
	Isaac Sirul, 7 tomuri.	4 1	
4	Istoriia Crimiului. 2 rânduri.	8 1	
1	Istorie veache.	8 1	
1	Ioan Gardeghie cu epistolii.	4 1	
2	Ioan Pustnic. Scrisă.	4 1	
1	Iosif Mediolanul.	8 1	
1	[I]oann Carpafiul. Scris.	4 1	
1	Istoria acestui războiu. Tustreale tomurile legate la un loc.	8 1	
1	Istoriia acestui războiu. Tom 2.	8 1	
f. 37r 1	Istoriia împărăţiilor.	8 1	
3	Istoriia Bisericii. Tom 1.	4 1	
3	Aseamenea. Tom 2. Trei rânduri.	4 1	
3	Aceaiaș, Tom 3. Adecă 9 cărţi de toate	4 1	
2	Istoriia Americii. Tom 1 şi 2.	8 1	
2	Iosif Vrienie. Tom 1.	8 1	
2	A aceluiaș. Tom 2.	8 1	
1	A[l] treilea Tom, tot a[l] aceluiaș.	8 1	
1	Ioan Gură de Aur. Tom 1.	8 1	
1	A aceluiaș, Tom 2.	8 1	
1	Ioan Gură de Aur, Pentru post.	8 1	
1	A acestuiaș, Cătră călugări.	8 1	
1	Ioann Domenicul.	8 1	

f. 37v K

2	Chiril Ierusalimleanul.	2 1	
1	Chiril Alexandreanul.	2 1	
1	Calea învăţăturii.	2 1	

[1] în ms. *Iosip*

1	Climent Alexandreanul.	2	1	
1	Costantin ce s'au numit Chesarie.	4	1	
1	Carte cu rugăciuni. Scrisă.	4	1	
4	Callist. Scris.	4	1	
1	Callist Catafigheotul.	4	1	
2	Chir împăratul Pesidei.	8	1	
2	Calocherini sau bună vară a lui Agapie.	4	1	
1	Carte cu vieți.	4	1	
1	Chiril Ierus[alimleanul], Catihisis.	8	1	
1	Carte cu cuvinte la Mântuitoarea patimă.	8	1	
1	Credința și năravurile jidovilor.	8	1	
7	Corvdalevs.	8	1	
1	Carte cu istorii.	8	1	
1	Altă carte cu istorii.	2	1	
1	Climent papa.	4	1	
2	Carte cu cuvinte folositoare. Scrisă.	4	1	
3	Critis tis alithias.	8	1	
1	Calinic patriarhul Țarig[radului].	8	1	
3	Canoane ohtoicești.	4	1	
1	Canoane din pravilă. Scrisă.	8	1	f. 38r
1	Canoane și rug[ăciuni] de umilință.	8	1	
1	Corvdalevs, pentru ceriu.	4	1	
1	Costantin Armenopolitul.	4	1	
1	Cuvânt de laudă la sfântul Spiridon.	8	1	
1	Cartea mitropolitului Paisie.	4	1	
4	Cărticeale cu slujba oarecăra sfinți.	4	1	
1	Cuvinte la praznice.	4	1	
1	Comoară. Thisavros.	4	1	
1	Cuv[inte] în Duminecile Părească semilor a[le] lui Nicolai Mavroidis Ierochirix.	4	1	
1	Corvdalevs. Scris.	2	1	
1	Claudiu Tolomeu.			
	Λ			f. 38v
3	Lanțul sfinților părinți la Psalmii lui David. Un rând.	2	1	
3	Lexicoane latinești.	2		
4	Lexicoane varii.	2		
4	Lexicoane tetraglos.	2		
2	Lexicon scrivelion.	2		
2	Lexicon mic mai mult latinesc.	8		
1	Lexicon grecesc i rusesc.	4		
4	Loghică și fisichi a[le] Vlemidului.	8	1	

3 Loghica lui Corvdalevs. 4 1
3 Lumina celor dintru întunearec. 8 1
1 Loghică scrisă. 4 1
2 Loghică. 4 1
1 Lavsaicon 4 1
5 Lanțul sfinților părinți. 2 rânduri și mai întreace Tom 1. 2 1

M

f. 39r

1 Meletie Mărturisitoriul. Scris. 2 1
3 Mântuirea păcătoșilor. 4 1
1 Macarie Eghipteanul. 8 1
1 Macarie Eghipteanul. Scris. 8 1
1 Marcu Pustnic. Scris. 4 1
1 Maxim Peloponisul. 4 1
1 Moscopul. Pentru nume. 4 1
1 Mărgăritul. 4 1
5 Meletie Alexandreanul. 4 1
1 Mavrucordat. 4 1
1 Meletie Sirigu. 8 1
1 Mustrare asupra celor fără de Dumnezeu 8 1
2 Meletie Pigas. 4 1
Mineae grecești, doao rânduri, însă un rând s'au pus la paraclisul părintelui mitropolitul[ui] Veniamin.

N

f. 39v

4 tomuri, Nichifor Vlemidul.
1 Nil igumenul. 2 1
1 Nichita Stithat. Scris. 4 1
2 Nicolai Mavrughidi. 4 1
1 Nectarie Criteanul. 4 1
1 Noao floarea darului. 8 1
2 Noul raiu. 4 1
1 Noul epistolarion. 8 1
2 Noao comoară. 8 1

O

1 Orighen. 2 1
Ohtoih mare, care s'au dat la paraclis[ul] de sus.

P

1 Povestire prea frumoasă a lui Mihail. 8 1
1 Prigonirea Asiei cu Evropa. 8 1

1	Pentru scaunul Romei. Învățătură.	8	1	
1	Pravoslavnică privire a Bogosloviei.	4	1	
1	Pateric. Scris.	4	1	
1	Patericul lui Grigorie Dialog.	8	1	
1	Pashalion și canoane.	4	1	
1	Pentru lucrarea de pământ.	8	1	
1	Prolog peste an.	4	1	
1	Povestire basnică.	8	1	
2	Pătimirea lui Telimah.	8	1	
1	Pentru sindaxisul arthrurilor.	4	1	
3	Pidalion.	2	1	f. 40r
1	Pentru botez.	8	1	
1	Petru Damaschin. Scris.	4	1	
1	Pentru ce iaste grammatica.	4	1	
1	Plutarh, Pentru creașterea copiilor.	8	1	
1	Parimiiariu.	8	1	
1	Palefat, Pentru necrezute istorii.	8		1
1	Pentru botez a celor patru patriarhi.	4	1	
3	Proschinitarion a Sfetagorei.	8	1	
3	Piiatra smintelei.	8	1	
1	Pateric. Scris pe pergament.	4	1	
1	Petru Damaschin. A doa carte.	4	1	
1	Pravoslavnica mărturisire.	8	1	
1	Privire gheograficească.	8	1	
1	Proschinitarion.	8	1	
1	Povestire jalnică.	8	1	
2	Privire creștinească.	8	1	
1	Platon. Pravoslav[nica] învățetură.	8	1	
1	Păvățuirea adevărului.	8	1	
1	Proschinitarion a[l] Pesteriii cei mari.	4	1	
1	Panthecti calestai pasan hronu[1].	4	1	
1	Penticostarion[2].	1	1	
	P			f. 40v
1	Raiu.	4	1	
2	Retorica lui Scuf.	8	1	
1	Rughin Episcopul Scopelion.	4	1	
1	Rânduiala pentru împărtășire.	8	1	
	Σ			
1	Socrat.	2		1

1. altă mână
2. altă mână

2	Simeon Thesaloneanul.	2	1
2	Sinodeca. Un rând.	2	1
1	Suirea minții către Dumnezeu.	8	1
1	Simeon Metafrast. Vieți.	4	1
1	Sinopsis a meșteșug[ului] ritor[icesc]. Scris.	4	1
1	Socoteală folositoare.	4	1
1	Sfințita istorie.	8	1
1	Simeon Metafrast. Scris.	4	1
1	Sfințirea Bisericii.	4	1
1	Simeon Maghistrul.	8	1
1	Simeon Noul Bogoslov. Scris.	4	1
	Simfonii.	2	

f. 41r

T

1	Tâlcuire la Evangheliia sfântului Matthei a sfinților părinți.	2	1
4	Tâlcuire la Psalmii lui David a lui Theodorite episcopul Chirului.	8	1
2	Tainecă învățetură.	8	1
1	Trâmbiță evangheliceasc̆ă.	4	1
1	Troicinicul ohtoihului.	8	1
1	Tâlc[uire] la grammateca lui Gazin.	4	1
2	Tâlcu[ire] la psalmi a lui Theodorit episcopul Chirului.	8	1
1	Tipichi diataxis.	4	1
1	Tâlcuire la Faptele Apostolilor.	2	1
1	Tâlc[uire] la Cântarea cântăr[ilor] a lui Ioan.	4	1
1	Tâlcuire la canonul cel mare.	4	1
1	Tâlcuirea lui Corvdalevs la loghica lui Aristotel.	4	1
1	Treapta suirii către Dumnezeu.	4	1
3	Tâlc[uirea] dumnezeeștii Liturghii.	4	1
1	Tomos haras.	2	

f. 41v

Θ

3	Theofilact arhiepiscopul Vulgariei. Un rând.		
1	Theofil Prodromul. Scris.	4	1
1	Theodor Edeseanul. Scris.	4	1
1	Theofrast.	8	1
1	Theologhia lui Ioan Damaschin.	4	1
1	Theodorit episcopul Chirului pentru Troiță.	8	1
4	A aceluiaș.	8	1
1	A acestuiaș.	8	1
2	Toma Mandacachi.	8	1

în ms. *gramammateca.*

X

4 Hrisanth patriarhul Ierusalimului. 2 1
1 Hronicon. 2 1

Y

1 Ypolit Theveul. 4 1

Ψ

1 Psaltirion, 8 1
1 Psalida. 8 1

Ω f. 42r

1 Oglinda fămeilor. 8 1

* * *

Pentru a completa tezaurul Bibliotecii Mănăstirii Neamțului în prima jumătate a secolului XIX, în ceeace privește manuscrisele românești, voiu adăuga aici, ca un supliment publicării manuscrisului de mai sus, și inventarul de manuscrisele românești ce se aflau în Bibliotecă la anul 1843. Acest inventar se află în Manuscrisul Nr. 102: *„Condică averilor bisericești și iconomicești a sfintelor monastiri Neamțul și Secul. Anul 1843"*. In grupa mare a cărților dela Neamțu: *„Insemnare pentru toate cărțile căte să află față în vivliotica Mr. Neamțului bez acele împrăștieate pi la părinți și acelea din pirg. Anul 1843"* (f. 43 v—55 v), între foile 45 v și 47 r se găsesc trecute manuscrisele românești. Făcând comparație între manuscrisele trecute în catalogul publicat mai sus și cele din acest inventar se poate constata că Biblioteca Mănăstirii Neamțului s'a îmbogățit simțitor în două sau trei decenii.

MANESCRIPTURI: IZVOADE DI PE CELE GRECEȘTI. f. 45r

3 tomuri a sv. Ioan Gură de Aur.
1 „ Theofilact.
1 „ Ioann Vrieni.
4 „ Filocalie.
1 „ Rozitá a sv. Dimitrie pentru scrisorile lipovenilor.
1 „ a sv. Ioan Damaschin, Cuvânte la praznice împărătești.
1 „ a sv. Chiril Arhiepiscopul Ierusalimului.
2 „ Kiriacodromion al Evanghelii.
1 „ [A]șii[derea] a apostolului, Theofilact.
1 „ cinci cuvinte a s. Vasilie celui Mare.
1 „ a lui Grigorie Neochesariei.
1 „ filosofie a lui Nechifor Vlemidul.
2 „ a sv. Simion Noul Bogoslov.

1 tomuri a sv. Calist.
1 „ Istorii bisericească a lui Theodor episcopul Chirului.
1 „ pentru sv. taine.
f. 45v 1 tom a sf. Vasilie cel Mare şi Maxim, tălcuirea la Tatăl Nostru.
1 „ a sf. Isidor Pilusiotul [1].
2 „ hotărărea sv. Vasilie pe larg.
1 „ Tălcuirea la cele şasă zile.
2 „ a sf. Avgustin.
1 „ a sf. Vasile către sf. Amfilohie [2].
1 „ la Duminica Thomii.
2 „ a sf. Athanasie cel Mare.
1 „ filosofia a lui Nichifor Vlemidul.
3 tomuri cuvinte a sf. Efrem.
1 tom Isac Sirul.
3 „ a sf. Macarie.
1 „ a sf. Varsanofie.
1 „ a sf. Grigorie Naziinzul.
1 „ Adunături di mai multe cuvinte.
1 „ tălcuirea psaltirii.
1 „ piatra smintelii alcătuită de Clememat.
1 „ tălcuirea marilui canon a sf. Andreiu al Critului.
1 „ talmut.
1 „ Marcu Pustnicul.
2 „ a sf. Calist Catafighiotul.
1 „ tălcuiri de psaltiri evreeşti şi moldovineşti a lui Neofit dascal.
1 Cărţi a sf. Vasilie, însă.
1, exaimiron.
2, hotărăte pi scurt.
1, cu 30 capete către Amfilohie [3].
4
1 „ Cântarea Cântărilor.
1 „ al 2-lea şi al 3-lea a sv. Isaia Pustnicul.
1 „ bogorodicină.
1 „ pt. botezi.
1 „ şărul părinţilor la fericitul Iov.
1 „ uşa pocăinţii.
1 „ piatra credinţii.

1. In ms.: *Palasiotul.*
2. In ms.: *Afilohi.*
3. In ms.: *Afilofie.*

1 „ a sf. Dorothei.
1 „ Ervan.
1 „ cu cuvinte la praznice.
1 pravoslavnica mărturisire.
1 carte trimitirea sv. Ignatii.
1 „ floarea darurilor.
1 „ a sv. Macsim.
1 „ a sv. Nichita Stithat[1].
1 carte cu aratare cuvintelor celor învățătoare de moravuri. f. 46r
1 „ ci să numești mâncare neputridă.
1 „ nemâncare di carne.
1 „ adiverirea rugăciunii.
1 „ Simion Bogoslovu, mică.
1 „ Acathistul sv. Ioon dila Suciava.
1 „ stihiri iambicești a sv. Grigori Bogoslov.
1 „ din viiața Dimitrie Rostovul.
1 „ Diadoh.
2 „ Isihie pentru trezviri și altele.
1 „ a sv. Filothei.
2 „ a sv. Antonie pentru naravul oaminilor.
1 „ Petru Damaschin cartea a dooa.
1 „ a sv. Thalasă.
1 „ a sfintii Singlitichii.
1 slujba pocrovului.
1 cărticică a sf. Grigori pt. rugăciune.
1 „ Nil Sorsca.
1 „ Ioan Carpethiul.
1 „ a sf. Ioan Scararul cuvânt pentru ascultare.
1 „ prifacirea a sf. Simioan Metafrast la cuvântul lui Macarie Egipteanul.
1 „ tundirea în shimă.
2 „ Theolipt.
1 „ Evghenie Dascalul asupra latinilor.
1 „ viiața staritului Paisie.
1 „ bogorodicină.
1 „ panahidă.

CĂRȚILE CELE PRESCRISĂ DIN IZVOADE PI CURAT. f. 46v

1 tom filocalie.
1 „ sf. Simion Noul Bogoslov întreg.

1. In ms.: *Stifat.*

1 tom sf. Isidor Piloponisul.
6 „ patiric.
2 „ tilcul psaltirii.
5 „ a sv. Efrim.
2 „ a sv. Efrim patriarhul Ierusalimului.
1 „ viețile sfinților din lunile Martie și Ghenari.
7 „ a sf. Isac Sirul.
1 „ a sf. Varsanofie.
1 carte Faptile Apostolilor.
2 „ Theofilact tălcuire la epistoliia sf. Pavel ce cătră Romani.
1 „ istorii în stihuri asupra papii.
1 „ Nil Sorsca.
7 „ viețile sfinților din care una pi trii luni.
1 „ hronograf a sv. Dimitrii.
1 carte divanul lumii.
1 Cântarea Cântărilor.
2 pentru sf. botez.
1 cărticica sv. Nil Pusnicul.
1 carte slujba canonului celui mare.
1 „ adunături din patiric și a altor sfinți.
1 „ Cuvinti la sâmbăta cia mare și la praznici.
1 „ a sf. Ioan Gură de Aur cuvinte de sfătuiri.
1 „ a sf. Ioan Damaschin și a altora.
2 Apocapsi tălmăcite.
2 a sfinților Antonie[1] și Theodosie.
2 cărți din a sv. Simioan Bogoslov.
2 „ sămnile văzduhului.
1 „ viiața sfintii Theodorii.
2 Mântuirea păcătoșilor.
1 carte, sv. Filothei.
4 „ a sf. Grigorie Sinaitul.
1 „ sf. Calist.
1 patiric al pecerschii.
1 carte adunături di cuvinte și vieți di multe feliuri.
1 ușa pocăinții.
1 troicinic.
2 Kiriacodromion.
6 cărți sf. Ioan Scararul.
f. 47r 7 *hotărări* a sf. Vasilie celui mari, însă.

1. In ms.: *Atonie*.

6 pre scurt şi pre larg în multi obiecturi.
1/7 pentru sv. Duh.
6 tomuri Verghil noaă.
2 „ Theodor [1] Studitul.
1 carte bogorodicenă legată cu aur.
1 „ glasul al 6 di pisti săptămănă.
1 Testament.
1 Ohtoih.
1 Theofilact al Bulgariei.
4 cărţi a sv. Isaia Pustnicul.
4 „ a sf. Calist Catafighiotul, din care una legată cu aur.
7 „ a sf. Petru Damaschin.
1 „ pentru antihrist.
1 „ Canoane pi toate zilile.
1 Cărticică mustrătoare asupra latinilor.
3 limonare.
4 cărţi crinii ţarinii.
1 Piatra credinţii.
2 cărţi a cuvioşilor părinţi Varlaam şi Ioasof [2] indienii.
1 „ Măntuirea păcătoşilor, minunile Maicii Domnului şi straşnica judecată cuprinsă într'un tom.
2 „ a sv. Dorothei.
1 „ a sv. Marcu pentru pocăinţă.
1 Patimile Domnului nostru Iisus Hristos.
1 sv. Simioan Metafrast [3].
1 istorii pentru mulţi sfinţi şi a sfintei icoani.
1 carte minunile maicii Domnului.
1 „ lumina cea dintru întunerec.
1 „ Doftoriia sufletească.
1 „ împotriva evcolinanilor.
1 Tetrade cu 48 de hărţi pentru lumi.
1 carte luminată cu slujba pocrovului.
1 scrisoare a staritului Athanasie către stareţul Paisie.
1 litopis a lui Neculai Alixandru Vodă.
1 Agathanghel.
1 sinopsis.
1 paraclisul Maicii Domnului ce-i zic mirti deoghisa (sic).

Pr. D. FECIORU

1. In ms.: *Theodur*.
2. In ms.: *Iosif*.
3. In ms.: *Metofrist*.

RECENZII

ANTONIADIS SOPHIE, *Place de la liturgie dans la tradition des lettres grecques*, Leiden 1939; în 16, XVII + 367 pp.

Privită sub raportul structurii sale formale, liturghia creştină a fost apreciată de obiceiu ca un adevărat monument de artă. Un studiu comparativ al aparatului său extern ne-ar încredința, într'adevăr, că ea a pus la contribuţie toate mijloacele, pe care inventivitatea şi experienţa geniului uman le-au consacrat pentru exprimarea marilor adevăruri. Menţiuni şi observaţiuni ocazionale asupra unui astfel de subiect se întâlnesc adesea, dar un tratat sistematic nu s'a scris în această privinţă. O astfel de lipsă încearcă s'o împlinească sub un anumit unghiu, lucrarea *Place de la liturgie dans la tradition des lettres grecques*, publicată de D-na Sofia Antoniade, profesoară de limba greacă post-clasică la universitatea din Leida (Olanda).

Autoarea priveşte şi examinează liturghia Bisericii ortodoxe nu cu interes liturgic, ci ca pe un monument literar. În preocupările sale, liturghia apare ca „o excelentă compoziţie literară" (p. 1); ea este „un poem dramatic" (p. 2), „o epopee sacră, bogată în elemente dramatice", produs al unei colaborări de mai multe ori seculare a diverselor generaţii eline (p. XIII).

Pentru desvoltarea acestei teme, expunerea este împărţită în trei părţi. Ele sunt precedate de-o *introducere* (pp. VII-XVI), în care autoarea schiţează ideile, ce vor fi desvoltate în restul cărţii. După un scurt tablou de abreviaţiuni (p. XVII), prima parte a cărţii, privitoare la studiul general al textului, se deschide cu capitolul întâiu (pp. 1—5), consacrat unei analize pregătitoare, în care cititorul este prevenit sumar asupra părţilor componente ale liturghiei (proscomidia, liturghia catehumenilor şi a credincioşilor), asupra principalelor acţiuni liturgice, momente şi expresiuni. Capitolul II, paginat dublu (pp. 6—44), il formează textul grec al liturghiei sfântului Ioan Gură-de-Aur, aşa cum se oficiază astăzi, având traducerea franceză în faţă, pe pagina din dreapta. În capitolul III (pp. 45—49), autoarea se ocupă de citaţiile din cele două Testamente, turnate cu gust şi măsură în fraze noui, care au intrat în alcătuirea unei „koiné liturgic" sau a stilului liturgic. Capitolul IV (pp. 50—86) cuprinde o confruntare a textelor liturghiei din cartea VIII a Constituţiilor apostolice, cu cel al liturghiilor sfinţilor apostoli Iacob şi Marcu, precum şi ale sfinţilor ierarhi Vasile-cel-Mare şi Ioan Gură-de-Aur, pentru a conchide la dependenţa textului hrisostomic de cele dinaintea lui.

Partea doua a lucrării este consacrată limbii liturgice, care este prezentată ca mai savantă decât cea a Noului Testament, fără să însemneze însă o întoarcere la atticism sau la acea καλλιέπεια sau vorbire frumoasă, cultivată afară din biserică de autori creştini, cum sunt, de pildă, sf. Grigore de Nazianz sau Mihail Psellos. Primul din cele două capitole ale acestei părţi priveşte *vocabularul* (pp. 89—117), studiat

pe următoarele șase texte grecești ale liturghiilor: cartea VIII a Constituțiilor apostolice sf. Iacob, Marcu, Vasile-cel-Mare și Ioan Gură-de-Aur în cele două înfățișeri ale sale din codicele Barberini și liturghierul curent. Aceste texte fac remarcabil un fenomen de purism al limbii liturgice, din care cuvintele streine aproape lipsesc. Afară de substantivul παλάτιον, întâlnit pretutindeni și λεγεών, reprodus de Constituțiile apostolice după textul Evangheliei lui Marcu (V, 9) și Luca (VIII, 30), limba liturgică nu mai întrebuințează niciun cuvânt latinesc. Din limba ebraică n'au intrat în liturghie decât cuvintele, care n'au fost traduse nici de Septuagintă, nici de elenismul creștin, ca: ἀμήν, Σαβαώθ, σεραφήμ, χερουβήμ. Explicația acestui fenomen se găsește, după autoare, în instrucția primită de scriitorii creștini respectivi, în celebrele școli de retorică și filosofie, din orașele Asiei mici și ale Egiptului, precum și din Atena. În al doilea rând, autoarea subliniază comunitatea de termeni între liturghii, insistând asupra evoluției lor în vechiul elenism și în Sf. Scriptură, spre a ajunge la accepțiunea lor liturgică (spre ex.: δόξα, εἴσοδος, καλλιεργῶ, πανάγιος, χάρις). Caracteristică este folosirea comună, în toate cele șase texte, de termeni juridici, ca: ἀκατάκριτος *(neosândit)*, ἄνομος *(fără de lege* sau *nelegiuit)*, βῆμα *scaun [de judecată]*, πλημμέλημα *(greșeală din nebăgare de seamă)*, ἀπροσώληπτος *(fără a căuta la față* sau *nepărtinitor)* etc., ceea ce face să se presupună că aceasta se datorește unei influențe siriene. La Beyrut, înflorea în ultimele veacuri ale antichității o celebră școală de drept, foarte frecventată și, cum afară de Marcu al Alexandriei, toți ceilalți autori de liturghii erau sirieni, filiera nu ar fi greu de stabilit. Termenii filosofiei întâlniți de obiceiu în lungile rugăciuni rostite de episcop sau preot, sunt o ocaziune pentru autoare de a stabili o corelațiune între diferitele școli și autorii liturghiilor. Astfel liturghia Constituțiilor apostolice s'ar caracteriza prin termeni împrumutați din vechea filosofie clasică, dar părăsiți în parte de liturghiile posterioare. Unii din aceștia ca μετάληψις *(împărtășire, comuniune)*, de pildă, au un sens abia schițat într'o liturghie mai veche, pentru ca în cele mai noui să devină mai precis și lămurit. Textul liturghiei sfântului Marcu, pe lângă termenii comuni, lasă a se vedea lecțiuni corespunzătoare celei de-a doua școale sofistice, în timp ce în liturghia sfântului Vasile-cel-Mare, alături de expresiuni foarte clasice, se întâlnesc semnele unei retorici decadente. Cele două texte ale liturghiei sfântului Ioan Gură-de-Aur înfățișează o limbă liturgică formată, care, fără să renege trecutul, a adoptat termenii pe care i-a impus teologia și desvoltarea cultului. „Aci, avem a face cu un vocabular foarte curat, care evită termenii supărători sau oarecum realiști; această limbă este vrednică de epoca elenistică prin numeroasele și multiplele sale compuse, prin sinonimele și împrumuturile sale din limba filosofică" (p. 115).

Despre *stilul liturghiei*, se poate spune ca și despre vocabular, că el observă printr'o formulare frumoasă regulele preocupării de a plăcea. În deosebi rugăciunile mai lungi, dar mai cu seamă cele din ritul anaforei, lasă să se vadă „chipul, în care cea de-a doua sofistică aplica regulile degajate din operile clasice" (p. 119).

Examinarea stilului liturgic formează conținutul capitolului II (pp. 118—137). O serie întreagă de exemple ilustrează figurile de stil puse

la contribuție de textul liturgic: apostrofe, hyperbaton, parisa, antiteze, alliterațiuni, chiasme, oxymora. Felul, în care se găsesc întrebuințate unele figuri de stil, lasă să se vadă că autorilor de liturghii nu le-au fost streine nici preocupări de *ritm*. Negreșit, nu este vorba de un sistem metric propriu zis, în accepția celui aplicat în poezia greacă și latină, ci de o așezare caracteristică a cuvintelor în frază, pentru a produce impresii auditive. De sigur, liturghia având destinația de a fi rostită, nu se puteau neglija anumite procedee de artă, necesare fie pentru a da un aer solemn unui pasagiu biblic intercalat în textul liturgic, ori pentru a atrage atenția și a face mai lesnicioasă înțelegerea și memorizarea (p. 136). Câteva exemple numai. Astfel, în ectenia mare, în loc ca propozițiunile să înceapă: Δεηθῶμεν τοῦ Κυρίου ὑπέρ... *(Să ne rugăm Domnului pentru)*, se preferă o inversiune, pentru a se realiza un ritm lesne de remarcat: Ὑπέρ... δεηθῶμεν τοῦ Κυρίου *(Pentru..., Domnului să ne rugăm)*. „Este aci, ca să zicem așa, un chip meșteșugit de a construi un cadru ritmic, în care pot să intre toate rugăciunile" (p. 133). Se creează astfel și anumite înlesniri diaconului sau preotului, care, în recitarea ecteniei, pot atrage atențiunea printr'o prelungire mai mare sau mai mică a intonației, pe care o permite accentul pe ultima silabă a cuvântului ὑπέρ; versetul câștigă pe această cale ca putere de exprimare. Pe de altă parte, accentul pe penultima cuvântului δεηθῶμεν *(să ne rugăm)* de la finele propoziției îngădue o cădere lentă și solemnă, preferată de versificarea neo-elenică. Sunt de relevat apoi assonanțele, ce se găsesc îngrămădite uneori, între termenii menționați, de la extremitățile versetelor ecteniei: (Ὑπέρ) πλεόντων, ὁδοιπορούντων, νοσούντων, καμνόντων..., (...δεηθῶμεν) = *[Pentru] cei ce plutesc pe ape, cei ce călătoresc pe drumuri, cei bolnavi, cei ce se ostenesc, [...să ne rugăm]*. Ectenia după evanghelie realizează ritmul său printr'un procedeu contrar celui precedent și anume: Εἴπωμεν πάντες ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς καὶ ὅλης τῆς διανοίας εἴπωμεν *(Să zicem toți din tot sufletul și din tot cugetul, să zicem)*. Acestei ectenii îi este caracteristică figura numită *epanaforà*, adică repetarea aceluiași cuvânt ἔτι (încă), la începutul fiecărui verset al ei, purtând accentul pe prima silabă; cuvântul următor δεόμεθα *(ne rugăm)*, fiind accentuat pe antipenultima, face să rezulte pentru frază o vioiciune muzicală. Alteori textul liturghiei întrebuințează artificiul unui fel de gamă a accentelor, care se suie în cuvintele succesive de la ultimă până la penultimă: Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον... *(Apără, mântuește, miluește și ne păzește...)*.

Sub raportul stilului, textul liturghiei sfântului Ioan Gură-de-Aur reprezintă ultimul stadiu de evoluție. El se remarcă prin sobrietate și concizie. De altfel, veacul al cincilea găsește încheiată evoluția textului liturghiei. Privit în comparație cu literatura savantă a veacului al IV-lea, el se înfățișează cu un aer de aceeași familie, de și nu se poate ascunde că la autorii de liturghii se observă în plus o dexteritate particulară de a țese textul lor din citațiuni scoase din V. și N. Testament. Apropierea aceasta de natură literară între liturghii și scrierile creștine și păgâne din aceeași epocă, este explicată prin împărtășirea autorilor de cultura greacă, ce se găsea în renaștere, încă din cursul veacului al treilea, în bazinul mediteraneean oriental.

Preocupându-se de valoarea liturghiei ca operă literară, autoarea

a privit-o ca pe un text savant, care, începând din veac. III—IV, a trecut dintr'o epocă într'alta cu variante neesențiale, simplificându-se și stilizându-se, pentru ca în cele din urmă „să ajungă prin excelență monumentul scris al elenismului creștin" (p. 138). Circumscriindu-l în lumea greacă în curgere de 15—16 veacuri, este logic să se pună chestiunea raportului liturghiei cu viața elenică. Ceea ce autoarea și face în partea a III-a lucrării, sub titlul: *Liturghia și societatea* (pp. 138—250). În capitolul I, intitulat: *Opinii și păreri scoase din autorii proto-creștini și bizantini* (pp. 142—221), sunt luați ca izvor de informație nu mai puțin de 40 autori și scrieri, începând de la sf. Iustin Martirul și Filosoful din veac. II și până la Simion, arhiepiscopul Salonicului, din veac. XV-lea. Episcopi, teologi, scriitori, istorici și împărați sunt invocați, pentru a se pune în evidență atracțiunea exercitată de liturghie față de poporul grec, care lua act și se pasiona de evenimentele cu caracter liturgic cu un interes cel puțin egal celui arătat față de întâmplările naționale și politice. *Cartea de ceremonii* (Βασίλειος τάξις) a împăratului Constantin VII Porfirogenitul înfățișează aproape un raport endosmotic între liturghie și viața curții imperiale în deosebi.

Pentru a surprinde chipul în care era privită *Liturghia în literatura greacă populară*, se creiază un capitol aparte (pp. 222—231), explorându-se diferitele ediții din Viețile sfinților. Sugestionată de armonia ce există între textul liturgic și societate, în timpul celor zece veacuri de viață bizantină, autoarea socotește că liturghia a jucat rolul de *labarum* oral (p. 231). „E probabil că într'o zi sociologia va avea de spus mult cu privire la influența liturghiei asupra destinelor elenismului creștin. Acest text plin de bucurie și măreție, conceput de primii săi redactori într'un spirit de admirație pentru slava dumnezeiască, sub câte unghiuri n'a fost el văzut de numeroasele generații, care l-au cântat! Se știe de câte ori a putut el să îndrepteze spre optimism poporul bizantin și de câte ori a trebuit să i inspire încredere în el însuși, bucuria de a trăi și a trăi într'o ambianță de măreție! Căci suntem, într'adevăr, mult departe de spiritul de sărăcie, care domnește în cele trei evanghelii sinoptice. Părinții bisericii sau învățați credincioși, fericiți de triumful creștinismului și mândri de limba lor, pe care o mânuiau cu artă, au elaborat un text atât de bogat și maiestos încât curtea din Bizanț, pentru fastul său pe jumătate oriental, n'a avut nevoie decât de un minim efort de adaptare, pentru a apărea în armonie cu ceea ce se numia atunci „misterele creștine" (p. 231). În cel de-al treilea capitol se examinează felul cum se reflectă liturghia în *Folklorul modern* (pp. 232—239) și se dă o culegere de *Expresiuni familiare împrumutate din liturghie* (pp. 240—246) de vorbirea zilnică și de proverbe.

În *Concluzia generală* (pp. 247—250), autoarea afirmă că a ajuns la capătul sarcinei sale și anume „de a face să se vadă evoluția unui text și rolul, pe care acesta l-a ținut în istoria religioasă, socială și literară a unui popor. Născut probabil într'o epocă mult mai veche decât veacul al IV-lea, el ne apare ca un prețios monument al Orientului elenizat și creștinat" (p. 247). Fără să fie o capod'operă, acest text a supraviețuit totuși generațiilor, care l-au compus, datorită pe de-oparte sfintei taine a Euharistiei, care, fiind admisă de toți, făcea cu neputință

inovațiile și deci modificarea textului. Pe de altă parte compunerea, amplificarea și simplificarea liturghiei fiind opera unor învățați, ea a câștigat admirația clericilor mai simpli, care-i creiază la rândul lor o aureolă de miracol. De altfel, întregul proces al elaborării liturghiei este pus în funcție de diferitele faze ale istoriei și spiritualității lumii eline, unde „liturghia ia o semnificație națională, care va face din ea nu numai un fel de imn de slavă, ci și un simbol sfânt împotriva creștinilor eterodoxi și năvălitori, împotriva mohametanilor cuceritori fără milă" (p. 250).

Paginile 251—357 sunt umplute cu textul grec al liturghiilor din Constituțiile apostolice, a sf. Iacob, a lui Marcu și anofra liturghiei Sf. Vasile-cel-Mare. Bibliografia, o listă de nume grecești menționate în vocabular și tabla de materii sunt date în pp. 359—367.

* * *

În cadrul acestei lucrări, liturghia ritului bizantin este studiată exclusiv ca fenomen social și anume ca un produs literar al spiritului grec creștin. Circumscrierea aceasta nu este scutită, de altfel, de orice preocupare, întru cât autoarea schițează în treacăt, dar destul de categoric, convingerea că origina liturghiei s'ar putea lămuri mai degrabă „prin tradiția literară a limbii, în care a fost redactată" (p. XII; vezi și p. IX), decât printr'un model sugerat de serviciul sinagogii israelite. Exagerările, care se surprind ici-colo, apar deci explicabile.

Prezentată ca rezultatul colaborării în timp și în spațiu între numeroase persoane, din generații și provincii diferite, liturghia apare totuși cu o structură strânsă și logică. Fenomenul acesta este însă explicat printr'un proces de filtrare operat în curgerea vremii, de spiritul de măsură și concizie întreținut în lumea greacă de diferite școale filosofico-literare. Ca atare, autoarea găsește imposibilă întrebuințarea cuvântului „autor" pentru personagiul ipotetic, care ar fi redactat-o. În consecință, este adoptat „cuvântul „compilator", care nu exclude multiplicitatea colaboratorilor" (p. 45 n. 1). Similitudinile incidentale între limba liturghiilor și a diverselor școale, prezența în texte a unor cuvinte ce par a lăsa să se reflecte amănunte particulare vieții din unele provincii, precum și accentuarea elementului dramatic în liturghie, începând dintr'o anumită epocă, constituesc motive, pentru care perspectivele acestui studiu sunt limitate într'un cadru strict etnografic.

Lucrarea nu se clasează, deci, în știința liturgică, dar nici în istoria religiilor, de și nu se află, de fapt, la periferia interesului niciuneia din aceste două ramuri de știință. D-na Antoniadis nefiind teolog și liturgist, nici prin specialitate, nici prin atitudine, elementul substanțial al liturghiei scapă preocupărilor sale. Așa se explică de ce ajunge să pună la baza atașamentului generațiilor succesive, la liturghie — de și acesta nu este un fenomen specific grecesc — simplă admirația pentru frumusețea ei, iar nu atracția exercitată de revelație și de misterul actualizat prin formele ei. Studiul rămâne astfel unilateral prin împărtășirea concepției protestante, după care teoria cultului n'ar fi decât o problemă de psihologie și de istorie religioasă, care intră prin urmare în antropologie sau în sociologie, cum foarte exact caracterizează d-l Robert Will atitudinea lui Schleiermacher. Sensul liturghiei nu se epuizează însă în

elementul de artă umană, care vine la expresie în obiectivitatea ei fenomenală. El se referă la realităţi mult mai înalte, privind între altele conlucrarea comunităţii religioase, cu harul, ce stă la baza raportului divino-uman din cult.

Elementul etnografic a putut să fie, deci, factor principal în localizările liturghiei primitive, determinând astfel apariţia familiilor de liturghii sau a riturilor liturgice. Explicaţia acestui fenomen stă într'o firească lege de biologie liturgică, care îşi găseşte justificarea şi sub raportul teologic. Ilustrarea lui nu constitue însă un apanagiu exclusiv al lumii greceşti, de oarece liturghierele tuturor bisericilor ortodoxe-naţionale ca, de altfel, şi alte cărţi de cult, se caracterizează prin amănunte accesorii în părţile secundare şi neesenţiale ale liturghiei, fără a altera prin aceasta unitatea şi uniformitatea liturgică. Se înţelege, deci, că de aci nu se poate scoate un argument împotriva paternităţii liturghiilor.

Îmbinarea elementelor pietăţii individuale şi oficiale, atât de perfectă într'adevăr în cultul ortodox, este de fapt un proces petrecut înlăuntrul liturghiei catehumenilor, comună ambelor liturghii ale ritului bizantin. Specialiştii ştiu însă că opera personală a autorilor sau compunătorilor priveşte liturghia credincioşilor sau, mai precis, anaforà (ritul jertfei), prin care se diferenţiază liturghiile unui rit de liturghiile altui rit. Textul propriu zis al liturghiei nu se poate pune, deci, sub anonimat, lăsându-l în seama unei colaborări colective succesive. Ca să nu ne referim decât la liturghia sfântului Vasile-cel-Mare, vom aminti că autenticitatea ei se află confirmată de documente, ce-i sunt contemporane.

De altfel, lucrarea lasă în mai multe locuri să apără atitudinea liberă a autoarei, faţă de valoarea religioasă a liturghiei. Astfel, la pag. 143, în legătură cu mărturiile furnizate de Didahia celor 12 apostoli, se găseşte alături de atâţi autori protestanţi, când afirmă că ideia de jertfă şi de transubstanţiaţiune era streină de concepţia primară a sfintei Euharistii, care s'ar fi redus atunci la o o simplă cină în comun. Pe de altă parte, recomandaţia făcută neofiţilor, de către sfântul Ciril al Ierusalimului, de a-şi atinge ochii cu mâna, în care au primit după obiceiul vremii pâinea euharistică, este calificată la pag. 147, drept superstiţie.

* * *

Trebue să recunoaştem totuşi că, într'un fel, lucrarea nu este lipsită de valoarea unei contribuţii chiar pentru ştiinţa liturgică. Ea înlesneşte în deosebi o lărgire de perspective liturgiştilor şi aduce confirmări de natură filologică unora din concluziile acestora. Astfel, vechimea şi succesiunea formularelor liturgice şi raportul dintre ele este confirmat de analiza critică a textului şi urmărirea variantelor. La rândul său, autoarea a luat în sprijin cercetările şi datele, la care au ajuns liturgiştii. Lipsa de specialitate în materie liturgică şi absenţa unei armături teologice expun însă uneori pe autoare nu numai la unele confuziuni, ci chiar la unele deficienţe pe teren filologic, nefiind în curent cu istoria vieţii creştine şi cu accepţiunea liturgică a unora dintre termeni.

În prima categorie putem pune, pentru exemplificare, confundarea sfântului Grigore de Nazianz ca autor de liturghie bizantină, cu sfântul Grigore Dialogul (p. X), precum şi indicarea zilei de 30, în loc de 23

Octomvrie, ca dată pentru oficierea liturghiei Sfântului Iacob (p. VIII, n. 2).

Pentru ilustrarea celei de-a doua părți a observației noastre, vom stărui mai mult asupra unuia dintre exemplele ce s'ar putea cita. Ne vom referi adică la propoziţiunea, cu care se deschide una din cererile ectheniei după evanghelia de la liturghia catehumenilor și anume: "Ετι δεόμεθα ὑπὲρ τῶν καρποφορούντων καὶ καλλιεργούντων ἐν τῷ ἁγίῳ καὶ πανσέπτῳ ναῷ τούτῳ...". Sensul dat de traducerea românească este, de altfel, ca în toate limbile moderne: „Încă ne rugăm pentru cei ce aduc *daruri* (de roade, de fructe) și *fac bine* în sfânta și întru tot cinstită biserica aceasta...".[1]. Pe baza unor speculații filologice, autoarea ajunge să traducă însă acest text grec astfel: „Nous prions encore pour *ceux qui cultivent la vertu avec fruit* dans cette sainte et vénérable église..." (p. 24) = „Încă ne rugăm pentru *cei care cultivă virtutea cu rod*", trebuind să înțelegem prin aceștia — precum ne lămurește D na profesoară Antoniadis în nota de pe aceeași pagină — „ceux qui font d'utiles efforts, ceux dont les travaux sont fructueux" (pe acei care fac sforțări cu folos, pe aceia ale căror strădanii sunt cu rod). Traducerea literală de până acum (cei ce aduc daruri sau roade ca daruri și fac bine...) este privită ca puțin satisfăcătoare, iar „întru cât privește verbul καλλιεργῶ, el pare a fi luat deja" — în ochii autoarei — „sensul modern de «a cultiva»".

Reluând aceeași chestiune la pag. 73 și anume în paragraful despre raportul textului chrisostomic cu textele mai vechi, autoarea începe a-și desvolta astfel argumentele: „Le participe καρποφοροῦντες sans complément qui figure dans le texte de Jacques (p. 302 r. 12) et dans ceux de Basile et de Chrysostome désigne indubitablement ceux qui s'occupent des choses de l'esprit ou de la foi. On ne peut que penser à Luc VIII, 15 (καρποφοροῦσιν ἐν ὑπομονῇ) et à Col. I, 10 (ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντες). Du Cange va plus loin et le prend comme terme de la vie monastique: «in libris Ecclesiasticis Graecorum dicuntur qui vulgo apud nos Aedium sacrarum vel Monasteriorum benefactores». Et il cite les liturgies de même que d'autres textes chrétiens". = Participiul καρποφοροῦντες fără complement, care figurează în textul lui Iacob și în cele ale lui Vasile și Chrisostom, desemnează în chip neîndoios pe aceia care se ocupă cu lucrurile spiritului și ale credinței. N'avem decât să ne gândim la cap. VIII, 15 Luca («... aduc rod întru răbdare») și apoi la Coloseni I, 10 («... aducând roadă în tot lucrul bun»). Du Cange merge mai departe și-l ia ca termen al vieții monastice: «în cărțile bisericești ale ortodocșilor se numesc astfel cei cari sunt de obiceiu la

1. Dom Placide de Meester traduce: „Prions encore pour tous *ceux qui offrent des fruits* et *qui opèrent le bien* en cette sainte et vénérable église..." *(La divine liturgie de notre Père S. Jean Chrysostome*, Rome-Paris 1925. — Dom F. J. Moreau: „Prions encore pour *ceux qui offrent des fruits* et *qui ont bien travaillé*..." *(Les liturgies eucharistiques*, Bruxelles 1924). — F. Mercenier Et Chan. Franc. Paris: „Nous vous prions encore pour *ceux qui offrent des fruits* et *font le bien*..." *(La prière des Eglises de rite byzantin*, tome I. Pr. d'Am. s.-Meuse Belgique, 1937). — Remigius Storf: „Noch bitten wir Dich für diejenigen, welche in diesem heiligen und ehrwürdigen Tempel *Früchte und gute Werke bringen*..." *(Griechische Liturgien*, p. 233, în Bibliothek der Kirchenväter, hrsgg. von Geh. Rot., Prof. Dr. Bardenhewer, Prof. Dr. Th. Schermann, Prof. Dr. K. Weymann. München 1912).

noi binefăcători ai sfintelor locașuri sau mănăstiri». Și el citează liturghiile ca și alte texte creștine.

Cu privire la cel de-al doilea participiu, καλλιεργοῦντες, adaugă la p. 93, în capitolul despre vocabular: „Καλλιεργῶ est un verbe qui dans la langue classique signifie «faire un beau travail», «travailler avec art»; dans la langue ecclésiastique il a pris le sens „développer les qualités supérieures de l'âme", ce que l'on peut comprendre comme évolution du sens primitif. Du Cange cite la phrase de la liturgie καρποφοροῦντες καὶ καλλιεργοῦντες ἐν τῷ ναῷ et il traduit „qui bona opera faciunt" et il développe „id est qui in Ecclesias vel in pauperes suas eleemosinas conferunt" etc. On sait que le grec moderne a donné à ce mot le sens „cultiver la terre"; il est consideré comme étant au figuré s'il exprime une idée morale grâce aux compléments qui peuvent l'accompagner. Il semble que c'est le langage liturgique qui a produit ce glisement..." = „Καλλιεργῶ este un verb, care în limba clasică însemnează „a face un lucru frumos", „a lucra cu artă"; în limba bisericească el a luat sensul „a desvolta însușirile superioare ale sufletului", ceea ce se poate înțelege ca evoluție a sensului primitiv. Du Cange citează fraza din liturghie καρποφοροῦντες καὶ καλλιεργοῦντες ἐν τῷ ναῷ și traduce „cei care fac fapte bune" și el lămurește: „adică cei care aduc milosteniile lor pentru biserici sau pentru săraci" etc. Se știe că greaca modernă a dat acestui cuvânt sensul „a cultiva pământul"; el este socotit ca fiind la figurat, dacă exprimă o idee morală grație complementelor, care îl pot însoți. Se pare că limba liturgică este aceea care a produs această alunecare de sens...".

Liturgiștii nu s'au găsit, într'adevăr, într'un acord perfect asupra sensului celor două participii din ectenia citată. Unii au interpretat pe cel dintâi din ele ca o aluzie la credincioșii, care, în epoca primară a creștinismului, aduceau producte sau daruri în natură la biserică. Alții, între care Iacob Goar [1] și Du Cange, citat de autoare, iau laolaltă cele două verbe, considerând că se referă deopotrivă la binefăcătorii, care contribuesc prin darurile lor față de biserici și de săraci. Trebue să observăm că niciuna din aceste interpretări nu forțează un sens figurat, în felul lucrării, de care ne ocupăm.

Traducerea preconizată de D-na Antoniadis pentru expresiunea „καρποφορούντων καὶ καλλιεργούντων" se găsește însă în plin dezacord cu accepțiunea celor două verbe în liturghia creștină. Cel puțin, substantivul καρποφορία, derivat din verbul καρποφορῶ, apare în literatura părinților apostolici și bisericești ca un termen tehnic cu sens propriu bine determinat în legătură cu liturghia. Astfel, o dispoziție disciplinară din Constituțiile sfinților apostoli atrage atenția episcopului asupra persoanelor, de la care nu trebue să accepte ofrande aduse din producte sau roduri. „Episcopul este dator să știe ale cui *daruri de roade* (καρποφορίας) trebuesc primite și ale cui nu..." [2], trebuind să se ferească de ofrandele aduse cu rea credință la altarul lui Dumnezeu (εἰς τὸ θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ) [3]. Este cât se poate de evident că prin termenul καρποφορία

1. Εὐχολόγιον *sive Rituale graecorum*... Paris, 1647; pp. 144—145, n. 152.
2. Cartea IV, cap. 6 (*P. G.*, t. I, col. 812).
3. *Ibidem*, cap. 7 (*P. G.*, t. I. col. 820).

sunt desemnate aci ofrandele în natură, ce se aduceau de către credincioşi, iar nu cultivarea virtuţii cu rod ori sforţările virtuoase. Cuprinsul capitolului 6, cartea IV din Const. ap. precizează chiar că o parte din aceste ofrande erau destinate pentru uşurarea vieţii celor lipsiţi.

Obiceiul de a se aduce astfel de daruri din producte şi chiar preparate continuă până astăzi în biserica ortodoxă, de şi într'o măsură incomparabil mai mică decât în vechime. Între rugăciunile din liturghier, rânduite pentru binecuvântarea lor, una şi anume aceea care se rosteşte pentru pârga din struguri, desemnează acest fruct cu termenul general de καρπός: „Binecuvintează, Doamne această roadă nouă a viţei (τὸν καρπὸν τοῦτον τῆς ἀμπέλου τὸν νέον)".

În biserica primară, aceste ofrande în natură erau aduse de obiceiu în contul zecimilor şi al pârgii, după obiceiul Vechiului Testament, iar alteori din spontaneitatea religioasă a celor mai evlavioşi [1]. Precum ne lămuresc canoanele 3 şi 4 apost., autoritatea bisericească a trebuit să facă o clasificare a acestor daruri, neîngăduind a fi aduse la biserică decât mănunchiuri de spice de grâu şi struguri, ca pârgă, precum şi untdelemn şi tămâe. În altar, nu era îngăduit însă să se introducă decât cele două din urmă, în timp ce celelalte ofrande în natură (legume, miere, lapte şi chiar băuturi, animale şi pasări) trebuiau dirijate la casa episcopului, destinaţia lor fiind de a se împărţi în proporţii determinate între trebuinţele de întreţinere ale bisericii, ale clerului şi ale asistenţei săracilor, văduvelor, orfanilor şi streinilor. [2].

Administrarea acestor ofrande a făcut obiectul multor dispoziţii. Dintre acestea, noi vom cita numai pe cele prescrise de sinodul de la Gangra, care face uz în acelaşi sens de termenul καρποφορία. Trebuind să restabilească dreptul ortodocşilor uzurpat de eustaţieni, în colectarea şi distribuirea acestor daruri, sinodul dispune să fie anatema cei care „ar vrea să ia sau să dea celor ce sunt excluşi din biserică, darurile din roade aduse pentru biserică (καρποφορίας ἐκκλησιαστικάς)" (can. 7), precum şi cel „care ar da sau ar primi fără voia episcopului, ofranda de roade (καρποφορίαν)" (can. 8) [3].

Καρποφοροῦντες erau deci aducătorii acestor daruri în natură, pe care biserica s'a simţit obligată, dintr'o datorie religioasă şi într'un scop educativ, să-i menţioneze în rugăciunea publică.

Cine sunt însă acei καλλιεργοῦντες, pe care-i menţionează în al doilea rând cererea respectivă a ecteniei?

După sensul literal, acest participiu al verbului καλλιεργῶ ar însemna: cei care lucrează frumos, cei care fac lucruri bune sau sunt făcători de bine. Binefăcători, prin ce? Prin folosul, pe care îl au biserica şi instituţiile sale de pe urma karpoforiei lor, adică a ofrandelor din pârgă şi zecimi, danii extraordinare sau de bună voie, ori prin servicii şi orice alt fel de osteneli? Atunci, cererea din ectenie ar trebui interpretată în chipul următor: „Încă ne rugăm pentru cei ce aduc da-

1. Cf. Const. ap., cartea II, cap. 25, 34; cartea VII, cap. 29 etc.

2. Cf. locurile indicate în nota precedentă, precum şi comentariile la can. 3 şi 4 ap. în Dr. Nicodim Milaş, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, vol. I, partea I (trad. rom. de Uroş Kovincici şi Dr. Nicolae Popovici, Arad 1930).

3. Vezi Charles Ioseph Heffele, *Histoire des conciles*, t. I part. 2, p. 1036.

ruri de roade şi <prin aceasta> fac bine în sfânta şi întru tot cinstită biserica aceasta"... Filologiceşte, o astfel de interpretare nu este imposibilă. La ea se opreşte Du Cange, precum am văzut, dar mai ales Iacob Goar, în lucrarea sa despre Evhologhiul bisericii ortodoxe. În acest caz, participiul καλλιεργοῦντες desemnează efectul ce decurge din acţiunea indicată de participiul καρποφοροῦντες, care, în cazul ambelor verbe, se referă la unele şi aceleaşi persoane.

Realităţile istorice ale vieţii bisericeşti nu s'ar opune unei astfel de traduceri. Dacă adâncim însă observaţia noastră asupra acestor realităţi şi luăm în consideraţie şi contextul ecteniei, însemnarea de „binefăcători" a celui de-al doilea participiu (καλλιεργοῦντες) va căpăta o precizare mai lămurită a conţinutului său.

În sens propriu, *binefăcători* trebuesc consideraţi în trecutul bisericii, cei care contribuiau peste obligaţiile comune, adică peste cele reglementate ca aduceri de pârgă şi zecimi. Daniile extraordinare, cărora se datoresc fondările de biserici şi de alte instituţii ale acestora, făceau din autorii lor—ca şi până astăzi, de altfel—*ctitori ai sfintelor locaşuri*, pe care biserica îi pomeneşte ca şi pe binefăcători, în cursul aceleaşi ectenii. Cazul cel mai frecvent a fost însă întotdeauna al bisericilor ridicate prin colecta comună şi anonimă a credincioşilor şi neinzestrate cu bunuri, care să le asigure bună starea în curgerea vremii. O astfel de lipsă a fost îndeplinită de foarte multe ori de dărnicia adhoc a unor persoane iubitoare de podoaba (εὐπρέπεια, măreţia, splendoarea, înfăţişarea cuviincioasă) a casei Domnului. Prin sacrificiile lor materiale sau prin acţiuni şi osteneli de orice fel, au înlesnit reparaţiuni şi înzestrări cu obiecte sfinte, asigurând, într'un cuvânt, înfăţişarea demnă a sfintelor locaşuri. Aceştia sunt în sensul strict şi curent al cuvântului *binefăcători* (καλλιεργοῦντες) *ai sfintelor locaşuri*, pentru care biserica se roagă sub un titlu aparte, spre deosebire de ctitori.

În vorbirea zilnică, termenul „binefăcători" cunoaşte, într'adevăr, un sens mai larg, referindu-se în general la oricine face o faptă bună şi mai ales de milostenie. Cărţile de slujbă bisericească, însă, nu confundă pe „binefăcători" cu „miluitorii". Astfel, ectenia după primele tropare din slujba panihidei sau parastasului, care, în liturghierul român, se găseşte sub o formă mai desvoltată, şi în rugăciunea de la proscomidie pentru cei morţi, face pomenire pentru iertarea păcatelor „a tuturor celor din veac răposaţi întru buna credinţă", între care: *„...a ctitorilor* sfântului locaşului acestuia, *a miluitorilor* şi *făcătorilor de bine..."*. Rugăciunea dipticelor din liturghia sfântului Vasile cel Mare, din care a fost împrumutată această formulă, este mai completă şi, deci, mai convingătoare. Aducătorii de roduri, binefăcătorii sfintelor locaşuri şi ajutătorii săracilor sunt menţionaţi desebit astfel: „Μνήσθητι, Κύριε, τῶν καρποφορούντων, καὶ καλλιεργούντων ἐν ταῖς ἁγίαις σου Ἐκκλησίαις, καὶ μεμνημένων τῶν πενήτων *(Pomeneşte, Doamne, pe cei care aduc roduri* şi *fac bine în sfintele tale biserici şi-şi aduc aminte de săraci"*.

Aşa dar, în accepţia sa literală, participiul καλλιεργούντων din ectenie desemnează de fapt în liturghie nu numai genuri deosebite de acţiuni, ci şi ale unor persoane în cele mai multe cazuri distincte de cele indicate prin participiul καρποφορούντων din aceeaşi cerere a ecteniei. De

altfel, verbul καλλιεργῶ n'a fost, poate, întrebuințat aci, la întâmplare. La acești καλλιεργοῦντες face aluzie, fără îndoială, și Rugăciunea amvonului prin fraza: *„...sfințește pe cei ce iubesc podoaba* (τὴν εὐπρέπειαν) casei tale".

Chiar admițând că sensul celui de-al doilea participiu s'ar putea extinde și asupra actelor de milostenie ale binefăcătorilor, totuși trebue să reținem că aducerea de roade ca daruri (καρποφορία) și facerea de bine (καλλιεργία) erau realități obiective. În consecință, verbele, prin care au fost exprimate aceste acțiuni, au un sens propriu, iar nu o întrebuințare figurată, ca în textele din Noul Testament, la care se raportează autoarea. Traducerea celor două participii, preconizată de D-na Antoniadis, nu poate fi preferată, deci, în niciun caz, versiunilor de până acum.

Interesul autoarei fiind reținut exclusiv de considerațiuni filologice, fără scrupulele unui liturgist de specialitate și fără înțelegerea unei credincioase pentru acțiunea liturghiei, nu este de mirare că ajunge și în alte cazuri la traduceri artificiale. Astfel, răspunsul "Ἔλεον εἰρήνης, θυσίαν αἰνέσεως este redat: „Ofrandă de pace, jertfă de laude" sau „de cântări". Preferând scrierea ἔλαιον, Domnia sa traduce *„ofrandă"*, adică „aromat adus lui Dumnezeu ca recunoștință pentru pacea, de care ne bucurăm" [1]. Nu stăruim asupra acestei expresii, întru cât ea a făcut deja obiectul unui studiu al nostru [2].

Alteori, se găsește alături de traducerile de până acum, ca în cazul participiului ὀρθοτομοῦντα, pe care îl redă ca și Dom F. J. Moreau: „enseignant fîdèlment", adică în sensul liturghierului român *(„drept învățând* cuvântul adevărului tău"). Noi nu împărtășim însă această traducere, pentru motive, pe care le vom desvolta într'un studiu aparte.

Am fi nedrepți, totuși, dacă n'am recunoaște valoarea cu totul specială a lucrării Doamnei Antoniadis, care, chiar pe cale negativă uneori, înlesnește sugestii de cea mai mare importanță pentru liturgică.

Pr. Petre Vintilescu
Profesor la Facultatea de Teologie din București

Olgiati Francesco, Mons., *Schemi di conferenze*, ed. V, Milano 1940.

Este de neînchipuit câte silințe se desfășoară azi în Italia, pentru a pune la îndemâna preoților și a altor ostenitori creștini cât mai mult aluat pentru vorbirea creștinească. Nu este vorba numai despre vorbirea de pe amvon, ci și de pe tribune, în atâtea împrejurări pe care propoveduitorii creștini le au pentru a răspândi cuvântul creștinesc. Silința cea mare este de a folosi toate împrejurările când se pot împărtăși credincioșilor cuvinte de bună învățătură creștinească.

În lumea catolică de azi, se lucrează cu multă stăruință pentru a pune la lucru în folosul credinței nu numai pe preoți, ci și pe mirenii inimoși. Este vorba de așa zisa *Acțiunea catolică*.

Prin aceasta se înțelege o întocmire în care să intre mulți mireni, care să ia asupra lor sarcini la care preoții nu mai ajung. Cu alte cuvinte, să fie cât mai mulți ceice se ostenesc pentru Domnul. Dacă propoveduitorii necredinței sunt mulți, cu atât mai mulți să fie grăitorii Bisericii,

1. Vezi pp. 32 și 66.
2. Vezi *Mila păcii, jertfa laudei în liturghiile bizantine* în revista *Studii teologice*, an. VII, vol. 1, 1940.

Dar pentru aceasta trebuie să stârnești inimile binevoitoare care se pot găsi împrăștiate în toate taberele vieții. Se pot ivi prilejuri unde să fie nevoie de spus cuvânt creștinesc, de pus umărul la treabă, unde nu se află un preot de față. Cine să se miște atunci?

Ei, dacă este acolo un creștin inimos, aceasta o poate face el. De aceia este bine să ai astfel de oameni, de care să te poți sluji. Când la astfel de împrejurări se vor găsi mai multe glasuri și mai multe brațe, cu atât mai bine.

Dar să presupunem că avem astfel de bunăvoințe. Când însă va fi nevoie, au să poată face treabă? Dacă oamenii nu sunt pregătiți? Dacă nu știu cum să se rostească? În atâtea căminuri culturale, unde este prilej să vorbească 3—4 inși, au să poată spune cu toții graiurile sănătoase, gândurile care trebuie?

Tocmai de aceia se dau la lumină azi fel de fel de scrieri îndrumătoare, care să pregătească această lume. Vrei să ai o lucrare creștinească de acest soi? Ei, atunci trebuie și să-i pui la îndemână marfa de trebuință ca să se cioplească.

Deci este vorba de un fel de școală. Trebuie să pui pe roate toată această mișcare pe care o dorești, și atunci nu trebuie să lași pe creștinii săritori la treabă numai la ce li s'o părea lor că trebuie să spuie. Să le pui în palmă mănunchiuri de gânduri sănătoase și bine inchegate, cu care ei să fie în stare a grăi înaintea fraților lor.

Iată pricini pentru care acum ies la iveală fel de fel de scrieri în slujba lucrării creștinești care vrea să stârnească la treabă și pe mireni.

Dar nu numai atâta, ci înșiși preoții sunt stârniți la treabă mai mult ca înainte. Azi prilejurile de a vorbi adunărilor sunt cu mult mai multe decât altădată. Trebuie să le folosești pe toate pentru a picura gânduri alese în sufletele oamenilor. Altfel îi lași în voia gândurilor care umblă în lume de capul lor și care pot îmbâcsi mintea oamenilor cu tot felul de rătăciri. De fapt, acestea se și văd. De aceia preotul nu trebuie să treacă „nemuritor și rece" peste asemenea stări de lucruri, ci să ia aminte la mijloacele de îndreptare.

Dacă însă preotul, când este vorba de vorbirea la biserică, știe să-și găsească materia de vorbit (de obicei cuprinsul evangheliei zilei), el este mai stingerit când îl vei pune să vorbească afară din biserică, la felurite prilejuri culturale. Despre ce să vorbească? Și dacă a vorbit odată, de două ori, de șapte ori, a opta oară despre ce să mai vorbească? Trebuie multă felurime în vorba de adus înaintea ascultătorilor și atunci și preotului îi trebuie un chip și mijloace de a privi în larguri pentru a găsi despre ce să cuvinteze.

Se vede că starea aceasta de lucruri aduce oarecare stinghereli și șovăieli, pentrucă și din alte țări ne vin vești că nu este bine să lăsăm pe muncitorii de pe un asemenea ogor fără mijloace potrivite de lucru, ci să le punem la îndemână aluat bun despre care să poată vorbi.

De acest soi este cartea Monseniorului Francesco Olgiati despre care ne apucăm să scriem aici. In Italia se țin acum multe conferențe religioase. In prefața cărții pomenite, ni se spune că în eparhia Milanului, pe fiecare Duminică, se țin mai mult de 100 de conferențe. Dar dacă sunt atât de multe, grăitorii sunt uneori la strâmtoare. De aceia se îndreaptă rugători către unul ca autorul cărții pomenite: „Părinte Olgiati, o temă de cuvântare, un crâmpei de desfășurare a ei"...

Față de această stare de lucruri, Don Olgiati, care e unul din cei mai rodnici scriitori creștinești din Italia de azi, s'a chibzuit că e mai bine să alcătuiască scrieri pentru astfel de trebuințe. De aceia el a dat la lumină în 1932 cartea aceasta, cu titlul care pe românește s'ar putea da cu „Însăilări de conferențe". In adevăr, cuprinde cuvântări scurte, care se pot lărgi apoi prin îndemânarea vorbitorului. Dar se chiamă că ai căpătat în palmă o împletitură scurtă despre ce ai de vorbit.

Uneori ea este mai lungă. Ai chiar și 10 pagini la îndemână, care-ți dau destul aluat de bună desfășurare înaintea ascultătorilor.

Se vede că aceste cuvântări, puse la îndemâna feluriților vorbitori, au răspuns unei adevărate nevoi, căci volumul din 1932 a ajuns în 1940 la a cincea ediție. Va să zică feluriții vorbitori din Italia simțeau trebuință să li se puie în palmă un asemenea ajutor. Dela cereri răzlețe care i-au venit autorului, dacă el a făcut o carte întreagă pentru împlinirea unei asemenea nevoi, atâția au fost ceice s'au grăbit să se slujească de ea.

Dar odată apucat pe calea aceasta, autorul nu s'a oprit aci. A scos și al doilea volum, cu titlul: *Nuovi schemi di conferenze*, iar apoi al treilea cu titlul: *Nuovissimi schemi di conferenze*. Acesta din urmă era în 1938 la a II ediție.

Apoi dacă acestea au mers volum după volum, cu atât mai mult înseamnă că autorul venea în ajutorul celor mulți, care simțeau nevoia de un povățuitor în această privință. Din aceasta înțelegem că nu numai vobirea în biserici, ci și vorbirea în deobște a început a fi ajutată în Italia. Aceasta dovedește că nevoia de a vorbi și dincolo de zidurile bisericii și dincolo de Sfintele Slujbe, s'a întins și trebuie lucrat pentru ea. Cu alte cuvinte, granițele Omileticii se lărgesc și trebuie să lucrezi acum pe un ogor mai întins.

Vorbim de lucrul acesta din Italia. Dar parcă la noi e altfel? Preotul nu este cerut să vorbească în felurite împrejurări, altele decât cele din sânul Sfintelor Slujbe? Mai cu seamă căminurile culturale sunt cele care-l poftesc pe preot să vorbească în sânul lor. Despre ce să vorbească? Aici nu se vor mai rosti predici, ci cuvântări în de obște. De aceia scrisul autorului Olgiati ar fi de folos și pentru preotul nostru.

Dar să vedem despre ce scrie el pentru preoți și alți grăitori creștini?

In cele 45 de conferențe din vol. I, are titluri care se potrivesc și pentru noi, teme morale, despre care se poate vorbi oriunde. Așa, de pildă, găsim teme despre: Cinematograf; duel; ziare; opiniunea publică; caracterul; curățiа; lupta împotriva înjurăturilor, care bântuie cumplit în Italia; problema vieții, despărțenia; libera-cugetare, mânăstirile; Știința și credința; Biserica și barbarii; catolicii și iubirea de patrie; despre catehism,; cultura religioasă; despre oamenii încurcă—lume și altele ca acestea. In volumul III *(Nuovissimi schemi di conferenze* — Cele mai nouă însăilări de conferențe), găsim alte teme: Simțul moral; Lupta împotriva modei necuviincioase; limba; omul nervos; cruciata milosteniei; milostenia creștinească și binefacerea necreștinească; Să muncim; Sf. Impărtășanie și viața obștească; cultura religioasă în Italia: trebuința de Dumnezeu; chemările credinței; Mărunțișiurile din liturghie; Dumnezeu în literatura veacului 19; Problema unității religioase în ceasul de față; Creștinism adevărat și creștinism mincinos. Mai cuprinde încă și alte teme, de cuprins mai strâns catolic.

Cum se vede, nu este cuprins de predici decât în parte. Cuprinde şi multe alte teme de cunoştinţe de tot soiul. Toate acestea însă pot fi descusute din punct de vedere al gândirii creştineşti.

Ceiace însă face preţul lor nu se poate cunoaşte din această pomenire a lor numai ca titluri. Mai cu seamă cuprinsul ni le arată cât de preţioase sunt. In adevăr, toată desfăşurarea teoretică este presărată cu o mulţime de fapte, de amintiri din istorie, din întâmplările zilei, din păţăniile oamenilor, din scrisul ziarelor. Mai ales acestea sunt cele ce dau farmec şi viaţă unei cuvântări. De ele simţi vie trebuinţă. Autorul Olgiati însă ţi le pune la îndemână din belşug, şi astfel te ajută mult pentru a-ţi face cuvântarea cât mai plăcută şi mai ascultată.

Prin aceasta, toate volumele lui de soiul acesta sunt pline de fapte şi eşti bucuros să le ai la îndemână pentru a le împărtăşi şi altora. După ce ai cetit câteva lucrări de acestea, ieşi cu mintea plină de noutăţi care-ţi dau ghies să le povesteşti mai departe.

Ia să gustăm o povestire de felul acesta, cu învăţătura pe care autorul caută s'o scoată din ea. O luăm din volumul I, din tema „Pentru cultura religioasă". Iată încheierea ei:

Marchizul Crispolti a scris acum câţiva ani: „Sunt câteva zeci de ani de când, în împrejurimile oraşului Bolonia, se vedea rătăcind un cerşetor orb. După ce-şi punea jos vioara şi-şi socotea cei câţiva gologani căpătaţi, el ruga pe cei din apropierea lui să se găsească între ei unul care să facă milă cu el şi să-i cetească dintr'o carte pe care o purta cu dânsul. Scotea din buzunar cartea *Divina Commedia* a lui Dante. Prin mijlocul acesta, el a izbutit să înveţe pe de rost toată cartea. Când i s'a părut că o ştie deplin, n'a mai hoinărit prin împrejurimi, ca de obicei, ci a plecat din oraş cu un gând bine hotărât. Sunând şi cerând din casă în casă, s'a dus cât mai departe. In ziua însă când iar s'a întors în Bolonia, a povestit că şi-a putut împlini juruinţa sa, anume aceia de a fi dormit o noapte pe treptele mormântului lui Dante".

„Mie mi se pare, scrie Olgiati, că societatea de azi seamănă cu acest cerşetor. Ea umblă oarbă şi nenorocită, căutând ajutor. Intinde mâna, cere o îmbunătăţire a traiului. Dar toate acestea nu ajung. Astăzi, mai mult ca oricând, ea are o sete de nemărginire, de avânt, de Dumnezeu. Ca moştenire preţioasă a veacurilor, are o poemă de adevăr şi bunătate, Evanghelia lui Hristos. Dar nu ştie s'o cetească. Şi mii de suflete în zilele noastre, cheamă alte suflete frăţeşti care să le înveţe frumuseţile Adevărului. De aceia să răspândim cultura religioasă! Contemporanii noştri se vor îndrepta atunci spre Hristos şi vor găsi viaţa".

Aceasta e una din povestirile de acest soi. Dar cuprinde multe altele de cuprins felurit. In acest chip, cărţile lui Olgiati ne sunt o mare comoară, cu care putem umplea cuvântările noastre.

Mai mult ne vom putea da seama ce sunt aceste cuvântări şi de cât folos ne pot fi şi nouă, când vom ceti o cuvântare întreagă. Atunci vom putea preţui şi mai mult aceste silinţe şi a înţelege cât de mult nevoia vorbirii este azi mai adâncă decât altădată. Deci cu atât mai mult se cere să ne ascuţim limbile şi să ne hrănim minţile. Va trebui să dăm mai pe larg astfel de cuvântări pentru a ne pregăti apoi şi mai bine pentru nevoile care ne cheamă fără încetare.

Arhim. IULIU SCRIBAN

† Tit Mitropolitul Bucovinei, *Ectenii şi rugăciuni pentru timpuri de războiu*, Bucureşti 1941, Tipografia Cărţilor Bisericeşti, 64 pp., preţul 75 lei.

Iacă o carte venită la timp. Ne bucurăm de ea şi o vom folosi. De şi este culegere de colo şi de colo, dar folosul mare este că ni se pun la îndemână. In adevăr, acum avem nevoie de învăţături şi rugăciuni în legătură cu împrejurările grele ale războiului. Biserica trebuie să ajute silinţele neamului. Mai cu seamă trebuie să se scoale la treabă acum, când crucea luptă cu păgânismul cel mai sălbatec. Nu se luptă două popoare, ci două îndrumări deosebite a sufletelor: pe de o parte îndrumarea de la Dumnezeu spre iubire de oameni prin îmboldul crucii, iar pe de alta închinarea Satanei. Biserica stă fericită la lucru pentru întărirea fiilor luminii şi se sileşte să folosească toate armele ei, pentru a-şi întări pe fiii care duc lupta crucii.

I. P. S. Mitropolit Tit al Bucovinei ne dă o mână de ajutor tocmai în această privinţă. Aveam nevoie să ne fie cât mai lesne la îndemână rugăciunile bisericeşti pentru asemenea prilejuri. Dar până să le cauţi în cărţile cele groase, ce înlesnire este să le ai strânse într'o carte lucrată anume pentru acest scop!

Pe lângă rugăciunile cele obişnuite de rostit la slujirea ecteniilor, avem aici şi slujba rugării pentru omul care se luptă cu protivnicii, adică *Paraclisul Maicii Domnului*. Ce frumos sună stihira: *„De mult Ghedeon a tăiat taberele lui Madiam cu apărarea îngerului; iar acum, Preacurată, trimete pe înger să gonească taberele varvarilor şi să sfărâme pe vrăjmaşii ceice se oştesc asupra noastră“*. Iată apoi şi alta: *„Din biserica ta cea sfântă, ascultă pe robii tăi, Curată, şi peste neamurile care nu te cunosc şi peste împărăţiile care numele tău cel mult dorit nu-l cinstesc, varsă mânia lui Dumnezeu“*. Incă să pomenim cu drag şi stihira de încheiere: *„Intinde acoperemântul tău, Stăpână, ca norul cel luminat, iar ţara ta o acopere şi cu braţele cu care ai îmbrăţişat pe Hristos cuprinzând, o păzeşte pe dânsa neturburată, care pururea se laudă întru numele tău“*,

Mai puţin lesne de găsit era rugăciunea părintelui Macarie al Filadelfiei, fiindcă era mai puţin ştiută şi folosită. Prea bine a făcut I. P. S. Tit că a pus-o la îndemâna tuturor. In sfârşit, *Panihida* care se slujeşte la Tăierea capului sfântului Ioan Botezătorul întregeşte, prin graiurile ei, rostirile sfinte care ne trebuiau la asemenea prilejuri. Toate acestea acum, aflându-se spre folosinţa preoţilor, ei le vor putea întrebuinţa mai des şi mai uşor.

Peste acestea însă trebuie să mai pomenim şi chipul ales al cărţii. E tipărită cu atâta podoabă, pe o hârtie atât de bună, cu o slovă pe care ochiul o cuprinde aşa de sprinten, — încât o vei folosi nu numai îmboldit de trebuinţa clipei, ci şi cu plăcerea că ai în mână o carte dragă. Iţi place să umbli cu ea, să te uiţi în ea şi să lauzi lucrarea tipografiei care ştie să dea un tipar de cinste şi de laudă. Da, Tipografia Cărţilor Bisericeşti se poate lăuda cu aşa tipăritură. Ea va bucura pe I. P. S. Tit că i-a lucrat cartea în chip prea ales, iar pe noi toţi ne va ferici că ne-a pus în mână o carte prin care vom sluji mai cu drag.

Arhim. Iuliu Scriban

NOTE BIBLIOGRAFICE

LUCRĂRI CU CARACTER GENERAL

58. Bardier Al., Preotul, *Hristos pacea lumii*, Fălticeni 1941, 24 pp.

Străbătând paginile acestei cărticele scrisă şi tipărită cu multă îngrijire, simţi o nespusă bucurie sufletească pentru aflarea unui smerit preot de sat, care în vremuri de grea cumpănă ca cele de azi, se sârgueşte să dea la lumină gânduri ieşite din zbuciumul trăirii şi slujirei sale cu adevărat creştineşti. Deaceia nu ne putem stăpâni cuvântul de laudă pe care îl meritä pe bună dreptate. Şi mărturisim că aşteptăm cu vie nerăbdare să vedem tipărite şi lucrările asemănătoare celei de faţă, făgăduite în cuvântul de la inceput, având noi încredinţarea nestrămutată că ele vor folosi tot aşa mult pentru zidirea sufletească a credincioşilor; vor fi ca nişte seminţe roditoare pentru predicile slujitorilor sfântului altar şi vor agonisi o cetire duhovnicească aleasă pentru orice iubitor al învăţăturii creştineşti.

Autorul arată mai întâiu că în ceasurile de faţă, când se dau lupte aşa de crâncene, când mulţi se depărtează de la dreapta credinţă, numai o reîntoarcere pe cărările strâmte, arătate de Mântuitorul Hristos, ne-ar putea scăpa din adânca prăbuşire. Trebue să recunoaştem că fără Dumnezeu nu sântem în stare să facem nimic din ceea ce vrem şi plănuim. De prisos sânt toate frământările în veacul acesta dacă nu-l luăm sprijinitor pe Domnul cerului şi al pământului. Iar chezăşia păcii între oameni, a înlăturării tuturor relelor şi a războaielor, nu poate găsi alt temeiu decât numai în Iisus şi prin mijlocirea harului său. Aşa dar, pe acest Iisus trebue să-l propoveduim lumii, să-l facem cunoscut oamenilor, să fim crainicii voiei sale şi să-i trâmbiţăm cuvintele „cu timp şi fără timp". Pe acest Iisus să ne străduim ca să-l apropiem de sufletele mulţimii şi să-i coborîm strălucirea măreţiei în adâncul fiecăruia din noi, să ne împărtăşim cu el, să l avem pururea pe buze şi în inimă, căci atunci se va pogorî pacea, dragostea şi buna înţelegere între popoare. Duşmani ai credinţei avem mulţi, însă datoria noastră este să fim pătrunşi de dreptatea luptei. Iar împotriva necredincioşilor să ducem războiu prin cuvânt şi prin faptă, ca să se încredinţeze ei că Iisus este adevăratul dreptar de trăire în viaţă.

În *„icoana omenirii de azi"* (pp. 7-13), ni se zugrăveşte starea de zbucium şi de frică grozavă pe care o trăim. Dragostea frăţească a pierit. Neîncetat auzim de furturi, de certuri şi de duşmănii care merg până la uciderі. Credinţa slăbeşte în unele suflete, iar în altele lipseşte cu desăvârşire. Căsătoria începe să fie necinstită de mulţi. Ba sunt ţări care nici nu vor să o recunoască decât ca o legătură între bărbat şi femeie. Şi atunci cum se înfăţişează ţarina sufletească în vremurile de azi? Părăginită prin multe părţi şi năpădită de buruieni, iar prin altele sufletul ofilit abia îşi poate arăta capul. Cu cât lumea păşeşte înainte, cu atât se depărtează de izvorul trecutului, uitând pe cerescul ziditor şi crezând că se poate lipsi de ajutorul său. Unii se abat de la învăţătura Bisericii şi nesocotesc tainele şi rânduelile cele sfinte. Alţii se răsvrătesc împotriva pravilei

şi a canoanelor. Mulţi tineri nu mai au frică de părinţi, nu le poartă cinstea, nu dau ascultare dascălilor, nu urmează pe cărările binelui, ci se apucă de blestemăţii, sunt destrăbălaţi şi duc o viaţă fără rost. Bisericile sunt ocolite în timpul sfintelor slujbe, posturile încep să fie nesocotite, iar sărbătorile nu sunt cinstite cu odihna trupului şi îngrijirea sufletului. Tradiţiile şi obiceiurile trecutului sunt lăsate şi ele în părăsire şi gata să piară odată cu trecerea în veşnicie a celor din urmă bătrâni.

După această oglindire tristă se cercetează *„cauza răului moral de azi"* (pp. 14-19), arătându se că ea se datoreşte mai ales depărtării de Hristos. Omenirea de azi fuge de Domnul şi de Evanghelia lui, temându-se ca nu cumva să se desbare de răutăţi, de vicleşuguri, de ură şi de alte fapte care pricinuesc între popoare războaie şi uciderі fără seamăn. Izvorul faptelor rele din vremea de azi este pânza întunerecului care se întrepune între sufletul nostru şi Mântuitorul Hristos, între lume şi Dumnezeu, nelăsând prin uneltirea diavolului să pătrundă în inimă raza strălucitoare a dragostei şi a adevărului.

În încheiere se arată că *mijloacele de îndreptare* (pp. 20-24) nu trebuesc căutate decât prin revenirea noastră la Hristos. Numai prin jertfa lui vom fi mântuiţi de înviforarea păcatelor, numai prin el vom putea aduce pace şi bună înţelegere pe pământ. Prin urmare avem datoria să ne lăsăm călăuziţi de Duhul Sfânt, ferindu-ne de poftele firii pământeşti şi îmbrăcându-ne cu virtuţile creştineşti. Pentru aceasta ni se cere însă pocăinţă şi credinţă tare şi să fim necontenit râvnitori de fapte bune. Numai aşa răutatea vremurilor noastre se va preface în pulbere, iar pacea şi bunăvoirea între popoare va domni biruitoare aşa cum străluceşte un luceafăr peste liniştea măreaţă a unei nopţi senine.

G. I. M.

59. Crăciun Ioachim, Prof. Dr., *Tiparul la Românii din Transilvania*, în *Revista Teologică*, anul XXXI, nr. 3—4, Martie-Aprilie 1941, pp. 157—169, şi extras.

Cea dintâiu tipografie ardeleană o găsim la Sibiu în 1529. Aici, Philippus Mahler, probabil, tipări prima carte în limba română, *Catehismul creştinesc* (1544). Hărnicia neobosită a diaconului Coresi dă la iveală, la Braşov, unde luteranul Honterus aşezase o tipografie mică din 1533, 22 cărţi, dintre care 9 în româneşte.

Pentru răspândirea cărţilor apar şi librării: a lui Nicolau Schmidt, la Braşov şi a lui George Wilder, la Sibiu.

In veac. XVI activitatea tipografică e mai rodnică în Ardeal decât în celelalte provincii locuite de Români.

Tipografii mai sunt la Cluj (1550) şi Orăştie. Cu ajutorul lui Matei Basarab, care trimite pe tipograful popa Dobre, mitropolitul Ghenadie aşează în Bălgrad (Alba-Iulia) o tipografie. De subt teascurile ei vor ieşi renumitele cărţi: Catehismul calvinesc (1640) şi Noul Testament (1648). Tipografii sunt şi la Sebeş şi Sâmbăta Mare. După unirea cu Roma, tipografia din Bălgrad e folosită de uniţi. Când vlădicii uniţi se aşează la Blaj se mută şi tipografia în acest oraş.

In veac. XVIII Ardelenii ortodocşi nu mai au o tipografie a lor. Deaceea tipăresc pe unde pot, uneori la Buda, dar nu numai aci. Aşa că nu a existat, în realitate, o „epocă budapestană" a tipăriturilor ardelene, cum pretinde prof. ungur Fritz. Din cele 462 cărţi tipărite de Ardeleni între 1775—1830, — epoca budapestană — numai 157 apar la Buda.

Deasemenea şi aportul tipografiei de la Blaj este mai mic decât al celorlalte tipografii ardelene. La Blaj s'au tipărit 85 cărţi româneşti, 6 latineşti şi 1

româno-germană; în celelalte tipografii ardelene: 105 cărţi româneşti, 7 latineşti şi 9 româno-străine.

Mai mult decât aceste date statistice ar fi fost concludentă o comparaţie între circulaţia, importanţa şi influenţa cărţilor tipărite de uniţi şi ortodocşi. In acest chip s'ar vedea precis cât datorăm modeştilor tipografi ardeleni.

D. Şt. P.

60. Stănculescu, Gh. I., Pr., *Duhul care stă împotrivă sau cea mai grea boală a sufletului*, în colecţia *Cina cea de taină*, Roşiorii-de-Vede 1941, 28 pp. preţul 10 lei.

Omul pătimeşte în viaţă de un soiu de boale prea puţin cunoscute, dar care în multe şi felurite chipuri stăpânesc şi rod sufletele slabe. De şi el duce o luptă crâncenă cu ele, totuşi nu se îngrijeşte de tămăduirea lor, pentrucă nu le simte usturimea decât foarte rar sau târziu de tot. Spre deosebire de boalele trupeşti, omul nu încearcă aceiaşi împotrivire şi stăvilire, atunci când o patimă rea vine să zdruncine ori să îmbolnăvească sufletul. Aceasta se întâmplă pentru pricina că mulţi din noi nu-şi pot închipui că şi în cele ale sufletului, întocmai ca şi în cele ale trupului poate fi vorba de molime care vatămă şi nimicesc sănătatea sufletească, într'un chip mult mai trist şi mai zguduitor. Ba, încă, prea puţini ştiu că din acest soiu de boale izvorăşte duhul negru şi urît care stă împotriva mântuirii noastre şi ne preface viaţa în chin şi amar.

Grija numai de sănătatea trupului, tulbură adânc mersul vieţii religioase. De aceia omul este dator să înţeleagă că lupta lui e deplină numai atunci când purtând grijă de trup ştie să preţuiască şi să ocrotească şi sănătatea sufletului.

Boalele sufletului se nasc din neascultarea şi călcarea legilor şi a poruncilor lui Dumnezeu, iar cel care le strecoară în suflet, subt felurite şi nebănuite chipuri, este păcatul. După ce înfăţişează prin câteva pilde şi povestiri aceste patimi sufleteşti, autorul arată că pentru tămăduirea lor este nevoe de întărirea voinţei şi de întoarcerea omului spre Hristos, spre Evanghelie şi spre Biserică. Iar ca leac pentru orice ispită ce ne încearcă, avem rugăciunea, care este hrana sufletului şi scara către cer.

G. I. M.

TEOLOGIA ISTORICĂ

61. Cristache, Ioan St., Preot, *Botezul lui Constantin cel Mare în istorie şi legendă*, Tipografia sfintei mânăstiri Cernica, 1941, 16 pp., preţul 15 lei.

Autorul încearcă să arate care este adevărul istoric asupra botezului împăratului Constantin cel Mare. Pe temeiul mărturiilor lui Eusebiu din Cezareia, Biserica ortodoxă susţine că el a fost botezat în anul 337 de episcopul Eusebiu al Nicomidiei. Romano-catolicii însă sprijiniţi pe unele legende false, cuprinse în *Donatio Constantini* şi în *Acta Silvestri*, spun că botezul l-ar fi săvârşit papa Silvestru în anii 311—3, sau 324—29. Spre a dovedi netemeinicia acestor legende, preotul Ioan St. Cristache arată nepotrivirile între datele aflate în cele două documente de mai sus, şi apoi cu argumente scoase chiar din scrierile teologilor apuseni combate legendele romano-catolice privitoare la botezul împăratului Constantin cel Mare.

Fără a ţine seamă de numeroasele greşeli de tipar, şi trecând cu vederea lipsa unei expuneri mai sistematice, autorul se dovedeşte în această broşură un cercetător sârguincios pentru chestiunile de istorie bisericească. *G. I. M.*

62. Scorobeț Teodor, Arhimandrit, consilier arhiepiscopesc, *Mitropolitul Ioan Meţianu 1828-1916. Sensul vieţii lui şi şapte scrisori de la Şaguna*, în *Revista Teologică*, anul XXXI, nr. 3–4, Martie-Aprilie 1941, pp. 176—189.

Autorul ne dă puţine ştiri, — şi din cele cunoscute — despre... „cel mai neaoş ierarh al poporului ardelean şi al tradiţiilor noastre religioase" (p. 177), mitropolitul Ioan Meţianu. Aproape tot articolul ne prezintă obişnuitele consideraţiuni despre epoca şi activitatea lui Andrei Şaguna şi despre rolul ortodoxiei în formarea civilizaţiei şi culturii româneşti.

Reţinem din scrisoarea mitropolitului Şaguna, de la 12/24 Decembrie 1870, interesanta mărturisire: „Dacă pofteşti să ştii cum petrec eu zilele bătrâneţelor mele, apoi iţi dau de ştire, că eu în singurătate m'am retras şi studiez limbile clasice şi meditez despre sfârşitul meu, că eu nu cunosc nici cea mai mică desfătare sau petrecere, căci văd că lumea nu mă iubeşte, dar eu o iubesc, ca un părinte sufletesc şi gata sunt a aduce în favoarea ei ori şi ce sacrificiu".

D. Şt. P.

63. Turdeanu Émile, *La broderie religieuse en Roumanie. Les epitaphioi moldaves aux XV-e et XVI-e siècles*, în *Cercetări Literare*, vol. IV, Bucureşti 1940, pp. 164–214 + X planşe în afară de text.

Autorul studiază cele 15 epitafuri ce ne-au rămas de la domnii, călugării şi boerii din Moldova în veac. XV şi XVI.

Primul, făcut cu cheltuiala mitropolitului „Moldovlahiei şi părţilor dinspre mare", Macarie, la 1428, numit însă epitaful lui Alexandru cel Bun, reprezintă „o contaminare a două tipuri diferite de epitafuri bizantine: prin subiectul lui este o replică simplificată a epitafului sârb al reginei Evtimia, care a fost adus în Moldova la începutul sec. XV; prin cadrul său se leagă cu ajutorul unui intermediar necunoscut de tipul ilustrat în epitaful bizantin de la Ohrida", dăruit bis. Sf. Clement, din acest oraş de unul din Paleologii: Andronic II (1282–1328), sau Andronic III (1328–1341).

Un cronograf grec spune că a fost făcut la Constantinopol. Asemănarea cu epitaful lucrat de regina Evtimia, cât şi faptul că în Moldova pe vremea aceea se desfăşura o frumoasă activitate artistică şi culturală fac să se admită că a fost lucrat în ţară.

Al doilea epitaf, al ieromonahului Silvan, egumenul m-rii Neamţu, de la 1 Septemvrie 6949 (= 1441, după autor), reprezintă un tip evoluat al epitafului de la Ohrida. Totuşi se observă şi efortul de adaptare, în costumul sigur local al unui personaj reprezentat, cât şi în inscripţia slavă.

În epoca lui Ştefan cel Mare se desvoltă şi broderia religioasă. Particularităţile tipurilor iconografice ce sunt reprezentate de cele 7 epitafuri rămase din această epocă, vădesc două şcoli. Una, aşezată la Moldoviţa, arhaizantă, rămasă credincioasă modelului de la 1428, aşa cum ne arată epitafurile din 1484 şi 1494 şi cele de la Sucevita, din aceeaşi epocă. Cealaltă, la Putna, inovatoare, cu o compoziţie clară în care joacă rol şi sensibilitatea artistului, de unde au ieşit cele două epitafuri din 1481 şi cel din 1490. Aceleaşi trăsături le găsim şi în epitaful dăruit m-rii Dobrovăţ, început de Ştefan cel Mare şi terminat de Bogdan cel Orb, care probabil a fost lucrat la curtea domnească, cât şi cel dat m-rii Voroneţ de vistierul Gavriil Trotuşanul, la 1516, lucrat, crede autorul, în casa acestui boer.

În veac. XVI broderia religioasă străbate 3 etape de evoluţie. Prima, în timpul domniilor lui Petru Rareş, când se formează o nouă şcoală moldovenească

de broderie, care-şi va menţine supremaţia până la sfârşitul veacului. Ea a lucrat epitaful dăruit de Petru Rareş m-rii athonite Dionisiu în 1545. A doua, în timpul lui Alexandru Lăpuşneanu, când se are în vedere exemplare de acelaşi tip cu cel de la m-rea Dionisiu. Ne-au rămas două exemplare: cel dăruit de Alexandru Lăpuşneanu m rii Slatina, la 1556 şi altul dăruit m-rii Milesevo, în 1567.

Cea din urmă, înfăţişată prin epitafurile lui Ieremia Movilă (dăruit Suceviţei la 1597) şi Nestor Ureche (dăruit m-rii Secul la 1608), revine la modelul din 1428. Centrul activităţii a fost la m-rea Sucevita.

La urmă, în 10 planşe, sunt redate fotografiile luate după epitafurile: de la Ohrida, al reginei Evtimia, al lui Alexandru cel Bun, al lui Silvan, ale lui Ştefan cel Mare (Putna 1490, Moldoviţa 1494 şi cel de la Dobrovăţ), de la m-rele Dionisiu, Slatina şi Sucevita.

Studiul d-lui E. Turdeanu ridică o problemă şi o lasă nerezolvată. E vorba despre locul unde a fost lucrat epitaful lui Nestor Ureche. Pe marginea de jos a epitafului este o inscripţie în l. greacă, în care, între altele, se spune că e lucrat de călugăriţa Filoteia, la Constantinopol, în 1608, indiction 1. D-sa, în legătură cu aceasta, scrie: „Il s'agirait donc cette fois d'un travail étranger. Pourtant, l'évidence est tout autre. Comparons l'épitaphios de Secu à celui de Sucevita. Leur ressemblance ne laisse pas d'être concluante: réplique de l'épitaphios de Jérémie Movilă, l'exemplaire du boïar Ureche s'écarte de son modéle par quelques détails secondaires, ornementaux, qui ne peuvent nullement justifier un filiation étrangère (p. 199).

Dar... evidenţa este cu totul alta. Căci cum s'ar justifica existenţa acelei însemnări? Şi apoi, dacă ar fi fost lucrat în ţară, nu s'ar fi scris pe el în Martie 1608, că a fost făcut în timpul lui Simion Movilă, când acesta murise la 24 Sept. 1607. Anachronismul acesta ne arată sigur că a fost lucrat într'o localitate îndepărtată de Moldova, de nu se primise ştirea morţii lui Simion Movilă.

Deasemenea şi părerea d-lui I. D. Ştefănescu, de care aminteşte autorul, (L'évolution de la peinture religieuse eu Bucovine en Moldavie, depuis les origines jusqu'au XIX-e siécle, Orient et Byzance, II, Paris 1928, pp. 58-59, la Turdeanu p. 199) că: „Le style et la technique [de la broderie de Secu] indiquent clairement un atelier moldave" afirmaţie categorică, ce nu se impacă cu concesia aceluiaşi autor: „Philotée a pu broder à Constantinople une chose dessinée en Moldavie, avec de la soie et des couleurs moldaves et dans le style de son pays".

S'a recurs deci la multe ipoteze ca să se ocolească un adevăr: a fost lucrat la Constantinopol, de o călugăriţă greacă. Şi atunci cum rămâne cu „stilul şi tradiţia atelierului de la Sucevita"?

D. Şt. P.

TEOLOGIA PRACTICĂ

64. Felea, Ilarion V., Pr., *Catehism creştin ortodox*, Arad, Editura diecezană, 1940, 111 pp.

Părintele Ilarion Felea a alcătuit, pentru elevi şi credincioşi, un catehism. O încercare grea pentru oricine. Căci catehismul nu poate fi o simplă înşiruire de învăţături şi texte şi nici o expunere îngreuiată de teorii şi ipoteze. Cuprinsul lui, o expunere complectă a doctrinei, trebue redat cu multă îngrijire, simplu, clar şi temeinic, pe înţelesul cetitorilor.

Apoi catehismul nu e o carte de învăţătură ca oricare alta. El nu trebue

numai memorat şi ştiut, ci crezut şi trăit. Să lumineze mintea şi să încălzească sufletul.

Autorul a scris pe 'nţelesul tuturor. (Mare merit). A căutat să creeze o atmosferă religioasă, cucernică, folosindu-se de sugestive tablouri şi de rugăciuni.

S'a străduit să dea o lucrare bună şi a izbutit. Sunt însă şi câteva scăpări din vedere: revelaţia divină arată care este fiinţa lui Dumnezeu (p. 5). ceeace nu-i exact; credinţa înseamnă încredere în ceeace ne spune cineva (p. 6); canonul V. Testament trebuia dat complect. *D. Şt. P.*

65. Ioniţă, Nicodim, Protos., *Rânduiala sfintei slujbe a dumnezeeştilor Patimi ale Domnului nostru Iisus Hristos (Pasiile)*, Editura sfintei Mânăstiri Antim, Bucureşti 1941, in 16⁰, 32 pp.

Această slujbă, care se săvârşeşte în fiecare Duminică a Postului mare, afară de Duminica Floriilor, este menită să amintească Patimile Domnului nostru Iisus Hristos. Ea nu este cunoscută întregei Biserici ortodoxe române, ci numai eparhiilor din Basarabia, fiind o înrâurire venită din Rusia. Deasemenea ea este cu totul streină şi Bisericii greceşti. Nu se cunosc îndeajuns împrejurările în care a luat naştere. Se ştie că Biserica ortodoxă a rânduit ca în Vinerile Postului mare să se citească Acatistul Bunei-Vestiri, după un tipic anume. Biserica rusească însă a simţit nevoia ca pe lângă această rânduială să adauge şi o prescurtare a slujbei sfintelor Patimi, cu gândul ca să stăvilească propaganda catolicilor care veneau cu o mulţime de slujbe pentru „sfânta Golgotă". Aşa se face că încă de pe timpul ţarului Petru cel Mare această slujbă se împrăştie din sudul Rusiei în Ucraina, de unde trece apoi în Polonia şi în Basarabia.

În româneşte această slujbă este dată acum de părintele protos. N. I. cu ajutorul tălmăcirii părintelui protoiereu Teodor Petrovici, după ediţia slavonească tipărită în 1934, la Varşovia, cu binecuvântarea I. P. S. Mitropolit Dionisie al Poloniei. Ea poate fi socotită cu adevărat folositoare clerului, şi spre zidirea sufletească a poporului dreptcredincios. *G. I. M.*

66. Ioniţă, Nicodim, Protos., *Formarea preotului după hirotonie*, în Biblioteca Misionarului ortodox, nr. 21, Bucureşti 1941, 16 pp.

Se dau câteva îndemnuri bune pentru tinerii preoţi, arătându-se piedicile pe care le va întâmpina la începutul lucrării sale în parohie, şi necazurile de care se vor izbi ei ca slujitori ai lui Dumnezeu. Se lămuresc apoi pe scurt care suut cerinţele unei temeinice pregătiri după hirotonie şi prilejurile de folosit pentru ca preotul să-şi poată spori cunoştinţele în laturea pastorală şi misionară după primirea sfântului har. *G. I. M.*

67. Perva, Gheorghe, Pr., *Cazanii pentru azi. Câte cinci minute de cultură duhovnicească*, Editura diecezană, Arad 1941, 176 pp., preţul 95 lei.

Această carte cuprinde tâlcuiri pe scurt la evangheliile ce se citesc în Duminicile şi Sărbătorile de peste an. Nu este, cum am spune, o carte de predici, alcătuite după toate cerinţele şi rânduelile omilitecii, ci în ea ai să afli mai degrabă unele îngemănări de gânduri şi îndemnuri duhovniceşti cu ajutorul cărora să poţi face o vorbire mai mare în faţa credincioşilor. Din această pricină cartea pr. G. P. se citeşte cu înlesnire şi de orice credincios ştiutor de carte. O parte din aceste „cazanii" chiar au mai fost publicate prin ziare, de pildă în *Universul* a pagina bisericii, iar altele prin revistele eparhiale din Ardeal.

Ca să fie mai uşor de ţinut minte, fiecare tâlcuire, are un titlu ales cu multă iscusinţă. Aşa bună oară la Duminica Vameşului şi a Fariseului când se începe Triodul se spune: *Pregătiri şi dereticări pentru Înviere* (pp. 5-6); la Duminica Sfinţilor Părinţi: *Ortodoxie şi împotrivitorii ei* (pp. 52-54); la Duminica XXIII după Rusalii: *Preţul unui suflet* (pp. 112-113).

Cu anumite îndreptări de graiu, menite să înlocuiască mai ales neologismele, cartea aceasta poate fi întrebuinţată cu bun folos de fraţii preoţi, şi în acelaşi timp ea poate agonisi o bogată roadă duhovnicească pentru credincioşii dornici să cunoască tâlcuirea evangheliilor ce se citesc în biserică la duminici şi sărbători.

G. I. M.

68. Sachelarie Nicodim, Ierom., *Îndrumarea vieţii, folositoare pentru bărbaţi şi femei, tineri şi bătrâni, muncitori şi elevi, şi pentru toţi cei ce caută o călăuză în viaţa aceasta trecătoare*, ed. II, Tipografia sfintei mânăstiri Cernica, 1941, 80 pp., preţul 10 lei.

O carte cu adevărat folositoare pentru creştinul care caută o călăuză duhovnicească în viaţa lui trudită de necazuri şi griji. Mai întâiu i se lămureşte aici pe graiu înţeles vinovăţia moştenită din păcatul strămoşesc care îl târăşte mereu spre patimi şi obiceiuri rele. De toate acestea el însă se curăţeşte prin spovedanie, şi dacă îşi răscumpără greşelile prin căinţă şi fapte bune. Ca urmare se dau îndrumări pentru spovedanie, arătându-se cum să te pregăteşti şi ce trebue să faci până ce-ţi vei putea mărturisi păcatele înaintea duhovnicului (pp. 7—19). Nu lipseşte nici arătarea păcatelor de moarte, pentru ca omul credincios cunoscându-le să se ferească de ele (pp. 19—27). Apoi se tâlcueşte trebuinţa canonisirii, căci iertarea se dobândeşte cu osteneala pocăinţii trupeşti, cu smerenia vieţii şi prin rugăciune (pp. 29—35). Aşijderea pentru primirea sfintei împărtăşanii se dau sfaturi bune de pregătire, scoţându-se şi temeiuri din pravilă şi canoane, când ea poate fi oprită (pp. 35—40). Vrednice de ţinut seamă mai sunt şi poveţele de urmat în viaţă (pp. 40—44) şi îndemnul ca pocăinţa să nu fie amânată pentru vremea bătrâneţii (pp. 44—50).

O altă latură a vieţii duhovniceşti este rugăciunea, prin care mulţumim, lăudăm sau cerem ajutorul milostivului Dumnezeu. De ea sunt legate închinăciunile, metaniile, postul şi canonisirea. La sfârşit se lămuresc şi rugăciunile obşteşti, sfintele Liturghii şi parastasele cu pomenirile pentru cei morţi (pp. 50—57).

Creşterea copiilor şi datoriile fiilor şi ale părinţilor sunt înfăţişate tot aşa de bine. Deasemenea se tâlcueşte rostul logodnei şi al căsătoriei, arătându-se rudeniile de sânge şi încuscririle, opririle de la căsătorie, timpul când nu se face nunta şi căsătoria nelegiuită. Toate acestea sunt sprijinite pe pravilă şi pe sfintele canoane.

Felul cum este întocmită această carte, cu vorbirea limpede, cu pilde uşor de înţeles şi potrivite pentru mintea poporului, dovedeşte că poate fi cetită cu folos şi socotită cu adevărat un îndreptar duhovnicesc pentru creştinul evlavios.

G. I. M.

TEOLOGIA SISTEMATICĂ

69. Baltag Gheorghe, Pr., *Educaţia morală a tinerimei*, Fălticeni 1941, 98 pp., preţul 40 lei.

Lucrarea aceasta, pe care autorul a întocmit-o spre dobândirea licenţii în teologie, încearcă să înfăţişeze cu toată modestia, cărarea de urmat pentru pre-

gătirea sănătoasă şi temeinică a tineretului creştin din ţara noastră. Sunt contribuţii vrednice de luat în seamă, căci ele izvorăsc dintr'un suflet dornic de mai bine. Răsfoind cartea, ai să afli gânduri menite să oţelească şi tagma noastră preoţească la lupta împotriva năravurilor rele pe care tineretul, în lipsă de îndrumare, le deprinde din fragedă vârstă. Pentru înlăturarea acestui rău, pedagogii şi-au spus cuvântul în diferite chipuri. Se ştie însă că numai o educaţie morală în duhul învăţăturii creştine este în stare să mulţumească pe deplin o creştere sănătoasă a tineretului. Căci creştinismul vine nu numai cu cuvinte de îndrumare morală către un ideal, ci şi cu pilde vii de abnegaţie. Toţi care au socotit că vor putea îndruma omenirea după alte dreptare decât cele creştine au greşit (p. 13). Reforma socială va trebui să vină nu prin legi, ci mai vârtos prin moralizarea maselor.

După introducere, în partea I a lucrării (pp. 16-44), sunt înfăţişate părerile şi felul de a se face educaţia tineretului la popoarele vechi, înainte de ivirea creştinismului. Aceasta spre a i se putea vădi lipsurile. Se arată apoi educaţia morală a tineretului în creştinism, ca să ne încredinţăm că numai în lumina Evangheliei tineretul poate dobândi o îndrumare sănătoasă.

În partea II (pp. 45-84), pornind de la cercetarea „crizei morale a generaţiei actuale", autorul se sileşte să înfăţişeze pe rând şi „factorii de educaţie care stau la baza structurii şi consolidării oricărui popor". Aceştia sunt: familia, şcoala, statul şi biserica. Din alcătuirea şi rostul fiecăruia se scot şi observaţii interesante pentru cunoaşterea unor lipsuri şi pentru înlăturarea multor greşeli care se săvârşesc. Totdeodată se desprind şi câteva îndemnuri bune de a se lua măsurile cuvenite pentru o bună educaţie morală. În încheiere (pp. 85-95), motivează pentru ce este nevoe de o educaţie morală creştină a tineretului nostru românesc, arătându-se totdeodată care sunt îndatoririle sale şi cum îşi va putea îndeplini el menirea în chipul cel mai drept şi mai cinstit. Tineretul ţării noastre crescut subt atâtea înrâuriri, trebue să înţeleagă astăzi ţinta către care merge. Viitorul este al lui şi prin urmare trebue să fie cu luare aminte la drumul pe care umblă. Să fie mai împăciuitor, mai sârguincios la muncă, cu iubire de aproape şi cinstitor faţă de cei mari şi vrednici. Făcând aşa, va fi scutit de toate lipsurile morale de care ne tânguim azi cu atâta durere şi desnădejde. *G. I. M.*

70. Camariano Ariadna, *Spiritul filosofic şi revoluţionar francez combătut de Patriarhia ecumenică şi Sublima Poartă*, în *Cercetări Literare*, IV, Bucureşti 1940, pp. 114—136, cu un rezumat în limba franceză, pp. 137—138.

In 1816 se tipări la mânăstirea Neamţu, în traducerea lui Gherontie, cu o prefaţă semnată de prietenul său, viitorul mitropolit al Ungro-Vlahiei, Grigorie, *Apologhia, adică cuvânt sau răspuns împotriva socotelii celor fără de Dumnezeu, doveditoriu cum că Domnul nostru Iisus Hristos iaste Dumnezeu adevărat...*, urmată de o omilie a sfântului Ioan Hrisostom despre a doua venire.

Cu titlul, puţin schimbat, *Apologie adică cuvânt sau răspuns împotriva socotelii celor fără de Dumnezeu şi dovedire a celui întru sfinţi părintelui nostru Ioan Hrisostomul împotriva Iudeilor şi a Elinilor, iar acum şi a Volteriştilor cum că...*, se retipări la Bucureşti în 1819. Omilia despre a doua venire este înlocuită cu una rostită de acelaşi sfânt împotriva Iudeilor şi Elinilor.

V. A. Urechiă, indus în eroare, probabil de omilia Sf. Ioan Hrisostom, atribue acestuia şi apologia. N. Iorga o confundă cu apologia scrisă de Dimitrie mitropolitul Rostovului, tradusă în limba română în 1803. D-l C. N. Tomescu socoteşte tot pe Dimitrie ca autor al ei.

Comparând textul Apologiei cu acela al scrierii χριστιανικὴ ἀπολογία συντεθεῖσα μὲν ὑπὸ τινος φιλαδέλφου χριστιανοῦ πρὸς ὠφέλε.αν τῶν εὐσεβῶν... tipărită la Constantinopol, din porunca patriarhului Grigorie V, la 1798 şi apoi la Leipzig în anii 1800 şi 1805, autoarea dovedeşte că acesta este originalul traducerii lui Gherontie.

Cartea a fost scrisă în împrejurări speciale. Sultanul, îngrijorat de răspândirea ideilor filosofice şi a curentului revoluţionar francez printre supuşii săi şi mai ales că Francezii se aflau în Egipt şi stăpâneau şi insulele Ionice, „dă ordin patriarhului ecumenic să condamne ideile ateiste şi revoluţionare". (Traducerea în limba română s'a făcut cu acelaşi scop).

Unul din fanaticii călugări, apărători ai credinţei şi tradiţiei; din „aceşti obscurantişti, orbiţi de patimă, incapabili de a aprecia valoarea spiritului filosofic modernist" (p. 116), este autorul acestei apologii. Titlul nu-i poartă numele. Îl divulgă însă elevul şi biograful său, Mamucas. E un preot învăţat şi scriitor iscusit, Atanasie din Paros.

Tot în 1798, veghind din poruncă la menţinerea statului turcesc, Grigorie V cere printr'o scrisoare, mitropoliţilor din Smirna, Paros şi Naxos, să confisce şi să trimită la Constantinopol constituţia tradusă şi adaptată de Rigas Velestinlis după cele franceze din 1793 şi 1795. Ea ne priveşte, autoarea nu spune, dar arată titlul, şi pe noi, Românii (Νέα πολιτικὴ διοίκησις τῶν κατοίκων τῆς Ρούμελης τῶν μικρῶν ἐν τῇ Μεσογείῳ νήσων καὶ τῆς Βλαχομπογδανίας).

În acelaşi an, Patriarhul ecumenic, la îndemnul Sultanului, trimite o scrisoare parenetică locuitorilor din insulele Ionice, stăpânite de Francezi, încercând să discrediteze pe noii stăpânitori şi îndemnându-şi conaţionalii: „să alungaţi din insulele voastre pe aceşti răsvrătiţi în contra lui Dumnezeu şi viclenii tirani ai omenirii şi uniţi cu puterile aliate (Turcii, Ruşii, Englezii); să luptaţi cu zel şi cu râvnă pentru nimicirea nelegiuiţilor Francezi". Vor primi, în schimb, libertate şi privilegii, trăind în viitor ca oameni liberi.

Îi răspunde un agent secret al Franţei în ţările româneşti, Constantin Stamaty (Πρὸς τοὺς Ρωμαίους τῆς Ἑλλάδος ὁ φιλόπατρις Ἐλεφθεριάδης).

La cererea sultanului, Grigorie publică o nouă lucrare împotriva Francezilor: Διδασκαλία πατρική, συντεθεῖσα παρὰ τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλὴμ κὺρ Ἀνθίμου..., Constantinopol 1798.

Cu toate că titlul arată ca autor pe Antim patriarhul Ierusalimului, lucrarea nu-i aparţine. Un contemporan, profesorul Serghie Macreos, care avea legături cu Patriarhia ecumenică, ne spune că Grigorie V, profitând de faptul că Antim era grav bolnav şi i se aştepta moartea, a publicat-o sub numele acestuia. Când Antim s'a însănătoşit a desaprobat-o. L. Petit şi C. Amantos o atribue lui Anastasie din Paros; Beauvepaine unui „organ" al lui Grigorie V; şi în fine, alţii chiar patriarhului ecumenic.

Răspunsul îl dădu Adamantie Coray prin Ἀδελφικὴ διδασκαλία... publicată la Paris (nu Roma, cum se arată în titlu) în 1798.

Probabil din înalt ordin, domnitorul Ioan Sandu Sturdza puse să se traducă Διδασκαλία πατρική. Traducerea o făcu episcopul Huşilor Meletie şi se tipări la Iaşi în 1822. Ca să fie răspândită cât mai mult, ea „se împărţi în dar pe la toate bisericile ţării aceştia", după cum ne spune titlul.

Studiul acesta aduce preţioase contribuţii atât la istoria traducerilor în limba noastră, cât şi la cunoaşterea zbuciumatei istorii a Patriarhiei ecumenice.

D. Şt. P.

71. MLADIN NICOLAE, Diacon, *Comunitarism şi comunism*, în *Revista Teologică*, an. XXXI, (1941) pp. 103–156.

Cândva a fost curentă părerea că în evanghelii s'ar găsi mărturii despre o viaţă şi învăţătură comunistă. F. Villegarde a dus mai departe cercetarea şi îndrăsneala şi a strâns într'un volum citate din scrierile sf. părinţi care ar dovedi că au propoveduit desfiinţarea proprietăţii private.

Autorul dovedeşte, pe larg, de partea cui este adevărul.

Biserica a condamnat ereziile comunizante (Carpocraţienii, Eustaţienii, Maniheii, Donatiştii, Pelagienii). Prin canonul 21 al sinodului din Gangra (340), atitudinea bisericii este din nou precizată: „Bogăţia cea cu dreptate şi cu facere de bine nu o defăimăm".

In scrierile părinţilor bisericeşti deasemenea nu găsim idei comuniste. In acest sens, autorul restabileşte înţelesul unor texte din Didahia celor 12 apostoli, din Tertulian, Ambrozie, Sf. Vasile şi Sf. Ioan Hrisostom.

După părinţii bisericeşti adevăratul proprietar al bunurilor este Dumnezeu. Deaceea ele nu sunt rele, pentrucă Dumnezeu n'a creeat nimic rău. Omul este posesor, administrator. Titlul (dreptul) de proprietar îl dă modul folosinţei. Bogăţia este un instrument, un mijloc spre mântuire. De aici obligaţia pentru bogat de a ajuta pe cel sărac. Bogăţia este spre folosul tuturor; are un sens comunitar (de folos obştesc).

In ceeace priveşte câştigul, el este condiţionat de nevătămarea bunei stări comune. Tot ce prisoseşte, însă, peste strictul necesar nu mai aparţine bogatului ci trebue să fie dăruit săracului. Căci a poseda de prisos înseamnă a poseda bunul altuia. Cel ce nu îmbracă pe un om gol, când poate, e un hoţ, zice Sf. Vasile: iar, după Fer. Augustin, cei ce putând ajuta pe săraci, îi lasă să moară de foame, sunt vinovaţi de omucidere.

Admisă pentru creştinii de obşte, proprietatea privată este interzisă monahilor, care se obligă la sărăcia de bună voe. De bună seamă aceasta nu provine dintr'o concepţie comunistă. Monahismul ţinteşte la depăşirea vieţii obişnuite, deaceea monahul nu trebue să aibă preocupări materiale. Monahul se leapădă de lume ca să îmbrace chipul îngeresc. Trăind pe un plan de viaţă superior în care sunt depăşite concepţiile de viaţă obişnuită, nu mai are (sau nu trebue să aibă) contact cu lumea şi preocupările ei.

Păr. diacon Mladin ne-a dat un studiu temeinic, documentat şi mai ales scris cu multă căldură şi frumuseţe. Studiul n'ar fi avut decât de câştigat dacă ar fi fost expusă şi organizarea asistenţei sociale a bisericii, cât şi restricţiile ajutorării, căci au existat şi acestea, ca să nu se încurajeze lenea.

D. Şt. P.

CRONICA INTERNĂ

Telegrama de felicitare trimeasă d-lui Mareşal Ion Antonescu de către I. P. S. Patriarh Nicodim. — Cu prilejul decorării d-lui General Ion Antonescu cu crucea ordinului crucii de fier, de către Fuehrerul Reichului Adolf Hitler, şi a înălţării la gradul de mareşal al armatei române de către M. S. Regele Mihai I, Înalt Prea Sfinţitul Patriarh Nicodim i-a trimis următoarea telegramă :

Suntem fericit să vă înfăţişăm cele mai călduroase şi respectuoase felicitări pentru înaltele distincţiuni ostăşeşti acordate Marelui Nostru General Conducător de Majestatea Sa Regele şi de Fuehrerul Reichului.

Dumnezeu să vă ocrotească şi să vă ţină sănătos întru mulţi ani spre cinstea şi binele României,

Vibrantul apel care l-aţi îndreptat către Ţară în legătură cu împrumutul naţional de reîntregire deşteaptă în sufletul nostru cel mai răsunător ecou. Consiliul Central Bisericesc şi Arhiepiscopia Bucureştilor subscriu prin Noi suma de nouă milioane lei. Am recomandat apoi stăruitor tuturor clericilor şi credincioşilor ortodocşi români să-şi facă fiecare datoria, aducând economiile şi jertfa lor.

† NICODIM
Patriarhul României.

* * *

D-l Mareşal Ion Antonescu, Conducătorul Statului, a răspuns Înalt Prea Sfinţitul Patriarh Nicodim următoarele :

Mulţumesc Înalt Prea Sfinţiei Voastre pentru felicitările exprimate cu ocazia distincţiunilor cu care Majestatea Sa Regele şi Fuehrerul Marei Naţiuni Germane aliate, au onorat virtuţile ostăşeşti ale Neamului Românesc, cum şi pentru patrioticul îndemn adresat clerului şi credincioşilor bisericei naţionale de a răspunde din toată inima apelului Patriei şi de a aduce sprijinul economiei lor la Împrumutul Reîntregirii.

Rog pe Înalt Prea Sfinţia Voastră să transmită Consiliului Central Bisericesc şi Arhiepiscopiei Bucureştilor, viile mele mulţumiri pentru pilduitoarea subscriere de 9 milioane lei la acest împrumut de zidire românească şi creştinească.

Mareşal ION ANTONESCU

Dania Sfintei Patriarhii pentru bisericile din ținuturile desrobite. — După recucerirea Bucovinei de Nord și a Basarabiei de către armatele româno-germane, Înalt Prea Sfințitul Patriarh Nicodim a trimis d. General Ion Antonescu următoarea telegramă:

Biserica recunoscătoare Generalului izbăvitor de neam și întregitor de țară, vă pune la dispoziție, în dar, cărți de ritual în valoare de un milion lei pentru biserica din Basarabia și Bucovina și rugăm pe Dumnezeu să vă dăruiască izbândă deplină. † NICODIM
Patriarhul României

D-l General Ion Antonescu a răspuns Înalt Prea Sfințitului Patriarh Nicodim următoarele:

Mulțumesc Înalt Prea Sfinției Voastre și Bisericii românești pentru darul generos și de înaltă semnificație creștinească făcut mult încercatelor biserici din Basarabia și Bucovina eliberate de sub tirania potrivnicilor crucii sfinte a lui Hristos. General ANTONESCU

Cuvântul I. P. S. Patriarh Nicodim de ziua biruinței armatei române pentru recucerirea Basarabiei. — In ziua de 17 Iulie a. c. când armata română a dobândit prin lupte crâncene și jertfe eroice, strălucita biruință pentru recucerirea Basarabiei de subt stăpânirea hulitorilor de Dumnezeu bolșevici, Inalt Prea Sfințitul Patriarh Nicodim, ca părinte și ocârmuitor duhovnicesc al țării, a adresat obștei noastre românești acest cuvânt numit *„de ziua biruinței"*.

Basarabia a fost numai „Țara Basarabilor", în miazăzi a Moldovei, între Prut, Dunăre și Nistru. Iar la miazănoapte, spre Chișinău și în codrii Cornești lor, în Codrii Orheilor, la Soroca și Hotin, și până departe între Prut și Nistru, a fost pretutindeni Moldova. Și Moldova lui Ștefan a fost una, dela Ceremuș cu toată țara dintre Prut și Nistru până la Marea Neagră, cu Chilia și Cetatea-Albă, porțile ei spre răsărit și miazăzi, și isvoare de bogăție, pentru cari au sângerat ostașii marelui nostru voevod.

Moldova aceasta a cuprins deci întreaga Basarabie de astăzi. Și aceasta a fost cinci sute de ani a noastră. Intr'o vreme, când abea se înfiripa „Moscova", înconjurată de ținuturile aproape pustii și de barbaria asiatică, Basarabia, trup din trupul Moldovei, a fost țară de ctitorie, de vitejie și de evlavie românească și creștinească. Pavăză împotriva hoardelor tătărești și cetelor uro altaice, ea a fost ținutul de graniță al civilizației europene, țară de idealism tracic și de lumină latină.

O sută de ani a trăit în sbucium, smulsă cu trădare și abilități rușinoase. Și după ce a fost iarăși a noastră, a trebuit să pătimească anul de jale căruia i-a pus capăt mândra armată românească și gloriosul nostru aliat german. Slavă lui Dumnezeu celui ce stăpânește tăria. Recunoștință Înălțatului nostru Rege Mihai I și marelui nostru Conducător, Mareșalul Ion Antonescu. Suflet din sufletul neamului românesc, Basarabia Moldovei noastre este din nou, și va fi pe veci, sentinela neînfricată a civilizației și, la hotarele unei lumi nețărmurite, Țara Crucii.

București, 17 August 1941.

† NICODIM
Patriarhul României

Chemarea I. P. S. Patriarh Nicodim pentru subscrierea la împrumutul reîntregirii. — Țara noastră a trecut în vremea din urmă prin mari greutăți. Conducătorul Statului însă, în fruntea bravei noastre oștiri a învins toate piedicile ivite în cale. În mai puțin de o lună, Basarabia și Bucovina de Nord au fost desrobite de sub jugul bolșevic.

Dar din nenorocire, aceste ținuturi se găsesc ruinate cu totul: bisericile, școlile și așezămintele de folos obștesc sunt dărâmate, iar orașele și satele pustiite. Pentru refacerea acestora se cer neapărat noi mijloace bănești. Deaceia Înaltul Guvern a hotărît să facă un mare împrumut intern.

I. P. S. Patriarh Nicodim înțelegând nevoia pe care țara o are de acest mare sprijin, după ce *personal* a subscris suma de *500.000* lei, a adresat către preoții și dreptcredincioșii creștini din cuprinsul Patriarhiei Române următoarea chemare, îndemnându-i pe toți ca din puținul ce au și din economiile strânse să subscrie fără întârziere la împrumutul reîntregirii.

Iată cuprinsul acestei chemări:

În urma victoriilor dobândite pe câmpul de luptă se deschid Țării noui perspective, noui trebuințe, noui datorii.

D. General Ion Antonescu, Conducătorul Statului, a refăcut și sporit prestigiul țării înăuntru și în afară. Pentru a încununa jertfa ostașilor noștri dragi și strădaniile din zi și noapte ale înțeleptului și vajnicului luptător General Ion Antonescu, tot românul este dator să subscrie, cât mai mult și cât mai curând la împrumutul reîntregirii, spre a dovedi lumii că țara românească este strâns unită în jurul Conducătorului său.

Prima pildă ne-a dat-o M. S. Regele Mihai I și Augusta Sa Mamă Regina Elena.

Biserica Ortodoxă Română a cărei viață în decursul vremurilor se împletește armonios cu viața și ființa Statului Român, consecventă

cu trecutul ei glorios şi dorind a vedea Statul Român în toată splendoarea lui, subscrie prin Arhiepiscopia Bucureştilor şi Patriarhia Română — Consiliul Central Bisericesc — suma de 9.000.000 lei. În plus clerul Arhiepiscopiei Bucureşti, subscrie salariul pe una lună, în zece rate, iar noi vom purta grija ca ţara să aibă suma imediat a îndemână.

Poporul drept credincios este îndemnat să urmeze pilda bisericii şi a clerului. Cel ce urmează biserica şi clerul, urmează poruncilor lui Dumnezeu.

† NICODIM
Patriarhul României

Sprijinul dat ţării de către Biserică în împrejurările de azi.— Credinţa a fost reazemul puternic al poporului român dealungul tuturor veacurilor sale de luptă. Prin credinţă a biruit şi tot prin ea şi-a putut păstra fiinţa etnică neamul nostru. Ori de câte ori duşmanii au avut prilejul să ne atace, au căutat să lovească întâiu în biserică, fiindcă aceasta reprezenta piatra de temelie şi de rezistenţă a neamului.

Lucrul acesta l-am putut constata în cele două provincii româneşti cotropite anul trecut de hoardele bolşevice şi desrobite astăzi prin vitejia soldatului român şi german.

Cea mai înverşunată luptă, pornită dintr'o ură sălbatecă, s'a dus în aceste ţinuturii, timp de un an, împotriva bisericilor. Au fost peste tot închise, ruinate, pângărite, sau transformate în magaziil Bolşevicii, al căror Dumnezeu nu poate fi decât geniul răului, al distrugerii şi al barbariei, urmăreau să nimicească bisericile creştine şi, odată cu ele, şi credinţa poporului român de acolo, ca să poată aduce mai uşor la starea de mizerie morală în care se sbat popoarele în Rusia Sovietică.

Astăzi, când hoardele barbare au fost alungate de pe pământul strămoşesc, se impune să se înceapă, cu sprijinul Bisericii, opera de redresare morală şi de refacere a hotarelor naţionale.

Sfânta Arhiepiscopie a Bucureştilor încredinţată fiind de această înaltă datorie, şi ca să dovedească sprijinul pe care Biserica înţelege să-l dea ţării fără nici o precupeţire în împrejurările grele de azi, a hotărât următoarele măsuri:

1. În fiecare Vineri la ora $6^1/_2$ în toate bisericile, preoţii vor face rugăciuni pentru desăvârşita victorie a armatelor aliate.

2. Tot personalul bisericesc: arhierei, preoţi, diaconi şi cântăreţi ai Arhiepiscopiei Bucureştilor, potrivit dorinţelor exprimate de majoritate, au dăruit salariul pe 5 zile în folosul ostaşilor răniţi şi a familiilor mobilizaţilor.

3. În fiecare biserică se înființează o cutie în care creștinii își vor pune obolul lor pentru ajutorarea ostașilor răniți și a familiilor mobilizaților ce nu dispun de mijloace suficiente pentru trai.

4. Clerul va îndemna poporul în fiecare Duminică și sărbătoare să-și depună obolul său în aceste cutii.

5. Bisericile cu averi proprii sunt obligate a face danii după putere.

6. Toate sumele colectate, ca și salariile reținute se vor trimite Sfintei Arhiepiscopii pentru a fi înaintate Președinției Consiliului de Miniștri.

7. Preoțimea este îndatorată să comunice Sfintei Arhiepiscopii sumele colectate pe diferite liste de subscripție ce li s'au trimis de autorități, societăți sau persoane particulare.

8. În biserici nu se vor mai face alte chete decât cele inițiate de oficialitatea bisericească.

9. La sate preoții vor ajuta ca familiile mobilizaților să fie ajutate, atât la facerea muncilor agricole, cât și la împlinirea oricăror lipsuri materiale ar avea.

10. Preoții Capitalei au fost repartizați la toate spitalele pentru a cerceta zilnic pe cei răniți și a-i mângâia, înmânându-le daruri, cărți de rugăciuni, cruciulițe, iconițe, etc.

Protoiereii celorlalte județe vor lua măsuri ca și în orașele de provincie în care se vor înființa spitale militare, preoții să viziteze zilnic pe răniți.

Protoiereii Capitalei ca și preoții delegați vor supraveghea zilnic ca propaganda sectantă să fie complet eliminată.

Direcțiunile spitalelor sunt rugate să semnaleze Sfintei Arhiepiscopii, Secția Administrativă eventualele lipsuri.

La transferări se va ține seama de activitate pe care fiecare preot o va desfășura pentru ducerea la bun sfârșit a măsurilor luate.

Basarabia s'a întors acasă. — Lupta împotriva bolșevismului continuă fără răgaz. Pe tot întinsul uriașului front al creștinătății, trupele aliate fac salturi uimitoare în teritoriul inamic. Petrogradul și Chievul sunt pe punctul de a cădea, Somolenskul a fost cucerit, așa zisa „linie Stalin a încetat să mai existe, iar Moscova e serios amenințată.

După o perioadă de defensivă — impusă de înalte socoteli militare — a venit și rândul trupelor românești să arate ce pot. Și au arătat din plin. Întreaga lume creștină laudă avântul nestăpânit cu care știu să biruiască și să moară românește ostașii Re-

gelui Mihai I şi ai mareşalului Antonescu. Bucovina a fost curăţată în întregime. Bravura arătată de Corpul vânătorilor de munte şi de Artileria noastră, a întrecut orice aşteptări. Pe frontul din Basarabia, s'au petrecut în ultimele zile fapte de vitejie răsunătoare.

Ţara a aflat, cu mândrie şi tresărire sufletească — din Comunicatul nr. 5 din 17 Iulie, dat de Marele Cartier general al Comandamentului frontului româno-german din România — că „cheia strategică a Basarabiei este în mânile noastre". Hotinul, Soroca, Orheiul şi Chişinăul au fost ocupate. Aviaţia Corpului V Armată şi două divizii de frunte s'au acoperit de glorie cu acest prilej. Şi Basarabia a răsuflat în sfârşit, uşurată. Nu pentru decenii, ci pentru veci de veci.

Ne plecăm genunchii, mulţumind Părintelui ceresc şi cerşindu-i noi biruinţi. Hotarul nedrept de la Răsărit s'a prăbuşit — şi Basarabia e iarăşi a noastră. Laudă luptătorilor şi pioasă aducere aminte celor ce şi-au jertfit viaţa pentru ţară, neam şi lege.

Reorganizarea vieţii bisericeşti din Bucovina. — Îndată după ocuparea Cernăuţilor de către armatele germano-române, Î. P. S. Mitropolit Tit a luat măsurile cuvenite pentru reorganizarea şi ocârmuirea bisericească a Bucovinei.

Mergând la Cernăuţi şi în satele din împrejurimi, Î. P. S. Sa s'a interesat îndeaproape de stările lăsate de pângăritorii credinţei, iar printr'o scrisoare pastorală a cerut preoţilor din Mitropolia Bucovinei următoarele:

1. Să păşească fără întârziere la locurile de unde, prin vitregia împrejurărilor, au fost siliţi să se îndepărteze şi să se pună cu toată supunerea şi dragostea la îndemâna credincioşilor;

2. Ajunşi în parohiile părăsite, să comunice de urgenţă un tablou amănunţit al obiectelor de artă sau cult distruse sau înstrăinate de duşmani. Să săvârşească toate actele liturgice întârziate (botez, cununii, prohoduri, în mod gratuit, dând atenţie deosebită de la caz la caz, prin cuvântări potrivite împrejurării.

3. Să intervină prin faptă şi cuvânt, cu toată stăruinţa şi autoritatea, la forurile corespunzătoare, ajutând la refacerea gospodăriilor distruse, fie ale credincioşilor, fie ale instituţiilor publice.

4. Să-şi revizuiască practica de până acum, pornind la o activitate mai vie şi mai potrivită cu duhul evanghelic [2].

---

2. cf. *Telegraful Român*, an. 89 (1941), nr. 30.

PROECTUL DE LEGE PENTRU ORGANIZAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI RELIGIOS.

Înalt Prea Sfințitul Patriarh Nicodim, ținând seama de dorința Guvernului de a se face o nouă organizare a învățământului teologic, potrivit căreia școlile teologice, adică Seminariile, Academiile și Facultățile de teologie etc., urmează să treacă în seama și subt îngrijirea Bisericii, a alcătuit proectul de lege, de mai jos, cu următoarea *Expunere de motive*:

„Împrejurări excepționale au pus în lumină vie rolul covârșitor al Bisericei în viața socială și, cu deosebire, în viața neamului nostru. Datorită aceloraşi împrejurări s'a pus în discuție pregătirea, activitatea și contribuția clerului românesc ortodox în vremile turburi pe care le străbatem și în plămădirea societății viitoare. S'a stăruit mult asupra unor unghere de umbră, și au vorbit sau scris mai degrabă oameni puțini informați.

Două fapte sunt însă dovedite de experiență. Cel dintâiu privește munca clerului nostru ortodox, căruia trebuie să i se recunoască, în majoritatea cazurilor, avânt, chemare și devotament. Cel de al doilea e în legătură cu lipsuri, uneori foarte regretabile care au a fi atribuite adevăratei pricini. Și aceasta din urmă, desfăcută de toate contingențele și aspectele pe care le îmbracă, caută să fie pusă în evidență și subliniată fără teamă. Biserica Ortodoxă Românească are desigur o mare înrâurire în organizarea și însuflețirea muncii clerului. Clerul românesc ortodox este însă educat și format, de aproape optzeci de ani încoace și după o lungă perioadă de neîngrijire, în școale laice, organizate de Stat și conduse de elemente din care nu au lipsit ateii, liber-cugetătorii, masonii, hulitorii ierarhiei și ai monahismului, și, câteodată, chiar semănătorii de idei protivnice ordinei de Stat. Pe temeiuri streine de canoane, de istorie și de înțelepciune, i s'a refuzat Bisericei dreptul de a se ocupa de educația viitorilor preoți slujitori, organele ei de lucru. În ceasurile grele, Statul și mai ales observatori grăbiți au mustrat însă Biserica și au făcut-o răspunzătoare de toate alunecările. S'a vorbit astfel de „Biserica Vie", de lâncezirea creștinismului, de reforma clerului și de lipsa de activitate a ierarhiei superioare. Și mai totdeauna, cu superioritate, în spirit dușmănos și fără pricepere [1].

1. Nu uităm de fel salarizarea cu totul insuficientă a clerului nostru încărcat de obligații și de griji și nici raporturile reale de considerație dintre Stat și Cler. Dar acestea formează alte laturi ale problemei asupra cărora nu putem stărui aici.

În faţa acestor fapte, Biserica îşi cere dreptul ei. Ea trebuie îndreptăţită de lege să-şi formeze singură slujitorii cu care e chemată să lucreze şi de care este răspunzătoare.

Biserica creştină a privit cultura încă din primele veacuri, cu cea mai preţuitoare înţelegere şi a considerat-o drept pârghie de înălţare sufletească şi de adâncire a Evangheliei. Sânt cunoscute acum, în această direcţie, cuvintele sfântului Climent din Alexandria care îndeamnă pe rarii întârziaţi ai vremii să se folosească de învăţământul filosofiei şi de şcoalele înalte ale elenismului pentru a se ajutora întru pătrunderea cuvântului lui Iisus Hristos.

Din epoca sfinţilor părinţi, eruditi şi cugetători în înţeles elenistic, şi creştini adânc convinşi, până în veacurile XI şi XII, perioada de strălucire a lumii bizantine şi orientale creştine, cultura a devenit şi a rămas ţinta stăruitor urmărită de Biserică, care şi-a luat asupra sa şi creşterea generaţiilor succesive de tineri în cunoştinţa şi dragostea adevărului.

Cu acest înalt înţeles despre viaţă şi despre învăţătură, Biserica a trimis din Bizanţ luminile ei făuritoare de suflet nou la popoarele tinere din Orientul european şi mai departe, în Apus, devenind astfel creatoarea civilizaţiei Slavilor din Apus şi de Miază-zi, a Ruşilor, a Românilor şi a popoarelor barbare din Italia, Galia, Spania, Germania, Irlanda şi Bretania.

Biserica a format lumea europeană şi tot ei i se datoreşte o avere considerabilă de ordin filosofic, ştiinţific şi artistic, mândria şi principalul isvor de inspiraţie al civilizaţiei moderne. Întreaga civilizaţie românească este la rândul ei, de origină şi caracter bisericesc, şi tot ceeace este socotit, pe drept cuvânt, drept temelie şi nădejde a fiinţei noastre culturale, se leagă de monastiri, şcoala cea mare a neamului.

A trebuit să vină, adusă de împrejurări asupra cărora nu este nevoe să întârziem, oboseala care urmează marilor străduinţi intelectuale, îndoiala şi necredinţa unite cu prestigiul descoperirilor ştiinţifice ale veacurilor mai apropiate de noi, pentru a se ajunge la creiarea unui învăţământ străin de Biserică ori duşman ei. Nicăieri însă şi niciodată, nu s'a păşit la greşeala de neînţeles de a i se lua Bisericii dreptul de a-şi pregăti preoţii şi misionarii, capi şi lucrători ai acestei instituţiuni cu atât de mari drepturi la recunoştinţa tuturor. Pretutindeni, în Apusul luminat de învăţătura Răsăritului, şi acum el însuşi izvor de cultură, Biserica şi-a crescut preoţii şi ierarhii, precum în chipul cel mai firesc armata îşi for-

mează ofiţerii şi cadrele inferioare, şcoala laică pe profesorii săi, administraţia propriu zisă pe funcţionarii săi.

Numai la noi, din pricini cari nu mai dăinuesc astăzi, ca şi din grăbita aplicare a unor curente străine de inima şi cugetul românesc, Statul a luat Bisericii orice drept de înrâurire asupra propriilor ei măduiare. Într'adevăr, se ştie prea bine, şcoale laice, destul de departe de spiritul şi tradiţia acesteia, au primit sarcina de a făuri pe viitorii preoţi, impuşi apoi drept colaboratori unor chiriarhi de altă formaţie şi de altă tradiţie. Seminare şi facultăţi de teologie, în care Biserica nu a avut, cum nu are nici astăzi, nici un fel de influenţă, sub pretextul păstrării obiectivităţii ştiinţifice pe care ar vătăma-o amestecul acestei glorioase instituţii, au pregătit astfel generaţii de slujitori cari au fost impuşi hirotoniei. Soldaţi şi cadre milităreşti, crescuţi în afară de spiritul ostăşesc şi impuşi unor comandanţi cari nu au cum să-i conducă, aceasta nu a văzut nimeni, dar reprezintă exact ceeace s'a petrecut în Biserica noastră, în ultimile zeci de ani. Rezultatele au început să fie vădit turburătoare, şi măsuri de normalizare, în cel mai larg înţeles, sânt absolut de nevoe.

Biserica românească este o Biserică naţională. Ea nu priveşte în afară de graniţele ţării şi nici alături de tradiţia şi de idealurile neamului. Creatoare şi păstrătoare a unui trecut de muncă glorioasă şi de civilizaţie, ea este în stare să-şi întregească averea cu oricare din adevărurile ştiinţifice mai noi. Lumina lui Iisus Hristos luminează tuturor şi nimic din ceeace-i lumină nu poate fi străin de ea şi nu-i pricinueşte teamă. Obiectivitatea ştiinţifică însemnează grija şi dragostea de adevăr, şi amândouă aceste înalte preocupări sunt temeiuri cunoscute ale Evangheliei. Biserica poate forma astfel suflete învăţate şi puternic înzestrate, fără nici un fel de mărginire şi fără nici o umbră.

Biserica are datoria naţională să-şi revendice dreptul de a forma pe soldaţii săi, colaboratorii chiriarhilor de care aceştia sunt răspunzători în faţa lui Dumnezeu, a Regelui şi a Neamului. Biserica nu poate lucra în chip folositor şi luminos decât cu preoţi crescuţi de ea în şcoale şi aşezăminte de cultură a căror organizare să nu-i fie în nici un chip străină.

O a doua latură a problemii, nu mai puţin importantă, este legată de principiul şi rânduiala învăţământului teologic de astăzi. Ea priveşte un neajuns grav, de ordine profesională şi practică. Într'adevăr, învăţământul teologic actual numără numai în facultăţi peste trei mii de studenţi. Toţi aceşti tineri urmează studiile în

condiţii grele. Internatele nu pot adăposti nici a zecea parte din numărul lor. Greutăţile vieţii împiedică pe cei mai mulţi de la frequentarea normală a cursurilor. Examenele, în chip firesc, mai degrabă îngăduitoare, liberează anual un număr mare de diplomaţi, licenţiaţi şi doctori, cu o pregătire de natură teoretică, cărora le trebuesc acordate după aceasta hirotonii şi parohii. Pregătirea profesională de preot slujitor şi de misionar, în înţelesul larg al cuvântului, lipseşte celor mai mulţi candidaţi. Şi oricum lipsesc parohiile care se cer şi ajung de multe ori să se înfăţişeze treizeci şi patruzeci de postulanţi pentru un singur loc. Natura studiilor făcute şi aceea a preocupărilor lor, îi împiedică pe aceşti tineri să aleagă alte cariere, şi pletora lor formează o problemă greu de rezolvat.

Biserica are nevoie în primul rând de buni slujitori, misionari creştini convinşi şi entuziaşti, care să ajungă sufletul satelor şi oraşelor noastre, isbutind să rămână, pentru ochii tuturor, Români adânc iubitori de Patrie şi pilde de gospodari aleşi. Ea are nevoe, în al doilea rând, de o elită din care să răsară cărturari de seamă, cuvântători cu chemare, chiriarhi şi preoţi, conducători de eparhii şi aşezăminte culturale, stareţi de monastiri cari să reia vechea tradiţie creştină, specialişti, în sfârşit, în adâncirea mândriei Bisericii ortodoxe, pictura monumentală şi de manuscrise ilustrate, muzica bisericească de tradiţie bizantină şi psaltichia.

Iar pentru asigurarea atât a unităţii Bisericii cât şi a tăriei care rezultă din unitatea aceasta, se impune cu o strictă necesitate ca toate aceste şcoli să fie conduse şi supravegheate, în ceea ce priveşte programele şi organizarea, de către un „consiliu al învăţământului religios". Păreri ca acelea cari susţineau ca fiecare eparhie să-şi organizeze după criterii proprii învăţământul religios, ar duce la o dureroasă fărămiţare a acestui învăţământ şi care ar avea ca urmare firească slăbirea Bisericei prin fărămiţarea unităţii ei. De asemenea părerea ca acest învăţământ să fie condus de un consiliu în care jumătate din membri să fie ai Bisericei, iar cealaltă jumătate să fie a Onoratului Minister, nu poate sta în picioare, de vreme ce, ca să nu mai facem menţiune de sarcasticul proverb românesc, i se opune chiar sf. Evanghelie, că zice: „nu puteţi sluji la doi domni".

Cugetând la aceste nevoi şi folosind experienţa noastră bisericească de mai multe decenii, am întocmit un proect de lege pentru organizarea învăţământului bisericesc.

PROECT DE LEGE PENTRU ORGANIZAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI RELIGIOS.

Dispoziții generale.

Art. I. — *Învățământul religios se predă în așezăminte de trei grade: inferior, mediu și superior,*

1. Învățământul inferior se predă de preoți în școalele primare potrivit legii și regulamentelor Ministerului Culturii Naționale și Cultelor, și în Școalele de Cântăreți, organizate de prezentul proect de lege;

2. Învățământul mediu se predă în liceele confesionale, iar

3. Învățământul superior în Academii teologice, Facultăți de teologie și Academii de pictură, sculptură și muzică bisericească.

ȘCOALELE DE CÂNTĂREȚI.

Art. II. — *Școalele de cântăreți funcționează, câte una de fiecare eparhie, sub directa priveghere a Chiriarhului, după regulamentul care explică și aplică principiile prezentei legi.*

Învățământul are de scop în aceste școale să pregătească cântăreți bisericești de strană, după tradiția psaltică a Bisericii Ortodoxe răsăritene, care să fie Români drept credincioși și gospodari aleși.

Cursurile vor dura patru ani, și anume la reședința eparhiei sau într'o mânăstire, unde elevii vor fi crescuți în internat, în atmosfera și cuviința bisericească.

Elevii vor fi aleși prin concurs dintre candidații având cel puțin patru clase primare și vârsta, la admitere, între 15 — 16 ani.

Cursurile vor fi, în cea mai largă măsură, însoțite și urmate de demonstrații și exerciții de ordine intuitivă și practică, cu preocuparea de a crea în sufletul elevilor adevărate îndeletniciri înțelese și simțite.

Învățământul va cuprinde următoarele materii:

1. Istoria Românilor și Istoria bisericii românești; lecții și călătorii cu explicații la monumentele istorice ale Țării;

2. Limba română (compoziții, scrisori, dări de seamă de slujbă, descripții exacte de monumente religioase, etc.);

3. Aritmetica, geometria și agrimensura;

4. Agronomia, horticultura, pomicultura, zootehnica (noțiuni și aplicațiuni practice);

5. Noțiuni de higienă și prim ajutor medical;

6. Liturgica teoretică (noțiuni), Liturgica practică și tipicul;

7. Psaltichia teoretică și practică;

8. Muzica vocală și corul.

LICEELE CONFESIONALE.

Art. III. — Liceele confesionale *sânt institute de învățământ secundar care funcționează cu programul liceelor de Stat. Aceste instituțiuni prezintă următoarele particularități:*

1. Nu sunt admiși de cât elevi români de religie creștină ortodoxă ;

2. Directorul liceului și subdirectorul sunt preoți ortodocși, și în sarcina lor cade îndatorirea de a apropia pe elevi de biserică, de a le lămuri slujbele divine și de a-i învăța să înțeleagă și să prețuiască trecutul bisericii, rolul ei în viața neamului nostru și în aceea a omenirii ;

3. Elevii liceelor confesionale care se hotărăsc să intre în cinul preoțesc vor face o declarație, în scris, la începutul clasei a șaptea, declarație confirmată tot în scris de părinții sau tutorii legali.

Elevii din această categorie vor urma, în clasele a șaptea și a opta, un program anume, în care vor figura, în afară de studiile de ordin științific și educativ, și următoarele materii de introducere în studiile teologice :

a) *Noțiuni de liturgică teoretică și practică ;*

b) *Psaltichie ;*

c) *Noțiuni de dogmatică ortodoxă ;*

d) *Istoria Bisericii românești și studiul așezămintelor și monumentelor bisericești naționale.*

4 Absolvenții clasei a opta din categoria de mai sus vor fi supuși unui examen de bacalaureat în fața unei comisiuni din care vor face parte și profesori de Academii sau Facultăți teologice, în proporția de o treime.

5. Candidații reușiți la examenul de mai sus, vor putea urma cursurile Academiilor teologice, ale Facultății de teologie sau ale Academiilor speciale.

Chiriarhii vor avea dreptul să aleagă și să îndrumeze către Academii sau Facultăți pe absolvenții cei mai distinși cu îndatorirea de a-i dota cu burse.

ACADEMIILE TEOLOGICE.

Art. IV. — Academiile teologice *sânt institute de învățământ superior, destinate să pregătească preoți slujitori pentru sate, drept credincioși, buni români și gospodari aleși. Aceștia pot fi înaintați preoți la oraș după un stagiu de cinci ani la țară, în urma unui concurs sau la alegerea Chiriarhului.*

2. În Academiile teologice sunt primiți :

a) *Absolvenții claselor de specializare teologică ai liceelor confesionale, fără concurs și în ordinea clasificării la examenul de bacalaureat ;*

b) *Absolvenții ceilalți ai liceelor confesionale prin concurs și în proporția de o pătrime, din numărul locurilor disponibile.*

3. Numărul studenților anului întâiu se hotărăște totdeauna de către Chiriarh, potrivit nevoilor eparhiei și posibilităților bugetare.

Academiile teologice funcționează, câte una, de fiecare Mitropolie: Craiova, Sibiu, București, Iași, Cernăuți și Chișinău. In Ardeal, dacă se va cere, poate rămânea situația de astăzi.

4. Studenții Academiilor teologice sânt educați în internate sub directa supraveghere a Chiriarhului.

5. Cursurile durează patru ani. Materiile cari se predau sânt următoarele:

a) *Testamentul Vechi;*

b) *Testamentul Nou;*

c) *Dogmatica și Apologetica;*

d) *Pastorala, Catihetica, Omiletica și Morala creștină;*

e) *Liturgica studiată din punct de vedere istoric, simbolic și practic; Tipiconul;*

f) *Istoria Bisericii universale și Istoria Bisericii românești, cu privire la aceasta din urmă.*

g) *Istoria Artei creștine și în special Istoria Artei românești, în scopul de a înțelege monumentele religioase românești și de a cunoaște problemele de întreținere și restaurare care se leagă de acestea;*

h) *Psaltichia și muzica bisericească modernă;*

i) *Agronomie, zootehnie și pomicultură (noțiuni teoretice și îndeletniciri practice).*

6. Absolvenții celui de al patrulea an vor trece un examen de diplomă superioară și vor primi, dacă sânt admiși, titlul de diplomați ai Academiei teologice.

7. Chiriarhul va alege dintre absolvenții Academiilor și dintre preoții de sat pe cei mai meritoși pentru a-i trimite la studii de specializare la facultățile din țară sau din străinătate în vederea pregătirii lor pentru profesorat, grade ierarhice superioare sau pentru munca științifică în domeniul teologic.

8. Profesorii Academiilor teologice sunt numiți prin Decret Regal, în urma unui concurs de catedră, la care se pot prezenta doctorii sau licențiații în teologie ortodoxă, având activitate și publicații științifice în materia care candidează. Pentru Istoria Artei și Agronomie se va cere doctoratul sau licența în specialitățile respective precum și dovezi de activitate și publicații științifice. Toți candidații vor trebui să aibă în prealabil, pentru a se putea prezenta la concurs, agrementul Sfântului Sinod și al Chiriarhului de care depinde Academia.

Concursul se va trece în fața unui juriu compus din trei profesori de Academie, de specialitate și un profesor de Facultate de

teologie, de specialitate. Acesta din urmă poate fi luat, dacă va fi nevoie, și dintre profesorii Facultății de litere. Juriul va fi completat cu un delegat al Chiriarhului și prezidat de acesta din urmă, dacă va avea rangul de arhiereu, de nu va fi acesta, președinte va fi cel mai vechiu profesor din juriu.

FACULTATEA DE TEOLOGIE.

Art. V. — Facultatea de teologie *este institut superior de învățământ și cercetare științifică în domeniul teologiei. Ea are drept țintă să formeze cercetători în stare să adâncească această materie și să contribue la luminarea dogmelor, liturghiilor, artei și istoriei lumii creștine. Facultății de teologie i se impune sarcina de a fi făclia ortodoxiei în materie de dreaptă credință și izvorul adevărului.*

1. Facultatea de teologie este numai una la București.

2. Sânt admiși două categorii de studenți:

a) *Primii bacalaureați ai licelor confesionale în număr de 8 sau 10 de la fiecare liceu.*

b) *Diplomați ai Academiilor teologice, care urmăresc să dobândească titlul de licențiat sau doctor în teologie. Ei vor petrece tot timpul studiilor în internatul Facultății din București, organizat și condus de Biserică.*

3. Facultatea de teologie funcționează întru ce privește numirea profesorilor, executarea programelor, regulamentele și celelalte nevoi, în cadrul universității și potrivit legilor universitare.

4. Nimeni nu poate concura la o catedră a Facultății de teologie fără a avea, în scris și prealabil, agrementul Sfântului Sinod. Acest agrement motivat și documentat *științificește, privește ca și refuzul, ortodoxia operelor și activitatea publică de ordine științifică a candidatului. Sfântul Sinod poate refuza acest agrement și pe temeiuri de ordine morală. In acest din urmă caz motivarea este de ordine strict confidențială.*

5. Materiile de curs sânt următoarele:

a) *Limbi orientale și Exegeza Vechiului Testament.*

b) *Exegeza Noului Testament și Ermineutica;*

c) *Dogmatica;*

d) *Apologetica și Istoria filosofiei creștine, cu referire la istoria filosofiei generale;*

e) *Teologia morală:*

f) *Teologia practică (Pastorală, Cathetică, Omiletica și Misiunile);*

g) *Liturgica, studiată din punct de vedere istoric și dogmatic;*

h) *Patrologia;*

i) *Istoria Bisericii universale;*

j) *Istoria Bisericii românești;*

k) *Dreptul bisericesc;*

l) *Arheologia creștină și istoria artei religioase;*

m) *Limba greacă a Părinților Bisericii și limba textelor bizantine (conferință);*

n) *Limba textelor slave vechi și limba rusă (conferință);*

o) *Teologia biblică, Introducerea în Vechiul Testament și discipline auxiliare (conferință).*

6 *Facultatea va organiza și cursuri și lucrări de doctorat. Legea învățământului religios sau o lege specială va hotărî catedrele și conferințele necesare.*

7. *Facultatea de teologie decernă titlurile de licențiați și doctori în teologie. Licența în teologie se obține după patru ani de studii, în urma unui examen de licență și cu o teză aprobată de facultate. Se poate acorda dispensă de 2 ani de școlaritate diplomaților Academiilor teologice sau licențiaților în litere și filosofie din țară și din străinătate. Această dispensă se acordă de facultate de la caz la caz în urma unui examen sau a cercetării publicațiilor științifice ale candidatului.*

8. *Licența în teologie dă dreptul la obținerea unei parohii de oraș. Titlul de licențiat în teologie nu constitue o excepție pentru cazul când Chiriarhul sau Sfântul Sinod ar hotărî concurs pentru ocuparea parohiilor.*

9. *Licențiații în teologie pot concura la ocuparea locurilor de referenți în administrația bisericească, protoierei, revizori eclesiastici, stareți de monastiri, profesori de religie în învățământul secundar, catiheți, prefecți de studii, etc. Ei pot concura, alături de diplomații Academiilor teologice, pentru posturile de diaconi în condițiile regulamentelor privitoare la această funcțiune.*

10. *Doctoratul în teologie se acordă licențiaților sau diplomaților în teologie cari vor fi urmat cu succes dovedit prin examene și lucrări scrise, (se admite și școlaritatea dovedită legal la o universitate din străinătate), trei ani de studii, după licență, sau diplomă, și anume într'una din specialitățile următoare:*

a) *Dogmatica sau Apologetica;*

b) *Liturgica;*

c) *Teologia practică;*

d) *Patrologia sau Istoria Bisericii;*

e) *Exegeza Vechiului sau a Noului Testament;*

f) *Arheologia creștină și Istoria Artei religioase.*

11. Candidații la doctorat trebue să lucreze, sub direcția unuia din profesorii de specialitate, două teze care urmează să fie tipărite după aprobarea lor de facultate;

a) *O teză principală având drept subiect cercetarea unei probleme teologice sau prezentarea ei sub un aspect original, cu întemeerea științifică necesară;*

b) *O teză secundară, care poate fi un memoriu bibliografic alcătuit științificește, o descriere de monumente, o publicare de documente sau o traducere de texte grecești, slavonești sau rusești. Aceste teze vor fi cercetate de doi specialiști cari vor face rapoarte scrise, și vor fi susținute în fața unui juriu compus din 5 profesori între cari cei doi raportori și un al treilea specialist în materiile tezelor.*

Facultatea va putea face apel pentru a avea specialiști necesari în juriu și în celelalte facultăți de litere ale țării, la specialiști în afară de universitate și chiar la profesorii specialiști străini.

12. Pentru a fi profesor de facultate teologică și pentru arhierie se cere doctoratul în teologie.

ACADEMIA DE PICTURĂ.

Art. VI. — *Academia de pictură monumentală și arte decorative bisericești are drept țintă formarea de tehnicieni cunoscători ai picturii monumentale și ai artelor decorative bisericești și, cu deosebire, pregătirea de artiști în stare să reia tradiția artei monumentale și decorative de caracter teologic.*

1. Studiile academice constau dintr'un curs pregătitor și dintr'un curs de specialitate.

a) *Cursul pregătitor este destinat tinerilor cu aptitudini artistice aleși prin concurs și având la admitere vârsta între 16 și 20 ani Ei vor petrece anii de studiu într'un așezământ cu viață și caracter bisericesc (de preferință o mânăstire din eparhia Patriarhiei).*

2. Cursurile durează patru ani și cuprind studii comune celor două secțiuni (pictură bisericească și artă decorativă) și studii speciale.

a) *Studii comune: Liturgica și Tipicul bisericesc; Istoria artei bisericești, cu deosebită privire la istoria artei religioase românești.*

b) *Studii speciale pentru pictura monumentală: Desen, culoare și compoziție, cu specială privire la cunoașterea materialelor; Technica și stilul monumental bisericesc; Anatomia artistică; Perspectivă.*

c) *Studii speciale artelor decorative; Modelaj, Sculptură ornamentală în lemn și metale.*

B) *Cursul de specializare este urmat de absolvenții cursului*

pregătitor și de artiștii pictori, cari lucrează astăzi și vor fi admiși a urma lecțiile Academiei. El cuprinde studii teoretice și studii practice.

a) *Studii teoretice: Liturghiile, studiate din punct de vedere istoric și simbolic; Istoria artei bisericești din Apus, Bizanț și Țara noastră; noțiuni de Dogmatică ortodoxă: studiul Tratatelor de pictură (Erminii); Technica picturii monumentale de la origină până în vremea noastră, și noțiuni de Pictură monumentală (culoare, desen, lumină și compoziție),*

b) *Studii practice: Materiale întrebuințate în pictura bisericească; Prepararea tencuielilor, substrat al decorului; Technica frescei și temperii; Technica uleiului în pictura monumentală; Cleiuri de animale și plante, etc.*

Atât în cursul pregătitor cât și în cel de specializare, elevii vor lucra copii de icoane și de picturi murale; vor face călătorii de studii la monumentele de artă bisericească din Țară și din Răsărit. Cei mai aleși vor fi ajutați să studieze într'unul din centrele de artă ale Răsăritului sau Italiei.

ACADEMIA DE MUZICĂ.

Art. VII. — *Academia de muzică religioasă va funcționa, la București, pe lângă Sfânta Patriarhie. Ea este un institut de învățământ superior, care are de obiect studiul muzicii tradiționale bisericești, muzica bizantină, muzica gregoriană și psaltichia, în scopul de a reexpune în cinste o avere nespus de prețioasă a Bisericii creștine și de a o face înțeleasă și vie. Academia va forma cântăreți bisericești în tradiția psaltichiei și a muzicii bizantine.*

1. *Elevii Academiei se aleg dintre tinerii cu aptitudini muzicale, având la bază liceul confesional. In cazul unor elemente cu deosebire dăruite, consiliul profesoral poate primi și elevi ce nu au au decât patru ani de liceu confesional.*

2. *Cursurile durează patru ani și materiile de studiu sunt următoarele:*

a) *Teoria și Solfegiul;*

Armonia, contrapunct și compoziție bisericească;

c) *Psaltichie;*

d) *Muzica bizantină și gregoriană;*

e) *Paleografia muzicală;*

f) *Liturgica și tipicul;*

g) *Istoria muzicii gregoriene și bizantine, cu specială privire la istoria muzicii religioase din Țara noastră (referință la folklorul muzical*

h) *Pian și orgă;*

i) *Ansamblu coral.*

ORGANE DE DIRECȚIE ȘI CONTROL.

Art. VIII. — *1. Învățământul religios se conduce de către Sinodul Permanent al Bisericii Ortodoxe Române, compus din Patriarh, doi membrii aleși de Sfântul Sinod plenar, și doi numiți de Patriarh dintre membrii Sfântului Sinod plenar.*

2. Sinodul Permanent e ajutat de două organe:

A) *Consiliul permanent al învățământului religios. Acest consiliu are sub căderea sa organizarea școalelor, programele, numirile de profesori, chestiunile de administrație propriu zisă și contabilitatea. El se compune din:*

a) *Un delegat al Sinodului;*

b) *Un delegat al liceelor confesionale;*

c) *Un delegat al Academiilor teologice;*

d) *Un delegat al Facultății;*

e) *Un delegat al Academiei de pictură monumentală și arte decorative bisericești;*

f) *Un delegat al Academiei de muzică religioasă.*

Membrii Consiliului permanent al învățământului religios au sarcina de inspectori de specialitate numiți și lucrând la Patriarhie, sub ordinele Sinodului Permanent.

B) *O cancelarie compusă din trei servicii organizate cu funcționarii necesari. Aceste trei servicii sânt:*

a) *Serviciul școalelor de cântăreți și liceelor confesionale;*

b) *Serviciul Academiilor și Facultății de teologie;*

c) *Serviciul Academiei de Pictură monumentală și Arte decorative religioase, și al Academiei de muzică religioasă.*

† NICODIM
Patriarhul României

Reclădirea bisericii catedrale din Chișinău. — Din știrile date prin ziare, din imagini fotografice și din mărturii verbale, se știe că bolșevicii, în clipa izgonirii lor de către biruitoarele trupe germano-române, s'au năpustit cu o furie sălbatică asupra tuturor așezămintelor și clădirilor de tot felul din Basarabia și Bucovina. A fost într'adevăr aceasta o faptă de nelegiuită distrugere, care pecetluește odată mai mult, mentalitatea comunismului bezbojnic. Căci nimic n'a scăpat neprăbușit de către acești barbari în nestăvilita deslănțuire a înfrângerii și a alungării lor din ținuturile românești pe care le-au pângărit timp de un an. Iar pentru ca să-și încununeze sălbăticia lor, bolșevicii hulitori de Dumnezeu au găsit cu cale să dea foc și să nărue chiar biserica Mitropoliei din Chi-

şinău. Se poate, oare, o mai grozavă nelegiuire decât aceasta? In altarul sfintei biserici, de unde răsuna până la cotropirea lor, glasul preoţilor slujind lui Dumnezeu,—păgânii au vrut să ridice vălvătăile de foc ale necredinţei. Flacările au cuprins şi au mistuit sfintele icoane, crucile, policandrele, odoarele de preţ, şi tot ce era subt bolţile bisericii, semn de credinţă, de evlavie şi de închinare, de rugăciune şi de mărire a puterii dumnezeeşti.

Dar simţământul nostru religios, adânc implântat în făptura lăuntrică a neamului întreg, se cutremură în faţa nelegiuirii. O asemenea privelişte grozavă: prăbuşirea sfântului locaş de închinăciune din Chişinău, nu poate dăinui între Românii dreptcredincioşi. Deaceia s'a şi luat hotărîrea vrednică de toată lauda pentru reclădirea acestei biserici.

Iniţiativa aparţine d. general Ciupercă comandantul armatei din Basarabia şi se cuvine a fi sprijinită. In acest scop s'a şi alcătuit un comitet ca să îngrijească de lucrările pentru refacere şi de strângerea ajutoarelor şi care a adresat acest apel către Români:

Ostaşul român, condus de marele şi viteazul nostru mareşal Antonescu, prin sângele şi jertfa sa a adus din nou la sânul Patriei mame, Basarabia, pământ scump şi de veacuri românesc.

Bolşevici, păgâni şi barbari, înfrânţi de vitejia legendară a soldatului nostru, s'a retras ruşinos, distrugând totul în urma lor.

N'au cruţat nemernicii nici chiar frumoasa catedrală istorică a Chişinăului. I-au dat foc, arzând astfel cel mai impunător locaş de închinăciune al credincioşilor români din Basarabia şi de pretutindeni.

Refacerea ei este un imperativ naţional şi de sfântă credinţă strămoşească. L-au înţeles toţi ostaşii mareşalului Antonescu. Ei au luat iniţiativa refacerii şi au contribuit cu entuziasm, cu obolul lor, lăsându-ne nouă, Comitetului de execuţie, sarcina ducerii la îndeplinire.

Vrem să redăm mândrei catedrale din capitala Basarabiei strălucirea ei din'nainte, în care să se preamărească vitejia şi spiritul de jertfă al neamului întreg.

Pentru a atinge ţelul propus, adresăm acest apel către toţi bunii Români de pretutindeni, pentru ca să ne vină în ajutor. Listele de subscripţie ce lansăm, dă putinţă tuturora să subscrie pentru refacerea măreţului şi sfântului locaş dumnezeesc din capitala Basarabiei.

Dumnezeu să ajute tuturora şi nouă ca să ducem la bun sfârşit marea operă naţională şi creştinească ce începem.

Listele de subscriere cu sumele şi orice donaţiune în bani sau materiale, le primim la sediul Comitetului în localul Comandamentului Militar al Chişinăului, str. Mihai Viteazul, nr. 52.

General de Corp de Armată N. Ciupercă, *preşedinte de onoare; general* C. Voiculescu, *împuternicitul mareşalului I. Antonescu pentru administrarea Basarabiei, preşedinte;* Ştefan Ciobanu, *prof. universitar,* Efrem Tighineanu, *locţiitor de Arhiepiscop al Chişinăului,* col. D. Tudosie, *comandantul militar al Chişinăului, vice-preşedinţi;* Ion Pelivan, Daniel Ciuhureanu, Gherman Pântea, Gheorghe Glod, *prefectul jud. Lăpuşna,* col. Dobjanschi Haralambie, *primarul municipiului;* preotul P. Grosu; căpitan Alexandrescu T. Al, *membrii.*

Acolo unde bolşevicii s'au înfrăţit cu focul, distrugând până şi lăcaşurile sfinte, se ridică iată ca întotdeauna în trecutul neamului nostru, mărturii vădite ale credinţei în dreptatea luptei sfinte şi în puterea izbăvitoare a lui Dumnezeu care pe toate le împlineşte şi le răsplăteşte după fapte.

Răspunzând acestei chemări, I. P. S. Patriarh Nicodim a subcris din partea Arhiepiscopiei Bucureşti suma de 100.000 lei, iar din fondurile Consiliului Central Bisericesc, 50.000 lei.

Se cuvine, aşa dar, să îndemnăm pe toţi fraţii preoţi şi pe dreptcredincioşii români să fie şi de astădată milostivi şi să ajute la reclădirea măreţei biserici catedrale din Chişinău.

Formulă pentru pomenirea la slujbele bisericeşti a Conducătorului Statului. — Înalt Prea Sfinţitul Patriarh Nicodim Preşedintele Sfântului Sinod, a hotărît să se comunice tuturor eparhiilor următoarea formulă pentru pomenirea la slujbele bisericeşti a Conducătorului Statului:

După pomenirea Patriarhului sau a Chiriarhului şi după pomenirea M. S. Regelui urmează:

1. La ectenii: *Pentru osârduitorul Conducător al Statului, pentru Guvernul Ţării, pentru mai marii oştilor, ai Ţinuturilor şi oraşelor şi pentru tot binecredinciosul popor român, Domnului să ne rugăm.*

2. La sfintele daruri: *Pe osârduitorul Conducător al Statului, pe Guvernul Ţării, pe mai marii oştilor, ai Ţinuturilor şi oraşelor şi pe tot binecredinciosul popor român, să-i pomenească Domnul Dumnezeu întru împărăţia Sa.*

3. La polihroniu: *Osârduitorului Conducător al Statului, Guvernului Ţării, mai marilor oştirilor, ai Ţinuturilor şi oraşelor şi întreg binecredinciosului popor român, dă-le Doamne, zile bune şi îndelungate, pace şi sănătate şi întru toate bună sporire, şi-i păzeşte întru mulţi ani.*

Moartea arhimandritului maior în rezervă Iustin Şerbănescu. In zorii zilei de 6 Iunie 1941 s'a stins din viaţă, la metania sa de la mânăstirea Cernica, bătrânul şi bravul arhimandrit maior în rezervă Iustin Şerbănescu. Pentru cronica vremurilor viitoare, chipul acestui călugăr — mic de statură, cu faţa senină, cu ochi blânzi, umbriţi de sprâncenele-i stufoase, şi cu barba albă şi lungă asemeni unui pustnic —, va lua înfăţişare de legendă. Şi pe bună dreptate va fi aceasta, căci vitejia, destoinicia şi dragostea de ţară şi biserică ce a arătat părintele Iustin pe câmpurile de luptă în trecutul război pentru întregirea Neamului, nu se vor putea uita.

Născut în anul 1869 Octomvrie 26, în satul Obileştii-Noi din judeţul Ilfov, după ce a terminat şcoala militară de la Bistriţa, a îmbrăţişat slujba ostăşească. Dar înclinările sale către viaţa duhovnicească îl îndemnară să părăsească armata şi să intre în monahism. După ce colindă pe la mânăstirile din sfântul Munte Atos, unde avea de gând la început să rămâie, se hotărî să se întoarcă în ţară şi intră călugăr la mânăstirea Cernica. Aici a făcut ascultare de călugăr smerit şi credincios, iar pentru a sa vrednicie a fost rânduit în slujba de casier al mânăstirii şi cinstit în călugărie cu treapta de protosinghel.

In războiul din 1916 a fost mobilizat cu gradul de preot locotenent în rezervă la regimentul 21 infanterie, fiind mutat apoi în regimentul Feldioara. Curând după aceia, în luptele de la Azuga, de pe muntele Susai şi Diham, a dat dovadă de vitejie fără seamăn, mergând la atac cu crucea în mână în fruntea soldaţilor săi. După ce comandantul regimentului a căzut rănit, părintele Iustin a condus regimentul în două rânduri la contra atac, căzând el însuşi greu rănit.

Reîntors pe front, a fost rănit a doua oară. Dar acum n'a mai primit să fie trimis la spital, ci a rămas mai departe în mijlocul ostaşilor săi. Intâmplarea a făcut să cază prizonier. Dar a izbutit repede să fugă din lagărul de concentrare şi trecând prin linia frontului s'a reîntors la regimentul său ca să lupte mai departe, până la biruinţa deplină.

Aceste fapte de bravură i-au agonisit din partea regelui Ferdinand decorarea cu crucea ordinului Mihai Viteazul, fiind singurul preot român care s'a învrednicit de o asemenea cinste ca să poarte pe piept cea mai înaltă decoraţie de război. Iată cuprinsul ordinului de zi către armată, din 25 Iunie 1918, prin care i se recunosc virtuţile ostăşeşti:

„Pentru vitejia, destoinicia şi iubirea de Patrie ce a arătat pe câmpul de onoare în 1916.

Pe lângă că şi-a îndeplinit cu mare devotament îndatoririle ce avea ca confesor al regimentului, a mai luat parte la toate luptele, mergând cu sfânta cruce în mână, în fruntea luptătorilor regimentului.

In ziua de 21 Octomvrie 1916 văzând că regimentul Feldioara a pierdut în lupte aproape pe toţi ofiţerii şi că comandantul căzuse rănit pe muntele Clăbucetul Taurului, a luat comanda acestui corp şi luptând ca un erou o zi şi o noapte, a respins pe inamic până pe muntele Susai, oprindu-l de a ocupa Azuga. In luptele de pe muntele Dihamului a condus batalionul de dispensaţi ; iar la 16 Noemvrie 1916, fiind pentru a doua oară rănit pe muntele Sorica în timpul unui atac al Azugei, a refuzat evacuarea pentru a nu se despărţi de vitejii regimentului".

După terminarea războiului s'a întors la metania sa de la mânăstirea Cernica. Răposatul patriarh Miron, ţinând seamă de meritele alese ale acestui viteaz călugăr, l-a ridicat la treapta de arhimandrit, numindu-l totdeodată şi stareţ al mânăstirii Cernica. Peste câţiva ani s'a retras din slujba de stareţ, fiind numit exarh al mânăstirilor din eparhia Mitropolia Ungro-Vlahiei.

Pe vremea când seminarul călugăresc a fost adus în mânăstirea Cernica, arhimandritul Iustin a arătat o largă bunăvoinţă acestei şcoli, pe care a ajutat o cât i-a stat în putinţă, dând chiar jumătate din locuinţa sa pentru cancelaria seminarului, până ce şi-a putut face o clădire aparte. Cât a stat în mânăstire părintele Iustin a dat dovada unui călugăr chibzuit şi bun gospodar, lucru pe care-l pretindea de la toţi cei ce erau subt ascultarea sa.

Inmormântarea rămăşiţelor sale pământeşti s'a făcut la mânăstirea Cernica în după amiaza zilei de 8 Iunie a. c. Au fost de faţă : d. General C. Pantazi subsecretar de stat al armatei de uscat, General Calotescu secretar general al Ministerului Armatei ; o delegaţie a cavalerilor ordinului Mihai Viteazul, în frunte cu dl. General în rezervă N. Rujinski şi mai mulţi ofiţeri din Ministerul Apărării Naţionale şi de la Comandamentul Militar al Capitalei. Slujba pogribaniei a fost săvârşită de un sobor de preoţi ai mânăstirii în frunte cu P. C. Arhim. Chesarie Păunescu. S'au rostit şi câteva cuvântări în care s'a arătat pilda sa de vitejie cu care răposatul a cinstit tagma preoţească şi oştirea, precum şi însuşirile sale de călugăr evlavios şi de român iubitor de ţară şi de neam.

Dumnezeu să-l odihnească în pace şi veşnică să-i fie pomenirea.

Lucrarea culturală-misionară în eparhia Argeşului. — În rândurile ce urmează se vor arăta roadele dobândite pe câmpul cultural-misionar în ultima vreme la eparhia Argeşului. Vom începe cu *învăţământul religios în şcoala primară*, arătând că preoţii şi-au îndeplinit mulţămitor această îndatorire. Din vizitele făcute pe la câteva şcoli primare s'au constatat însă şi unele neajunsuri, ca de pildă o lipsă de cunoaştere a rugăciunilor şi a cântărilor religioase, ceea ce a impus grabnica tipărire a unei *cărţi de rugăciuni*. Pe de altă parte, pentru curmarea multor lipsuri care privesc învăţământul religios s'a arătat în scris forurilor în drept următoarele:

a) Nevoia alcătuirii unei noui programe analitice, pentru învăţământul religios în şcoala primară.

b) Să se tipărească tablouri intuitive şi albume religioase pe cari preoţii să le aibă la îndemână.

c) Să se tipărească pentru copii şi tineret cărţi de cetit.

d) Frecvenţa copiilor la biserică, în frunte cu tot corpul didactic, să devină o realitate.

e) Să se alcătuiască pentru preoţi şi învăţători o colecţie de cântări religioase, cuprinzând şi răspunsurile liturgice.

f) Să se alcătuiască un manual catehetic, cu lecţii model şi îndrumările cuvenite, pe care să-l aibă fiecare preot. La fel este nevoie de un manual de şezători religioase.

Mergând mai departe, se remarcă sârguinţa preoţilor în suplinirea învăţătorilor concentraţi. E bine să amintim că unii preoţi se silesc să înveţe pe copii cântări religioase şi răspunsurile liturgice. Copiii sunt conduşi de preoţi să se spovedească şi să se împărtăşească, mai ales la Crăciun şi la Paşte. Unii cetesc cărţi religioase şi reviste, în deosebi revista *„Lumina pentru toţi"*, editată de Sf. Episcopie. Frecvenţa şcolarilor la biserică depinde mai ales de înţelegerea corpului didactic al şcolii. În prezent, centrul eparhial are în studiu problema organizării unui control mai sever al învăţământului religios, astfel ca roadele lui să fie cât mai folositoare pentru sufletele plăpânde ale şcolarilor.

Pentru activitatea culturală misionară preoţimea eparhiei Argeşului este împărţită în cercuri pastorale de câte 5-8 membri. Cercurile pastorale sunt prilejuri sărbătoreşti de mare însemnătate pentru întărirea sentimentului religios, prin slujba în sobor, prin predică, prin opera de caritate ce se săvârşeşte distribuindu-se cărţi folositoare şi prin şedinţele publice de după amiază, unde se rostesc cuvântări pentru popor, încadrate într'un program artistic-cultural. La şedinţele intime ale cercurilor se tratează subiecte interesante şi se fac recenzii de cărţi teologice.

Cu rezultate frumoase, în latura culturală filantropică, lucrează în eparhie societatea preoţească *Frăţia*, prin editarea revistei *Păstorul ortodox*, care se găseşte în al 22-lea an de apariţie, prin conferinţe publice ţinute în oraşul Piteşti, prin opera filantropică: ajutoare de studii, de boală, de înmormântare, cămin pentru preoţi şi un internat pentru elevii de liceu. Anul acesta sub ocrotirea Societăţii Frăţia s'au ţinut două conferinţe: *Temeiurile nădejdei*, de P. C. Arhim. Scriban şi *Cuvinte pentru vremea de azi*, de Al. Lascarov-Moldovanu.

Asociaţia misionară *Oastea Domnului* activează în câteva parohii, subt supravegherea preoţilor respectivi şi după un program cunoscut centrului eparhial.

În ce priveşte celelalte feţe ale lucrării culturale — misionare preoţii au activat în căminele culturale şi la subcentrele de pregătire premilitară.

În latura *asistenţii sociale* au dat sprijinul la funcţionarea cantinelor şcolare, în ajutorarea concentraţilor, a refugiaţilor şi sinistraţilor. E bine să amintim că colecta parohiilor eparhiei Argeşului pentru refugiaţi, a fost în sumă de lei 140.000. Preoţii s'au convins pe deplin ce mijloc puternic pentru întărirea sentimentului religios este ajutorarea nevoiaşilor şi săracilor parohiei. Pe alocuri s'a luat obiceiul de a se împărţi la copiii săraci aşa numitele „daruri de Crăciun". Eparhia a dat, în anul trecut, ajutoare la săraci şi studenţi în sumă de lei 94.974.

In ajutorarea reciprocă clerul eparhiei este vrednic de admirat. A fost ajutată, în anul trecut, familia unui preot decedat cu lei 40.000, iar cântăreţii au ajutat 8 familii ale colegilor decedaţi cu lei 120.000.

Preoţii au depus străduinţă pe *tărâmul sanitar*, în parohii şi la spitale. De asemenea şi-au cunoscut îndatoririle pastorale acolo unde sunt orfelinate, azile, penitenciare, fabrici. Au activat pentru *combaterea alcoolismului* şi au făcut cele mai bune lucrări cu ocazia *recensământului populaţiei*.

Se remarcă, de asemenea, sârguinţa preoţilor pe teren misionar, în centrele sectare. Pentru coordonarea şi controlul activităţii misionare a preoţilor, P. S. Episcop Dionisie a numit *doi misionari*, dintre cei mai buni şi mai pregătiţi clerici, câte unul de fiecare judeţ.

In ce priveşte *activitatea centrului eparhial*, în această latură, s'au dat preoţilor îndrumările necesare, lăsând în acelaşi timp să rodească şi iniţiativa lor. Printre realizările mai însemnate ale Consiliului eparhial, secţia culturală, se pot aminti următoarele:

S'a editat şi răspândit în popor revista *Lumina pentru toţi*, care a atins un tiraj de 9.000 ex. lunar. Revista se împarte gratuit, mai ales în parohiile sărace şi cu sectanţi. Se află în al 10-lea an de apariţie regulată. Deasemenea s'a tipărit *Calendarul* de perete în 55.000 foi. S'au răspândit următoarele cărţi tipărite pentru popor: 10.000 exemplare *Cartea de rugăciuni*, ed. III-a, revăzută şi adăugită. Ediţial IV-a se găseşte sub tipar. *Sfătuire către cel ce voeşte să se mărturisească*, cu un cuvânt introductiv al P. S. Episcop Dionisie, în 15.000 ex. *Credinţele deşarte*, în 15.000 ex.

Acum se găsesc sub tipar câteva broşuri pentru popor.

In eparhie a fost organizat *colportajul*, iar cărţile se împart prin cântăreţi şi buni enoriaşi, sub supravegherea de aproape a preotului. Astfel, în mai puţin de trei luni au fost răspândite în eparhie peste 100.000 de broşuri la preţul de lei 2—5 lei.

Mişcarea culturală şi misionară în Episcopia Dunării de jos. — Pe temeiul unei scurte dări de seamă primită la redacţie din partea Sfintei Episcopii a Dunării-de-jos, înfăţişăm în rândurile ce urmează mişcarea culturală şi misionară în cuprinsul acestei eparhii.

I. *Cercurile culturale.* Întreaga eparhie, afară de oraşele Galaţi şi Tulcea, se împarte în 17 cercuri culturale având fiecare cerc un număr de 4 şedinţe anual, compusă din slujbă la biserică, făcută în sobor, şi însoţită de predică, şedinţă intimă, în care se discută chestiuni în legătură cu slujba sau viaţa bisericească şi cu nevoile clerului şi şedinţa publică, ţinută în localul şcolii sau al căminului, compusă şi aceasta din conferinţe, coruri bisericeşti, naţionale etc.

Misiunea predicatorială de la catedrala episcopală se începe în Duminica Vameşului şi Fariseului şi se sfârşeşte la Duminica Rusaliilor. La această misiune sunt chemaţi preoţii din Galaţi, care vin cu rândul şi predică înaintea enoriaşilor respectivi.

Misiunea de la închisoarea centrală, constând din slujbă şi predică, este îndeplinită tot de preoţii din Galaţi.

Acum este în lucru şi o *misiune pentru lucrătorii fabricilor din oraş*, care urmează a se face tot de preoţii gălăţeni.

În afară de aceste lucrări pastorale, mişcarea culturală se mai manifestă prin scrisul bisericesc, împrăştiat atât prin revistele eparhiale, cât şi în afară de acestea, prin preoţii eparhiei.

La sediul eparhial este revista *Căminul*, ca organ cultural al Soc. *Solidaritatea*, care apare lunar sub conducerea secţiei culturale a Sf. Episcopii. Aceasta este o revistă creştină pentru familii la care colaborează preoţii mai de seamă ai eparhiei. Articolele publicate în paginele acestei reviste nu au fost fără răsunet şi din-

colo de cercul în care intră revista. De la această revistă s'au ridicat uneori colaboratori şi la alte reviste din Capitală sau din alte părţi ale ţării.

O altă revistă este *Vestitorul*, organ al Consiliului eparhial, apare lunar nu numai cu circulări şi ştiri către preoţi şi cântăreţi dar şi cu o parte neoficială în care s'au publicat meditaţiuni religioase în legătură cu Duminicile din luna respectivă, care pot servi ca material pentru predică.

Preoţimea tulceană scoate lunar iarăşi o bună revistă bisericească, *Viaţa adevărată*, sub conducerea părintelui Econ. C. Cronţ, de la parohia Jijila.

O bună foaie parohială este revista *Îndrumări creştine*, care apare lunar sub conducerea păr. G. Chirica, de la parohia Moscu.

Tot la scrisul bisericesc vom aminti şi *Biblioteca eparhială*, în care au apărut până acum 10 numere, în câte 5000 de exemplare. Preţul mic al acestor broşurele este accesibil pentru orice pungă.

Nu putem să nu amintim că preoţii eparhiei Dunării-de-jos au lucrat neîncetat cu priceperea şi talentul lor la întreţinerea unei rubrici bisericeşti în ziarele gălăţene, care şi-au deschis coloanele pentru a primi acest scris. Aşa au avut coloane duminicale ziarele: *Acţiunea*, *Vocea*, *Ora*, *Curajul*, etc. unde au lucrat preoţii: Econ. P. G. Savin, T. Iordache, Gh. Florea, N. Roşca, David Portase, A. Ciuhureanu, D-tru Beldie, C. Chirica şi Econ. Dr. I. C. Beldie.

Deasemenea din pana preoţilor noştri au eşit lucrări destul de importante. Printre autorii acestora vom cita pe Econ. L. Cosma, P. G. Savin, C. Andrei, T. Iordache, C. Chirica, A. Ciuhureanu şi Ec. Dr. I. C. Beldie.

Din cele arătate se vede că atât lucrarea pastorală cât şi cea culturală a preoţilor gălăţeni este vrednică de toată lauda, iar P. S. Episcop Cosma a ţinut seamă de ea şi a încurajat-o după cuviinţă.

Diaconul GHEORGHE I. MOISESCU

INTERVENŢIA Î. P. S. PATRIARH D. D. NICODIM PENTRU SUPRIMAREA IMPOZITULUI PE VENITUL EPITRAHILULUI

Începând de la războiul mondial, preoţimea română a fost pusă la bir, pe aşa zisul „venit al epitrahilului". Impunerile s'au făcut anual, iar preoţii au plătit ce li s'a cerut.

Pe anul financiar 1941/1942, preoţii au fost impuşi din oficiu, fără nici un criteriu obiectiv şi legal, la sume ce întrec orice închipuire. De aceea, au îndreptat proteste viguroase împotriva impozitelor din nou aplicate, către autorităţile competente şi în măsură să înlăture această mare nedreptate.

Cum era firesc, un asemenea protest a fost adresat şi Î. P. S. Patriarh, Conducătorul spiritual al Bisericii Ortodoxe Române şi Părintele sufletesc al preoţimii.

Cu prilejul unor convorbiri, Î. P. S. Patriarh a informat pe d-l Ministru de Finanţe despre plângerea preoţilor şi despre nedreptatea făptuită de comisiunile de impunere, care au stabilit veniturile epitrahilului pe anul financiar 1941/942.

Preoţii au fost impuşi la aşa zisele „venituri pe epitrahil", cu sume ce nu vor putea fi acoperite cu tot salariul ce primesc de la Stat. Î. P. S. Sa a lămurit pe d-l Ministru că în Biserică nu sunt asemenea venituri şi că ele nu pot exista decât în imaginaţia unor oameni ce nu-şi dau bine seama despre organizaţia Bisericii şi rosturile preoţimii în Stat. Adăugând că asemenea biruri nu s'au pus asupra preoţilor nici sub păgâni, a rugat pe D-l Ministru ca să remedieze această stare de lucruri şi să suprime impozitele aşezate pe veniturile epitrahilului.

D-l Ministru al Finanţelor, de acord cu Î. P. S. Patriarh au rânduit o comisiune, compusă din doi delegaţi, unul din partea Ministerului şi altul din partea Bisericii, care să studieze problema şi să aducă propuneri.

În urma delegaţiunii date, d-l Director al contribuţiunilor directe a întocmit un referat informativ către d-l Ministru al Finanţelor, în care se ocupă de modul cum s'a instituit impozitul pe „venitul epitrahilului" prin legiuirile financiare. Insistând, în special, asupra impunerilor fiscale pe veniturile epitrahilului, pe anul 1941/942, a reţinut următoarele intervenţiuni şi acte oficiale:

1. Hotărîrea Sfântului Sinod că în Biserică nu există venituri ale epitrahilului, ci numai ofrande benevole primite de preoţi de la credincioşi şi ca atare, ofrandele nu pot fi impuse la bir;

2. Plângerea preoţilor din Capitală că impunerile pe 1941/942, asupra venitului epitrahilului, s'au făcut fără nici o normă şi sunt exagerate faţă de anii precedenţi şi faţă de realitate;

3. Deciziunea Ministerului de Culte prin care s'a interzis preoţilor încasarea unor anumite taxe de cult;

4. Starea de drept şi de fapt ce rezultă din legile financiare şi modul lor de aplicare.

Legile financiare nu exceptează nici o categorie de contribuabili de la impuneri şi dela plata unui impozit pe venitul profesional.

Se observă însă că impunerile pe anul financiar 1941/1942, spre deosebire de anii anteriori, s'au făcut pe temei de informaţii culese de organele fiscale şi că aceste impuneri sunt exagerate,

necorespunzând realităţilor, mai ales dacă se ţine seamă şi de deciziunea restrictivă a Ministerului de Culte.

Se constată că problema este dificilă, cu atât mai mult cu cât aceste venituri din epitrahil au fost impuse şi în anii precedenţi, iar fiscul nu se poate lipsi de un asemenea venit.

Ca soluţie tranzitorie se propune ca veniturile epitrahilului să se considere drept venituri forfetare, iar impozitul ce s'ar stabili să se reţină lunar din salariul bugetar al preoţilor.

Întâmpinarea Sfântului Sinod, prin care se cere suprimarea impozitului pe venitul epitrahilului, deschide o problemă radicală care nu poate fi soluţionată decât numai de d-l Ministru al Finanţelor, cum va crede de cuviinţă.

Delegatul Bisericii luând cunoştinţă de relatările D-lui delegat al Ministerului de Finanţe, a adus următoarele obiecţiuni şi lămuriri:

1. Preoţia *nu este o profesiune*, ci un apostolat şi un ministeriu. Preoţia implică în sine harul divin şi jertfirea pentru Biserică şi pentru cei ce sunt în necazuri şi strâmtorări; ea nu este o profesiune ca oricare alta, de care să se lege existenţa materială a celui ce o practică, cum ar fi de pildă: medicina, avocatura, ingineria, etc.

2. Ofrandele şi darurile încredinţate preoţilor sunt o datină străveche în Biserică: „ele datează din timpuri imemorabile, iar în Biserica creştină ortodoxă ele datează chiar de la întemeierea ei. Pe vremea ucenicilor Domnului cei avuţi îşi vindeau averile şi preţul îl aduceau dar lui Dumnezeu şi-l puneau la picioarele apostolilor, ca aceştia să-l întrebuinţeze pentru ajutorarea săracilor din comunitatea creştină şi la promovarea trebilor apostolatului şi ale Bisericii. De atunci şi până astăzi s'a urmat aşa peste tot în Bisericile creştine: cei mai înstăriţi au adus lui Dumnezeu daruri din avutul lor în scopul în care se aduceau pe vremea apostolilor.

Datina aceasta s'a urmat şi în Biserica noastră. Cei cu dare de mână au adus şi aduc daruri lui Dumnezeu din avutul lor şi-l pun la îndemâna slujitorilor lui Dumnezeu. Din aceste daruri aduse lui Dumnezeu preoţimea ajută pe săraci, împodobeşte lăcaşul sfânt, face biserici noui, reînoieşte pe cele vechi, zideşte aşezăminte de binefacere, căminuri culturale, aziluri, orfelinate, etc.

Aşa s'a născut şi a crescut sub streşina Bisericii „Domniţa Bălaşa" din Bucureşti, marele aşezământ spitalicesc „Brâncoveanu", unde Patriarhul este prim efor şi astăzi; aşa s'a născut şi a crescut sub aripa Bisericii marele aşezământ spitalicesc „Spiridonia" din Iaşi, unde binecuvintează un Arhiereu; aşa s'a născut şi a crescut

spitalul „Precista", în Monastirea „Precista" din Roman, ş. a.

Astăzi pe tot cuprinsul ţării se zidesc, pe fiecare an, din aceste daruri, de către preoţi, zeci de biserici noui şi se restaurează sute din cele vechi. Aşa se explică că azi toate bisericile se fac de preoţi. Chiar în Bucureşti sunt acum gata două biserici măreţe ca nişte catedrale: „Sf. Elefterie" şi aceea din Parcul Domeniilor. Toate bisericile şi casele parohiale au fost vătămate de cutremur. Statul n'a putut da decât puţin şi numai pe alocurea a contribuit şi totuşi aproape toate stricăciunile au fost lecuite prin osârdia preoţilor, costând multe milioane.

Nici o categorie alta de slujitori ai ţării nu face ce fac preoţii: magistraţii nu fac tribunale, profesorii nu fac şcoli, ofiţerii nu fac cazărmi, primarii nu fac primării, etc. etc... Apoi dacă jertfele, darurile şi ofrandele aduse de creştini lui Dumnezeu şi puse la picioarele preoţilor fac aşa minuni, pentru Biserică şi Ţară, dece se caută a se înăbuşi?.

Dar, se zice că din aceste daruri se împărtăşesc şi preoţii, In Cartea Sfântă stă scris: „Cel ce slujeşte Altarului, din Altar se împărtăşeşte" şi „Nu lega gura boului care treeră". Sau: „Cine sădeşte vie şi din roada ei nu mănâncă?"; „Cine paşte turma şi din laptele ei nu se îndulceşte?"; „Cine slujeşte la oaste cu leafa lui?". (Î. P. S. Patriarh Nicodim).

Aşa dar, ofrandele şi darurile aduse de credincioşi în biserici, nu sunt venituri personale ale preotului, sau, cum se zice, venituri profesionale. Ele nu pot fi supuse impozitului după cum nu sunt impuse darurile pe care dintr'un spirit creştin le fac oamenii între dânşii.

3. Preoţii nu au venituri din epitrahil, fiindcă epitrahilul este numai un vestmânt bisericesc şi nu poate fi socotit ca producător de venituri. Cei ce au denumit ofrandele cu acest nume, nu cunosc rânduiala şi datinile Bisericii.

Ştiut este, că până la războiul mondial preoţii erau scutiţi de biruri. Numai după acest război, odată cu noile concepţii de viaţă, se constată o aversiune a Statului faţă de Biserică şi un tratament nefiresc şi nedrept faţă de servitorii Sf. Altare. Biserica, prin reprezentanţii săi autorizaţi, cere să se revie asupra acestor impuneri, întrucât nu au nici un fundament legal şi sunt deadreptul o ofensă pentru prestigiul sacerdotal.

Statul român este creştin acum, iar Conducătorul şi Dregătorii săi manifestă dragoste statornică şi credinţă neţărmurită în Biserică şi Conducătorii săi, împletită cu dragostea de Neam.

Biserica şi slujitorii săi au convingerea nestrămutată că se va repara nedreptatea şi impozitele pe aşa zisul „venit al epitrahilului", vor fi suprimate.

4. Ofrandele credincioşilor nu pot fi puse în legătură cu salarizarea preoţilor. Statul este obligat, nu numai în schimbul secularizării averilor bisericeşti, ci şi a serviciilor superioare ce-i aduce, să asigure remuneraţia personalului bisericesc. Biserica, prin organele sale de conducere a cerut totdeauna o salarizare dreaptă a clerului, conformă cu ministeriul ce îndeplineşte şi cu pregătirea sa.

Ofrandele nu pot fi socotite ca parte întregitoare la salariu, căci ele nu sunt ale preotului, ci ale lui Dumnezeu. Organele fiscale, ca şi alţi oameni de altfel, au interpretat greşit sensul ofrandelor şi au comis o abatere de la rânduelile bisericeşti. Ca dovadă, aducem faptul că numai preoţii români ortodocşi sunt supuşi la tratamentul de a li se considera ofrandele drept venit al epitrahilului şi a fi calculat la impuneri. Preoţilor minoritari, de orice confesiune: catolici, protestanţi, mahomedani, predicatorilor sectanţi, etc.., nu li se aplică acest tratament.

Numai preoţii români ortodocşi sunt puşi în situaţiunea de a fi purtaţi pe la comisiunile de impunere şi de apel şi în genere pe la toate instanţele de judecată pentru a şi susţine drepturile şi a justifica veniturile din epitrahil.

5. Greşita interpretare a sensului ofrandelor sau darurilor aduse de credincioşi, a dus la legalizarea unui venit pe epitrahil. Darurile de orice natură, n'au fost prevăzute de lege şi n'au fost supuse impozitului.

Starea de fapt nu este decât consecinţa urmăririlor fiscale, la care a fost supusă preoţimea fără consimţământul ei.

Preoţimea nu recunoaşte un venit al epitrahilului; fiind însă constrânsă la plata unui impozit pe un asemenea venit, din spirit de ordine şi răbdare evanghelică, a plătit.

6. Aşa cum s'au stabilit impunerile pe anul 1941/942, la sume exagerate, uneori fantastice, fac dovada unei mentalităţi anumite şi constituie o neplăcere pentru preoţi.

Dacă într'adevăr există convingerea că veniturile epitrahilului, provenite din ofrandele strânse de la credincioşi, sunt venituri personale ale preoţilor, ei nu ezită să declare că renunţă la asemenea venituri; iar dacă fiscul nu renunţă la impunerile pe asemenea venituri, rămâne ca tot el, prin organele sale şi pe căile ce le va găsi normale, să încaseze asemenea impozite.

7. Pe lângă orice alte motivaţiuni, impuse de împrejurările grele prin care a trecut cu prilejul impunerii de către diferitele comisiuni fiscale, la venitul pe epitrahil, preoţimea este de acord cu propunerea făcută de Sfântului Sinod de a se suprima orice impozit pe ofrandele primite dela credincioşi.

CONCLUZII

Problema fiind desbătută, cei doi delegaţi au stabilit, de comun acord, următoarele două propuneri, care să fie aduse la cunoştinţa autorităţilor superioare, pentru a dispune:

a) Scutirea preoţilor de impozite pe venitul epitrahilului este o problemă nouă. Soluţiunea ei rămâne în competinţa d-lui Ministru al Finanţelor şi a I. P. S. Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române;

b) Până la soluţionarea problemei, dacă preoţii vor fi sau nu scutiţi de impozite şi pentru a se reveni asupra impunerilor fiscale, exagerat calculate, să se suspende orice urmărire a preoţilor, urmând ca ei să plătească impozitele, potrivit evaluărilor din anul financiar precedent.

Drept rezultat al acestei din urmă propuneri, Ministerul de Finanţe a publicat următorul comunicat: „Întrucât este în studiu o altă modalitate de aşezarea impozitului pe venitul epitrahilului, care să permită stabilirea unor venituri cât mai apropiate de realitate, Ministerul de Finanţe a dispus suspendarea executării debitelor stabilite pe exerciţiul 1941/942, urmând a se adopta ca criteriu de urmărire pentru această categorie de contribuabili, debitele stabilite pe exerciţiul precedent. Aceste dispoziţiuni se vor aduce imediat la cunoştinţa organelor de percepere, cunoscând că, în caz de nerespectarea lor, organele fiscale vinovate, vor fi sever sancţionate".

După cum se vede, problema impunerii preoţilor pe venitul epitrahilului, este în curs de discuţiune şi soluţionare. Nădejdile preoţimii se îndreaptă toate către I. P. S. Patriarh, Nicodim care şi în această grea împrejurare, ca Conducător spiritual al Bisericii şi Părinte sufletesc al preoţilor, a luat la inimă şi cu tot interesul rezolvarea acestei probleme.

Şi nu ne îndoim că intervenţiile neîncetate ale I. P. S. Sale, pe lângă d-l General N. Stoenescu, Ministrul Finanţelor, vor găsi ecoul dorit şi vor fi încununate de izbânda aşteaptă: suprimarea impozitului pus pe Biserica lui Dumnezeu, suprimarea impozitului pe aşa zisul „venit al epitrahilului".

De încheere adăugăm cuvintele I. P. S. Patriarh Nicodim, îndreptate cu atâta dragoste către fiii săi sufleteşti:

„Socot că numai în ziua cea mare, când se vor deschide inimile şi cărţile, vom afla toată însemnătatea clerului pentru binele poporului, care întrece de mii de ori veniturile Bisericii".

Preotul Chiril Popescu

CRONICA EXTERNĂ

JAPONIA

Viața bisericească ortodoxă în Japonia. — Ziarul Заря, nr. 1, din Ianuarie 1941, care apare la Can-De, descrie foarte pe larg, o convorbire amănunțită între corespondentul său și mitropolitul Serghie, șeful Misiei spirituale din Japonia. După cum au mai anunțat unele știri mărunte apărute prin ziare, mitropolitul Serghie a renunțat să mai conducă Biserica ortodoxă din Japonia. Soarta ei, pe viitor, produce o mare tulburare în lumea ortodoxă, dar mai ales în cea rusească. Cauza este că mitropolitul Serghie n'a avut un episcop vicar, căruia să-i fi putut încredința Biserica din Japonia.

In convorbirea amintită mitropolitul Serghie încearcă să lămurească corespondentului motivele serioase în urma cărora a fost silit să facă pasul acesta și arată starea în care se găsește acum Biserica ortodoxă din Japonia.

Înșirând toate știrile în legătură cu cele întâmplate, redacția ziarului se abține de la comentarii, așteptând hotărârile ce se vor lua de către Biserica ortodoxă rusă din străinătate, care se va pronunța de bună seamă după primirea știrilor oficiale relative la aceste întâmplări de o mare însemnătate.

Precum se știe Biserica ortodoxă din Japonia era reprezentată de Misia spirituală rusă în Japonia, condusă de mitropolitul Serghie urmașul renumitului episcop Nicolae și care se afla sub jurisdicția Bisericii rusești.

După revoluție, mitropolitul Serghie (pe atunci arhiepiscop) a intrat în Biserica ortodoxă rusească din străinătate, iar mai târziu s'a supus mitropolitului Serghie al Moscovei, după declarația lui de loialitate față de autoritatea Sovietică. In timpul din urmă s'au produs certuri lăuntrice în Biserica japoneză din care pricină mitropolitul Serghie a lepădat sarcina conducerii.

Din cele spuse de corespondent, se vede limpede desbinarea produsă între Misia ortodoxă rusească și Biserica ortodoxă japoneză. Mitropolitul Serghie rămâne conducătorul Misiei, iar Misia va continua să existe, având ca scop să servească nevoile spirituale numai ale rușilor ortodocși. Odată cu această despărțire

toată averea Misiei ruseşti, destul de însemnată, trece pe seama Bisericii ortodoxe japoneze, care îşi croeşte un drum nou.

După cum mărturiseşte însuşi mitropolitul Serghie, refuzul său de a mai conduce Biserica ortodoxă, a fost provocat de o lovitură indirectă venită din partea Statului japonez, fiind silit să primească „noua lege" referitoare la controlul religiei din partea guvernului. Legea aceasta s'a discutat de mai multe ori în Parlament, dar a fost votată abia acum.

Asociaţiunile religioase, — corespondentul citează cuvintele mitropolitului Serghie, — erau la început sub jurisdicţiunea Ministerului de Interne (Naimuseo). In anii din urmă însă au trecut la Ministerul Educaţiunii Publice (Mombuseo), Departamentul afacerilor religioase (Siucheo-checu).

Conducătorul acestui departament este acum o autoritate nemijlocită pentru sintoism, buddism şi creştinism (mahomedanismul n'a fost înregistrat până acum în numărul religiunilor din Japonia). De la începutul lui Aprilie şi până la sfârşitul lui August 1939, Ministerul Educaţiunii Publice a întocmit un proect de lege pentru organizaţiunile religioase (Keodan) — pentru „Siucheo-Keodan", conţinând peste 400 de articole, pe care le-a înaintat tuturor organizaţiunilor religioase — sintoiste, buddiste şi creştine. Fiecare organizaţiune religioasă, conformându-se cu acest model, trebuia să-şi întocmească un statut adaptându-l şi aplicându-l potrivit nevoilor sale. „Acest model l-am primit şi noi, — spune mitropolitul Serghie, — pentru a întocmi normele necesare organizaţiunii Bisericii ortodoxe japoneze (Niponn-Seicheocai-Keodan-chisocu). La Adunarea din anul 1939, 13—15 Iulie, noi am alcătuit o comisiune: *a)* onorabilul supravighetor-mitropolitul, *b)* membrii Soomu-checu (Consiliul Bisericesc) — clerici şi mireni, *c)* ceilalţi clerici din oraşul Tokyo, *d)* reprezentanţii creştinilor, care cu părere de rău n'au fost aleşi, ci numiţi.

Până la 1 Aprilie 1940 (peste 8 luni) *Normele* erau prelucrate de noi şi litografiate. Un exemplar cu traducerea paralelă în l. rusă mi-a fost prezentat mie. Aceste *Norme* aprobate de mine au fost prezentate în ziua de 1 Aprilie 1939 spre confirmare Ministerului Educaţiunii Publice (secţia religioasă). Prima redactare a acestor *Norme* cuprindea 171 paragrafe. Secţia respectivă după ce le-a studiat a lăsat numai 159 de paragrafe, făcând multe corecturi fundamentale şi schimbări, cerând şi unele complectări.

Ca rezultat al lucrării Comisiunii din Adunarea anului 1940, s'a formulat *Proectul de Norme* cu un număr de 153 paragrafe.

El a fost văzut de Adunarea din anul 1940 (13—18 Iulie). In paragraful 1 din aceste *Norme* cetim: „Când nu va fi episcopul principal, locul lui îl va ocupa alt episcop mai vechi după hirotonie şi numit de Ministerul Educaţiunii Publice. In cazul acesta preşedintele Soomu-checu (Consiliului Bisericesc) trebue să ceară imediat de la Ministerul Educaţiunii Publice această numire". Chiar girarea temporală a episcopului principal (de pildă în caz de boală), de către un alt episcop, potrivit art. 20 din *Norme*, se face cu aprobarea Ministerului Educaţiunii Publice. In caz de nu va fi episcop, atunci protopopii care înlocuesc pe episcop, trebue să fie confirmaţi de Ministerul E. P. (art. 24). Mai mult încă: dacă episcopul însănătoşit vrea să-şi reia îndeplinirea obligaţiunilor sale, trebue să aibă din nou aprobarea Ministerului Educaţiei Publice (art. 26).

„Pentru mine este destul de limpede, — spune mitropolitul Serghie, — că dacă noi până acum eram numai înregistraţi la Ministerul E. P., de azi înainte am căpătat o autoritate superioară în persoana Ministerului, care confirmă pe cei ce intră în serviciu. Dar autoritatea mea este Patriarhia... Pentru că vorbele Mântuitorului sunt veşnice: „Nimeni nu poate să slujească la doi domni, căci sau pe unul îl va urî şi pe celălalt îl va iubi, sau de unul se va lipi şi pe celălalt îl va disprețui" (Mateiu, 6, 24). Şi fiind de acord cu noile reguli atât de clare şi de folositoare pentru japoneji, eu încă din timpul Adunării m'am hotărât să renunţ la conducerea Bisericii ortodoxe japoneze şi la titlu japonez, rămânând în aceiaşi calitate în care am fost numit, adică Şeful Misiei ortodoxe în Japonia, continuând să mă socotesc sub jurisdicţia Patriarhiei. Desigur că am ştiut şi ştiu, că din anul 1917 (7 Noemvrie), Misia o compuneam eu singur. Insă dacă ideea este vie — poate din sămânţa ei să învie şi Misia complectă. Hotărârea mea n'a fost tăinuită. Eu am anunţat-o oficial la 4 Sept. 1940".

„Mai departe, — continuă mitropolitul Serghie, — trebue să menţionez următoarele: Comisiunea a primit instrucţiuni de la Ministerul E. P. iar la adunarea din 28 August 1940 a hotărât să ceară ca mitropolitul Serghie să binecuvinteze conducerea Bisericii ortodoxe japoneze întărindu-i pe nipponi.

Cerinţa aceasta mi-a fost comunicată în ziua de 4 Septemvrie 1940, după masa ce ni s'a oferit în onoarea mea la Cio-Tei. Răspunsul meu a fost scurt şi exprimat prin următoarele cuvinte: „In momentul de faţă întreaga Japonie întrebuinţează sforţări eroice pentru ca să se uniască în toate domeniile vieţii, transfor-

mându-se într'o stâncă de granit invicibilă. Ori cât de mult n'ar iubi un străin Japonia, el nu poate să facă în direcţia aceasta, din punct de vedere psihologic aceia ce va face mai uşor şi mai firesc un japonez. Rugămintea D-vs eu o înţeleg. Şi ea nu apare pentru mine ca ceva neaşteptat.

Acum 32 de ani (Iunie 1908) când am plecat spre Japonia, în veci pomenitul mitropolit Antonie (Vadcovschi) al Petersburgului mi-a dat următoarele sfaturi şi îndrumări: „Consideraţi-vă ca succesorul arhiepiscopului Nicolae şi... ca ultimul episcop rus în Japonia. Deaceea pregătiţi-vă un moştenitor dintre Japoneji.

In acelaşi fel îmi scria şi renumitul protoiereu A. P. Malţev din Berlin, când eram încă în S. Petersburg.

Desigur că în direcţia aceasta am căutat să lucrez. Din anul 1912 am chemat în ajutor „Sfatul de pe lângă episcop" compus din clerici şi mireni, având ca preşedinte pe S. Mii numit de mine.

In anul 1919 am cedat Bisericii „Kempoo" (Constituţia) conducerea ei prin „Sonmukeku" compusă din preşedinte şi membrii aleşi din cler şi mireni, rezervându-mi numai înalta supraveghere administrativă şi financiară. Astăzi predau, cu multă bucurie sufletească, sarcina mea unui japonez, fie ca aceasta va fi A. I. Ivasava sau protoiereul I. Kodera sau alt cineva.

Ştim însă cu toţii că fără bani este cu neputinţă să lucrezi şi se faci ceva; deaceea eu predau Bisericii ortodoxe japoneze întreaga avere a Misiei spirituale ruseşti atât mobilă cât şi imobilă, care a fost agonisită la vremea sa de către Misie.

E drept că averea aceasta s'a strâns anume pentru Biserica ortodoxă japoneză, fiind înregistrată încă în anul 1909 de arhiepiscopul Nicolae pe seama persoanei juridice japoneze (Idzizaida).

Domnul să binecuvinteze Biserica naţională japoneză care începe că ia fiinţă. Cred însă că ea nu-şi va uita nici Biserica ei mamă, şi nici pe mine, care m'am consacrat timp de 33 de ani.

Japonezii adunaţi mi-au răspuns la aceasta, unii cu lacrămi, că ei nu vor uita niciodată binefacerile Bisericii Mame şi că iau în întregime asupra lor asigurarea vieţii mele, care apune... In ziua de 5 Septemvrie 1940 am predat temporal conducerea Bisericii în seama „Reprezentantului" (gaiheosia) Bisericii—candidatului la doctorat A. I. Ivasava.

Arsenie Iacob Ivasava, colegul Patriarhului Tihon, a intrat în anul 1875 în Seminarul Misiei, pe care la terminat în 1883. In Iunie acelaşi an pleacă în Rusia şi în luna August se înscrie în clasa a 6 la seminarul teologic din Moscova terminându-l în

Iunie 1884. Toamna intră în Academia din S. Petersburg şi în Iunie 1888 luă titlu de licenţiat în teologie.

Intors la Tokyo pe data de 22 Octomvrie 1888, Arsenici Iacob Ivasava predă neîntrerupt filosofia şi teologia morală în seminarul Misiei, până la închiderea acestuia (1918). Primind un salar modest de 40 ieni dela Misie, el îşi complecta nevoile vieţii, predând lecţii de limba rusă în şcolile militare. In prezent îşi asigură existenţa cu pensia ce o primeşte dela aceste şcoli.

A. I. Ivasava, omul învăţat şi stimat de toţi, fostul profesor, muncitorul harnic, folositor şi vrednic în ogorul lui Hristos, este cel dintâiu candidat la scaunul Episcopal. In genere el este un om capabil, cu o memorie fenomenală.

Deoarece „Normele asociaţiunilor religioase" nu sunt încă definitiv redactate, A. I. Ivasava poartă provizoriu titlul de: Locţiitorul Conducătorului (Toorisia) Bisericii ortodoxe din Japonia, devenind prin aceasta mai marele „Soomukeku-lui".

Până acum, spune mitropolitul Serghie, v'am anunţat fapte, iar mai departe urmează întâmplările. Ele s'au produs în afară de ştiinţa mea nemijlocită, din care cauză nu le voiu expune într'un fel sau altul. Eu păstrez complecta neutralitate faţă de înfiinţarea Bisericii ortodoxe japoneze, aplicabilă nouei structuri naţionale a Imperiului Japonez. Ştiu numai că pe ziua de 8 Septemvrie s'a fixat chemarea Adunării, desigur fără mine. Ştiu, că Adunarea s'a ţinut la 21-22 Septemvrie, dar membrii au plecat, fără să fi luat vre-o hotărâre oficială. Ştiu că mulţi clerici (probabil 90%) aşteaptă convocarea Adunării pentru alegerea episcopului sau Şefului Bisericii dintre protoierei. Dar, fără îndoială, că situaţia nesigură de astăzi pluteşte ca un nour negru nu numai deasupra centrului Bisericii din Tokyo, dar şi peste toate comunităţile provinciale. Insă Arhiereul cel Mare este Hristos. Arhiepiscopul Nicolae supraveghează lucrul său, şi eu mă rog pentru o desvoltare sănătoasă a Bisericii.

Convorbirea sa, Prea Sfinţitul Serghie a terminat-o arătând că în Japonia este o populaţie ortodoxă rusească, pe care el o va hrăni şi pe viitor, ca şeful Misiei Spirituale Ruseşti. Este o colonie rusească la Tokyo — 200 oameni, în Iokagam, 150, Kobe 250 şi în alte oraşe Japoneze şi a exprimat încrederea, că el va oficia mai departe serviciul divin în catedrală unde va cânta corul rusesc, precum şi în bisericile Sf. Serghie, Sf. Nicolae şi altele.

(Церковная Жизнъ, nr. 1, Ianuarie 1941, pp. 8-12).

Preotul Petru Iacubovschi

Tipografia Cărților Bisericești din București Str. Principatele-Unite, 60 are în depozit:

CĂRȚI DE RITUAL

	Broșate	Pânză și hârtie	Pânză p. tot	Piele și pânză
	Lei	Lei	Lei	Lei
Aghiazmatarul	325	440	480	560
Apostolul	780	1000	1090	1140
Acatistul Sf. Treimi	15	—	—	—
Arhieraticonul	195	—	290	390
Acatistul Sf. Spiridon	7	—	—	
Acatistul Sf. Mina	20	—	—	—
Cazania	325	450	490	560
Ceaslovul mic	90	195	230	260
Carte de Tedeum	65	180	210	250
Catavasier	100	210	230	290
Dumnezeiasca Liturghie a Sf. Ioan Gurădeaur, format mic ed. 1938	65	—	100	130
Dumnezeiești Liturghii ale sfinților Părinți: Ioan Gurădeaur, Vasilie cel Mare și Grigorie Dialogul, format mare	490	—	730	820
Liturghia Sf. Ioan Gură de Aur ed. 1921	45	140	180	210
Mineiul pe luna Ianuarie	450	600	660	730
Mineiul pe luna Februarie	390	600	660	730
Mineiul pe luna Martie	390	600	660	730
Mineiul pe luna Aprilie	390	600	660	730
Mineiul pe luna Maiu	390	600	660	730
Mineiul pe luna Iunie	390	600	660	730
Mineiul pe luna Iulie	490	630	700	770
Mineiul pe luna August	450	600	660	730
Mineiul pe luna Septemvrie	450	600	660	730
Mineiul pe luna Octomvrie	520	660	730	790
Mineiul pe luna Noemvrie	520	660	730	790
Mineiul pe luna Decemvrie	520	660	730	790
Molitfelnicul	710	—	950	1040
Penticostarul	520	660	730	790
Psaltirea trad. de I. P. S. Nicodim	65	130	160	250
Paraclisul, Acat. și viața Sf. Dimitrie	32	104	130	180
Paraclisul și Acatistul Maicii Domnului în 2 culori de Protos. Firmilian Marin	30	—	—	—
Acat. și Par. M. D.	32	—	—	—
Paraclisul și Acatistul Cuv. Paraschiva	26	—	—	—
Paraclisul Sf. Mucenic Haralambie	20	—	—	—
Prohodul Domnului	26	104	130	180
Panihida ed. 1928	32	104	130	180
Panihide și slujba înmormântări	50	120	150	200
Rânduiala Proscomidiei (tablou)	26	—	—	—
Rânduiala Ridicării Panaghiei	26	104	130	180
Rânduiala Sfințirii Steagului unei școli de P. S. Iacov Bârlădeanu	13	85	104	120
Slujba Sfințirii Steag Corporații	13	85	104	120
Slujba Sfințirii Bisericii	65	170	210	250
Slujba Invierii	50	170	210	250
Tipic Arhieresc de Ep. Silv. Bălănescu	20	—	—	—
Tipicul Bisericesc	130	200	260	325
Triodul	780	1000	1090	1140

IMPRIMATE ȘI REGISTRE DE CONTABILITATE

1. Un stat parohial mic 2.-
2. Un stat parohial mare 4
3. Un carnet cu 50 certificate de botez . . . 65.—
4. Un carnet cu 50 certificate de cununie . . . 65 —

Cei patru Evangheliști imprimați pe satin, pentru sfințiri de biserici, (seria) prețul lei 200

6. Un singur registru mare de partizi . . . 26
7. Un singur registru mare de plăți . . . 26
8. Un singur registru mare de încasări . . . 26 -
9. Inventare . . . . . 10 -
10. Un singur registru mic de partizi 20.-
11. Un singur registru mic de plăți 20
12. Un singur registru mic de încasări . . . . 20.—
13. Un compt 5.-
14. Un Buget 5
15. Un Borderou . . . . . 2.—
16. O copertă (mapă) 3
17. Un registru pentru înscrierea botezaților . . 100.-
18. Un registru pentru înscrierea căsătoriților . . 100
19. Un reg. pentru înscrierea înmormântaților . . 100
20. Un registru de intrarea hârtiilor, de 50 file . . 97.
21. Un reg. de intrarea hârtiilor a 100 foi . . . 160.—
22. Un registru de eșirea hârtiilor de 50 file . . 97.
23. Condică de expediție 6
24. Jurnal de cassă . . . . . 3 —

ICOANE MARI, FOI VOLANTE
(mărimea 28/40) 11 lei exemplarul.

Maica Domnului.
Mântuitorul Iisus Hristos.
Învierea Domnului
Sf. Arh. Mihail.
Sf. Treime.
Sf. Ecaterina.
Sf. Spiridon.
Sf. Ioan Botezătorul.
Sf. Voevozi.
Sf. Paraschiva.
Sf. Gheorghe.
Sf. Împărați.
Sf. Apostoli.
Sf. Nicolae.
Sf. Trei Ierarhi.
Sf. Dumitru.
Botezul Domnului.
Buna Vestire.
Adormirea Maicii Domnului
Sf. Anton

ICOANE MIJLOCII, FOI VOLANTE
(mărimea 19/28), 7 lei exemplarul.

Sf. Arh. Mihail.
Sf. Gheorghe.
Sfinții Împărați.
Maica Domnului.
Cuvioasa Paraschiva.
Iisus Hristos
Buna Vestire.
Botezul Domnului.
Sfântul Dumitru.
Sfinții Voevozi.
Sfântul Nicolae.
Sf. Ioan Botezătorul.
Învierea Domnului.
Sfinții Apostoli.
Sf. Ecaterina.
Sf. Trei Ierarhi.
Adormirea Maicii Domnului
Sf. Spiridon.
Sf. Treime.
Sf. Anton

ICOANE MIJLOCII APLICATE PE CARTON
(mărimea 15/23), 20 lei exemplarul

Sf. Arh. Mihail.
Sfântul Gheorghe.
Învierea Domnului.
Maica Domnului.
Sfântul Dumitru.
Sf. Nicolae.
Sf. Ioan Botezătorul.
Sf. Ecaterina.
Sf. Paraschiva.
Buna Vestire.
Botezul Domnului.
Sfinții Împărați.
Sf. Apostoli.
Sf. Voevozi.
Sfinții Trei Ierarhi.
Iisus Hristos.
Adormirea Maicii Domnului
Sf. Spiridon.
Sf. Treime.
Sf Anton

ICOANE MARI, APLICATE PE CARTON
(mărimea 23/35), 39 lei exemplarul.

Sf. Arh. Mihail.
Maica Domnului.
Iisus Hristos.
Învierea Domnului.
Buna Vestire.
Botezul Domnului.
Sf. Gheorghe.
Sf. Trei Ierarhi.
Sf. Dumitru.
Sf. Ioan Botezătorul.
Sf. Voevozi.
Sf. Treime.
Sf. Ecaterina.
Sf. Împărați.
Sf. Apostolii.
Sf. Nicolae.
Adormirea Maicii Domnului
Sf. Spiridon.
Sf. Paraschiva.
Sf. Anton

ICOANE FORMAT CĂRȚI POȘTALE IN CULORI, a 3 lei bucata.

Sf Arh. Mihail.
Sf. Gheorghe.
Sf. Mihail.
Sf. Teodor Tiron.
Sf. Teodor Stratilat.
Sf. Nistor.
Sf. Mercurie.
Învierea Domnului.
Sf. Treime.
Sf. Ecaterina.
Sf. Împărați.
Sf. Apostoli.
Sf. Nicolae.
Buna Vestire.
Botezul Domnului.
Adormirea Maicii Domnului
Sf. Pantelimon.
Maica Domnului.
Mântuitorul Iisus Hristos.
Sf. Trei Ierarhi.
Sf. Dimitrie.
Sf. Spiridon.
Sf. Voevozi.
Sf. Paraschiva.
Sf. Ioan Botezătorul.
Sf. Anton

ACELEAȘI ICOANE mici 9/6 a 1 leu buc.
Icoane c. p. aplicate pe carton a 8 lei buc.
Icoane mijlocii aplicate pe lemn 50 lei buc.

CARȚI DE LITERATURA BISERICEASCĂ, Broșate

1. Activitatea preoților în campania 1916—1918 de Ec. C. Nazarie 1921 . . . . . 15.—
2. Autocefalia Bisericii Române . . . . . 5.—
3. Biblia în Ortodoxie, de Protosinghelul Dr. V. Vasilache . . . . . 60.—
4. Biserica Ortodoxă și cultele străine . . . 30.—
5. Biserica și problemele sociale, de Diacon I. Lancrănjan . . . . . 60.
6. Biserica Stavropoles . . . . . .
7. Bucium al Dumnezeescului graiu, Predici . 130.—
8. Calendarul pe toți anii . . . . . 50.—
9. Călăuza bunului creștin, cartonată, de Protos. Teofil Ionescu . . . . . 20.—
10. Canoanele, text și interpretare, v. I, Pr. C. Dron 100.—
„ „ „ v. II, „ „ „ 200.—
11. Cartea Duhovnicului (Carte f. folosit „de suflet) 60.—
12. Carte de istorie Bisericească ilustrată cartonată de Prof. Dr. I. Lupaș . . . . . 70.—
13. Catehezele lui Ciril de Pr. Dr. M. Ionescu . 25.—
14. Catehismul creștinului ortodox, de Pr. I. Mihăicescu . . . . . 10.—
15. Cassa Bisericii. . . . . 100.—
16. Ce să crezi și cum să trăești, de P. S. Nicodim 4.—
17. Cele 14 Trimiteri . . . . . 50.—
18. Cele 7 spice pline, de Pr. Dr. M. Ionescu. . 60.—
19. Colectare omiletică. . . . . 100.—
20. Conferințe ținute la Fundația Dalles, anul 1933, vol. I . . . . . 60 —
21. Conferințe ținute la Fundația Dalles, anul 1934, vol II . . . . . 60 -
22. Comentariile epistolei către Ebrei, traduse după Sf. Ioan Hrisostom, de Theodosie Atanasiu episcop de Roman . . . . . 70.—
23. Contribuții la Istoria Dreptului Bisericesc, de dr. Matei . . . . . 75.—
24. Concordanță a Noului Testament, (Indreptar alfabetic pentru o grabnică cercetare în Noul Testament). Aprobat de Sf. Sinod, de Alex. Lascarov-Moldovanu . . . . . 40 —
25. Chemări de departe (Predici la Radio), ținute de Pr. Toma Chiricuță, Pr. Gh. Comana, Pr. Marin C. Ionescu, Pr. Manea Popescu. . . 80.—
26. Creștinismul și studiul naturii, de F. Bettex trad. de Pr. I. Negoiță și N. Donos . . 45.—
27. Cuvântări și Pastorale de Miron ed. 1923 . . 50.—
28. Cuv. Predici și Past. de Miron vol. I h. scris 120.—
29. „ „ „ „ „ „ „ I h. vel. 150.—
30. „ „ „ „ „ „ „ IV „ „ 80.—
31. „ „ „ „ „ „ „ V „ „ 85.—
32. „ „ „ „ „ „ „ VI „ „ 80.—
33. „ „ „ „ „ „ „ VII „ „ 80 —
34. Dogma Euharistică . . . . . 60.—
35. Duh. și viață . . . . . 120.—
36. Două cuvântări, de Patriarhul Miron . . . 4.—
37. Dumnezeu este lumină. — predici — de Protosinghelul Dr. V. Vasilache . . . . . 140.—
38. Evanghelia sau viața și învățătura Domnului Iisus Hristos, de Melhisedec . . . . . 25 -
39. Hrisostom ca Învățător . . . . . 20.—
40 Istoricul Mânăstirii Cernica . . . . . 100.—
41. Iar Piatra este Hristos. . . . . 70.—
42. Inima este cârmaciul minții . . . . . 80.—
43. Iconoclaști și Apostați contemporani de Ioan Gh. Savin . . . . . 50.—
44. Incercări de reabilitare a gândirii creștine medievale, studiu de sinteză, de Diac. I Lancrănjan. 70.—
45. Iosif Naniescu — cu prefață de I. P. S. Patriarh Nicodim — de Protosinghelul Dr. V. Vasilache . . . . . 120.—
46. Indrumarea Tineretului către Hristos „ . . 25.—
47. Istoria Bisericească, de Sozomen, trad. de Iosef Gheorghian . . . . . 60.—
48. Istoria Predicii la Români, de Ep. Dr. Gr. Comșa . . . . . 50.—
49. Istoria Bisericii de Socrate Scolasticul . . 50.—
50. Istoria Bisericească Universală și Statistică Bisericească, de Eusebiu Popovici, traducere de Atanasie Mironescu, fost Mitrop. Primat
— Volumul II broșată . . . . . 150.—
Idem, pânză și hârtie . . . . . 225.—
Idem, pânză peste tot . . . . . 250 —
— Volumul III broșată . . . . . 120.—
Idem, pânză și hârtie . . . . . 195.—
Idem, pânză peste tot . . . . . 220.—
— Volumul IV broșată. . . . . 200.—
Idem, pânză peste tot . . . . . 300.—
51. La Théologie Symbolique, de Pr. I. Mihălcescu 160.—
52. Lauda Moldovei — Cuvioasa Paraschiva — de Protosinghelul Dr. V. Vasilache . . . . . 4.—
53. Liturghier de strană (cartonat) de I. P.-Pasărea 125.—
54. Lumină Lină . . . . . 100.—
55. Lucrarea creștină socială în parohie, de Pr. Dr. M. Buiacu . . . . . 30.—
56. Lazăr Diacul . . . . . 5.—
57. Menirea Științei și artei . . . . . 110.—
58 Mărturisirea ortodoxă . . . . . 50.—
59. Metoda misionară de Pr. Dr. Af. Negoiță. . 20.—
60. Mitropolia în dreptul canonic ortodox Diac. Dr. Gh. I. Soare . . . . . .
61. Noul Idiomelar, de Prof. I. Popescu-Pasărea . 250.—
62. Neagoe Basarab și Sf. Niton . . . . . 5.—
63. Noțiuni de cronologie, calendaristică și calcul pascal, de Prof. Preot V. Gheorghiu . . 100.—
64. Origina și valoarea istorică a Evangheliei după Ioan, de Preot H. Rovența Prof. Universitar 50.—
65. Omilia Exegetică Biblică . . . . „ . . 40.—
66. Pâinea spre ființă (broșat) . . . . . 7.—
67. „ „ „ (cartonat). . . . . 12.—
68. Patru sute cugetări creștine. . . . . 50.—
69. Pe urmele lui Hristos de Pr. Gr. Petrov, trad. de Episc. Nic. Munteanu . . . . . 45.—
70. Personalitatea morală a Sf. Ioan Chrisostom, de Diacon Dr. I. Lancrănjan. . . . . 20.—
71. Picuri de gânduri. . . . . 20. -
72. Predica misionară . . . . . 50.—
73. Predica în Evul mediu, de Protosinghelul Dr. V. Vasilache . . . . . 100.—
74. Predătirea clerului . . . . . .
75. Probleme moral-religioase Diac. Dr. I. Lancranjan . . . . . 60.—
76. Psaltirea, în versuri de Vasile Militaru . . . 100.—
77. Povestiri folositoare pentru popor, de A. V. P. 6.—
78. Predici despre Ură — Mânie — Răzbunare, contra Înjurăturilor și despre Praznicul Mamelor, de Patriarhul Miron . . . . . 7.—
79. Psaltirea de Pr. V. Radu și Galaction . . . 50.—
80. Paște mieluțeii mei Pr. M. Ionescu . . . . .
81. Prohodul Domnului de Pr. Mihail Bulacu . . 10 —
82. Problemele actuale în Bis. și Stat. . . . . 60.—
83. Prohodul Domnului . . . . . 10.—
84. Rugăciunile Tinerimii Creștine . . „ . . 25.—
85. Școala Biblică din Antiohia . . . „ . . 60.—
86 Sf. Evanghelie dela Matei, de Pr. Dr. I. Mihălcescu . . . . . 18.—
87. Schitul Crasna. . . . . 25.—
88. Școala Crucii Pr. M. Ionescu . . . . . 40.—
89. Spre zidire . . . . . 4.—
90. „Veniți la mine", zece predici populare, de Pr. N. Dragomirescu . . . . . 35.—
91. Sf. Maxim Mărturisitorul — Patru sute cugetări creștine, trad. de Paisie Velicicovschi, tip. de Prof. Gh. Maxim . . . . . 50.—
92. Spiritul Catehezei Patristice . . . „ . . 40.—
93. Studiu despre Ierarhie . . . . . 5.—
94. Știință și Religie, de Iosif Gheorghian . . . 20.—
95. Sinodul III Ecumenic din Efes (431), de Pr. Dr. I. Mihălcescu. . . . . 65.
96. Scrierile Sf. Părinți vol. I . . . . . 85.—
97. Secerișul Pr. M. I nescu . . . . . 90.—
98. Spre Impărăția lui Isus — V. Militaru . . . 20.—
99. Studiu asupra vieții Ep. Melhisedek . . . . 60.—
100. Teologia Dogmatică Ortodoxă. de Silvestru Episc. de Canev, trad. de Pr. Negoi, III, IV, V, a lei 75 — 150.—
101. Teologia Fundamentală, de Pr. I. Mihălcescu. 140.—
102. Valoarea actuală a Canoanelor . . . . . 100.—
103. Viața Sf. Vasile C. Mare. . . . . 5.
104. Viața Sf. Dimitrie Cantemir. . . . . 60.—
105. Viața lui Const.-Voda Cantemir, de N. Iorga 60.—
106. Vrei să fii înțelept? de Episcopul Dionisie Romano 20.—

CARȚI DE ȘCOALĂ

1. Explicarea Evangheliilor Duminicale p. cl. III seminar și p. popor, de Pr. Dr. I. Mihălcescu 60.—
2. Istoria Bisericească Universală cu noțiuni de patrologie pentru cl. V seminar, de Pr. Dr. I. Mihălcescu . . . . . 100. -
3. Istoria Bisericească Universală dela 1054 până azi, pentru cl. VI seminar, de Pr. Dr. I. Mihălcescu . . . . . 100.—
4. Manual de Teologie Dogmatică pentru cl. VI seminar, de Pr. Dr. I. Mihălcescu . . . 100.—
5. Sisteme moral-filosofice de Prof. Dr. Șerban Ionescu . . . . . 40.—

CARȚI DE MUZICĂ BISERICEASCĂ

1. Cântările Sf. Liturghii, de Prof. I. Pop.-Pasărea 60.—
2. Buchet de muzică bis. de Pr. Amfil. Iordănescu. 205.—

Cetiţi şi răspândiţi

Cărţile puse la îndemâna oricui de I. P. S. Patriarh Nicodim

	Lei
1.—**Noul Testament**, ediţia IV, broşat, 650 pag.,	80
2.—**Cele 4 Evanghelii**	40
3.—**Sf. Evanghelie după Matei**	10
4.—**Sf. Evanghelie după Marcu**	8
5.—**Sf. Evanghelie după Luca.**	14
6.—**Sf. Evanghelie după Ioan**	10
7.—**Psaltirea lui David**, împărţită în Catisme şi cu arătări de tipic, 320 pag.,	80
8.—**Cântarea Cântărilor**, 46 pag.,	10
9.—**Psaltirea în versuri de V. Militaru, verificată de I. P. S. Patriarh Nicodim** 336 pag.,	100
10.—**Biblia tradusă de I. P. S. Nicodim, în colaborare**, 1919 pag.,	400

Seminţe evanghelice pentru ogorul Domnului

Traduceri şi prelucrări a I. P. S. Patriarh Nicodim
în 19 volume mari.

11.—Vol. I. **75 Predici catihetice pentru popor.** *Tâlcuirea Crezului, Tatăl Nostru, 9 Fericiri şi 10 Porunci, după C. Stratilatov*, 448 pag.,	120
12.—Vol. II. **Cuvântări Apologetice,** *adică apărarea adevărurilor fundamentale ale religiunei creştine ortodoxe, după Dr. Serghie, Arhiepiscop de Vladimir*, 400 pag.,	110
13.—Vol. III. **Menirea Ştiinţei şi Artei,** *sau: Religia este ştiinţa ştiinţelor, după Contele L. Tolstoi*, 412 pag.,	110
14.—Vol. IV. **Viaţa şi operile Sf. Părinţi şi învăţători ai Bisericii,** *Partea I, după Farrar*, 443 pag.,	120
15.—Vol. V. **Cuvântări la Postul Mare,** *după Inocenţiu, Arhiepiscop al Odesei*, 508 pag.,	120
16.—Vol. VI. **Predicile la Sărbătorile Impărăteşti,** *după Inocenţiu Arhiepiscop al Odesei*, 512 pag.,	120
17.—Vol. VII. **Cuvântări la Sărbătorile Maicii Domnului, Duminici,** etc. *după Inocenţiu Arhiepiscop al Odesei*, 444 pag.,	110
18.—Vol. VIII. **Cuvântări Liturgice.—Dumnezeu şi dreptatea Lui — Mâna lui Dumnezeu în lumea văzută. Scurtă explicare a Sfintei Liturghii şi pomenirea Morţilor. Originale şi prelucrări**, 416 pag.,	110
19.—Vol. IX. **Paisie,** *Starețul Monastirei Neamțului din Moldova, viața, învățătura și influența lui asupra Bisericei ortodoxe, de Protoereul Serghie Cetfericov*, 640 pag.,	150
20.—Vol. X. **Viaţa şi opera Sf. Părinţi şi învăţători ai Bisericei,** *partea II, după Farrar*, 416 pag.,	90
21.—Vol. XI **Viaţa şi operile Sf. Părinţi şi învăţători ai Bisericei,** *partea III, după Farrar*, 478 pag.,	100
22.—Vol. XII. **Predici pentru tineretul şcolar,** *după vestitul patrolog şi predicator englez Farrar*, 416 pag.,	90
23.—Vol. XIII. **Biblia Ilustrată,** *în colaborare*, 382 pag.,	1000
24.—Vol. XIV. **Primele zile ale creştinismului,** *după Farrar, partea I.*, 600 pag.,	180
25.—Vol. XV. **Primele zile ale creştinismului** *partea*, II, 440 pag.,	180
26.—Vol. XVI. **Primele zile ale creştinismului** *partea*, III, 449 pag.,	180
27.— Vol. XVII. **Predici despre căderea lui Adam;** *păcat moarte şi înviere.* după Inocenţiu arhiepiscopul Odesei, 544 pag.,	200
28.—Vol XVIII. **Un păstor model**, 394 pag.,	100
29 —Vol. XIX. **Cei perduţi**, 261 pag.,	80
30.— **Vol. XX, Cuvântări, pastorale şi îndemnări, 464 pag.,**	180

31.—*Mica Biblie*, epuizată, 450 pag., ...
32.—*Propaganda papistă la români*, epuizată. 300 pag., ...
33.—*Pe urmele lui Hristos* Vol. I, 200 pag., ...
34.— „ „ „ „ Vol. II, 200 pag., ...
35.—*Viața de Seminar*, epuizată, 250 pag., ...
36.—*Ortodoxia și creștinismul apusean*, 80 pag., ...
37.—*Multe știe oare omul despre univers?* epuizată, 25 pag., ...
38.—*Soarta creștinismului prezisă de Profetul Daniil*, epuizată, 15 pag., .
39.—*Creațiunea lumei după știință și biblie*, epuizată, 20 pag., ...
40.—*Respectați femeia*, 15 pag., ...
41.—*Orașe și oameni*, 50 pag., ...
42.—*Argatul lui moș Procopie*, 128 pag., ...
43.—*Carte de rugăciuni ilustrată*, 114 pag., ... 18
44.—*Călăuza creștinului în biserică*, 104 pag., ... 10
45.—*Un mare păstor*, 40 pag., ...
46.—*Povestea lui Ion cel prost*, 30 pag., ...
47.—*Un sfat bun dădacelor creștine*, 15 pag., ...
48.—*Trei întrebări*, 15 pag., ...
49.—*Ce să crezi și cum să trăești, ediția VIII*, 40 pag., ... 4
50.—*Cinci Mărgăritare*, 47 pag., ... 12
51.—*Ce socotiți voi de Hristos?* 42 pag., ... 20
52.—*Cu ce trăesc oamenii*, 48 pag., ... 5
53.—*Cuvioasa Melania*, 34 pag., ... 6
54.—*Crâșma trează*, 48 pag., ... 4
55.—*Doi moșnegi la Ierusalim*, 48 pag., ... 5
56.—*Dumnezeu și Dreptatea Lui*, 129 pag., ... 35
57.—*Epistolie către creștinii ortodocși*, 72 pag., ... 12
58.—*Istorioare morale pentru copii part.* I, 30 pag., ... 3
59.— „ „ „ „ „ II, 32 pag., ... 3
60.— „ „ „ „ „ III, 16 pag., ... 2
61.— „ „ „ „ „ IV, 16 pag, ... 2
62.—*Jos beția*, 58 pag., ... 6
63.—*Ierarhia bisericească*, 39 pag., ... 4
64.—*Lămuriri asupra Bibliei*, 32 pag., ... 15
65.—*Mielul lui Dumnezeu*, 96 pag., ... 8
66.—*Mâna lui Dumnezeu în lumea văzută*, 85 pag., ... 26
67.—*Religia și morala*, 40 pag., ... 5
68.—*Trei întrebări*, 20 pag., ... 6
69.—*Sf. Ioan Gură de Aur*, 60 pag., ... 8
70.—*Umblați în lumină*, 100 pag., ...
71.—*Unde-i iubire acolo-i Dumnezeu*, 36 pag., ... 4
72.—*Viața Sf. Grigore Teologul*, 36 pag., ... 6
73.—*Viața Sf. Vasile și anul nou*, 40 pag., ... 5
74.—*Unde-i fericirea*, 32 pag., ... 3
75.—*Cartea de rugăciuni sau Pravilioara*, 116 pag., ... 20
76.—*Biblia ca bază a educației (epuizată)*, 30 pag., ...
77.—*Evanghelistar*, 20 pag., ...

Toate aceste cărți se găsesc la Sf. Mânăstire Neamțu, sau la principalele librării din țară.

V. CRONICA INTERNĂ — Pagina

Diaconul GHEORGHE I. MOISESCU, *Telegrama de felicitare trimeasă d-lui Mareşal Ion Antonescu de către I. P. S. Patriarh Nicodim şi răspunsul d-lui Mareşal Ion Antonescu; Dania Sfintei Patriarhii pentru bisericile din ţinuturile desrobite; Cuvântul I. P. S. Patriarh Nicodim de ziua biruinţei armatei române pentru recucerirea Basarabiei; Chemarea I. P. S. Patriarh Nicodim pentru subscrierea la împrumutul reîntregirii; Sprijinul dat ţării de către Biserică în împrejurările de azi; Basarabia s'a întors acasă; Reorganizarea vieţii bisericeşti din Bucovina; Proectul de lege pentru organizarea învăţământului religios alcătuit de către I. P. S. Patriarh Nicodim; Reclădirea bisericii catedrale din Chişinău; Formula pentru pomenirea la slujbele bisericeşti a Conducătorului Statului; Moartea arhimandritului maior în rezervă Iustin Şerbănescu; Lucrarea culturală misionară în eparhia Argeşului; Mişcarea culturală şi misionară în episcopia Dunării-de-Jos* . . . . . 469—494

Preotul CHIRIL POPESCU, *Intervenţia I. P. S. Patriarh Nicodim pentru suprimarea impozitului pe venitul epitrahilului* . . . . . 494—499

VI. CRONICA EXTERNĂ

Preotul PETRU IACUBOVSCHI, *Viaţa bisericească ortodoxă în Japonia* . . . . . 500—508

Manuscrisele, cărţile şi periodicele pentru recenzii se trimit la **Palatul Sfântului Sinod**, Str. Antim 29, Bucureşti VI, cu menţiunea: pentru Revista *Biserica Ortodoxă Română*.

ABONAMENTUL

În Ţară:		**În Streinătate:**	
Pe an	200 lei	Pe an	500 lei
Un număr	40 lei	Un număr	80 lei

Abonamentele, precum şi toate cele ce privesc Administraţia, se trimit pe adresa: **Consiliul Central Bisericesc**, Str. Maria Rosetti, 63, Bucureşti III, cu menţiunea: pentru Revista *Biserica Ortodoxă Română*.

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI
BUCUREȘTI
1 9 4 1

C. 747|941